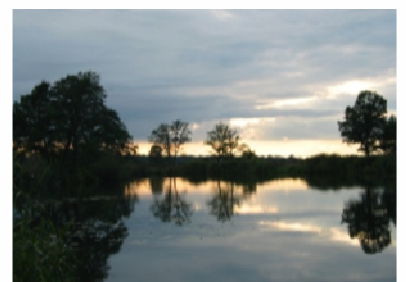

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Starorzecze Odry”

(Gmina: Domaniów, Olawa, Jelcz Laskowice)

Grudzień , 2008 r.

Zespół Konsultantów

Irena Krukowska- Szopa, Krzysztof Szustka,
Maciej Zawierucha, Piotr Handerek

Opracowanie:

Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”
Ul. Wrocławska 41, 59-220 Legnica
e-mail: biuro@zielonaakcja.pl
www.zielonaakcja.pl

Szanowni Państwo!

Z satysfakcją przedstawiamy Państwu Lokalną Strategię Rozwoju przygotowaną w ramach działań Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich dla gmin Gminy Domaniów Oława i Jelcz Laskowice. Niniejszy dokument to rezultat kilkumiesięcznej, intensywnej pracy liderów Lokalnej Grupy Działania, przedstawicieli gmin i zespołu konsultantów Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”.

Strategia zbudowana jest wokół czterech celów wiodących:

- „Turystyka ważnym źródłem dochodów i poprawy jakości życia mieszkańców”
- „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu”
- „Rozwój działalności usługowej na obszarach wiejskich”
- „Aktywne i zintegrowane społeczności lokalne i gminy LGD”.

Szeroki wachlarz opracowanych działań i zadań będzie realizowało powołane w tym celu Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Starorzecze Odry.

Zachęcamy Państwa do zaangażowania się w realizację zapisanych w Strategii przedsięwzięć oraz pomysłów. Tylko z udziałem mieszkańców tego obszaru Strategia ma szansę wpłynąć na rozwój tej ziemi.

Rada i Zarząd Lokalnej Grupy Działania

Spis treści

Wstęp.....	6
1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR)	11
1.1 Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i nr w tym rejestrze	11
1.2 Opis procesu budowania partnerstwa	11
1.3 Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD.....	15
1.4 Statut LGD w załączeniu. Struktura Rady lub innego organu LGD do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”	17
1.5 Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	18
1.6 Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego.	19
1.7 Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji	19
2. Charakterystyka obszaru LGD „Starorzecze Odry”.....	20
2.1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami	20
2.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe ...	21
2.2.1 Uwarunkowania przestrzenne i geograficzne.....	21
2.2.2 Uwarunkowania przyrodnicze.....	22
2.2.4 Uwarunkowania historyczne i kulturowe	25
2.3 Ocena społeczno – gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz aktywności społecznej.....	32
2.3.1 Potencjał demograficzny obszaru.....	32
2.3.2 Poziom zatrudnienia i lokalny rynek pracy	34
2.3.3 Rolnictwo	36
2.3.4 Poziom wykształcenia i dostęp do edukacji	37
2.3.4 Aktywność organizacji pozarządowych	37
2.4 Specyfika obszaru.....	38
2.4.1 Specyfika geograficzna i środowiskowa	38
2.4.2 Specyfika historyczna i kulturowa	39
2.4.3 Specyfika społeczna i gospodarcza	39
3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy	40
4. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	44
5. Określenie misji i wizji LGD.....	62
6. Wskazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR	63
7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.....	65
8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.	65

9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania „wdrażanie LSR”, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów.....	66
9.1 Procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR	67
9.3 Procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru.....	75
9.4 Procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze projektów.....	76
9.5 Procedura odwoławcza od decyzji Rady	76
10.Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji	77
11. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSRu	83
12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.....	85
13. Zasady i sposób dokonywania oceny edukacji własnej.....	86
14. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem LSR.....	88
15. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrożeniowych na obszarze objętym LSR	91
16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich	92
17. Informacja o dołączonych do LSR załącznikach.....	93
Spis rysunków.....	93
Spis tabel	93
Spis literatury	94

Wstęp

Co to jest Leader?

Leader to europejski program wspierający społeczności, które stawiają na współpracę partnerską. Inicjatywa LEADER realizowana jest w Unii Europejskiej od 1991r. stanowi nowe podejście do rozwiązywania problemów wsi. Warunkiem niezbędnym do pełnego i skutecznego realizowania polityki wobec obszarów wiejskich jest zaangażowanie społeczności wiejskich w proces podejmowania decyzji na poziomie lokalnym.

W krajach Unii Europejskiej powstało ponad 1000 Lokalnych Grup Działania (LGD) funkcjonujących na poziomie lokalnym. W Polsce działa około 200 grup. Przez swoje działania i inicjatywy dają pole do aktywności mieszkańcom wsi, wykorzystując w sposób innowacyjny lokalne zasoby przyrodniczo- kulturowe, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy i promocji obszarów wiejskich.

LEADER kładzie silny nacisk na partnerstwo pomiędzy trzema sektorami: publicznym, społecznym i ekonomicznym oraz na tworzenie pomiędzy nimi sieci powiązań celem wymiany doświadczeń, wzajemnej współpracy i realizacji wspólnych projektów.

W latach 2009- 2015 Leader będzie realizowany w Polsce w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich działania Osi 4.

Warunki udziału w działaniach Leader

Leader skierowany jest do obszarów wiejskich spójnych terytorialnie zamieszkałych przez 10-150 tys mieszkańców. W Programie Leader mogą ubiegać się o dofinansowanie:

- ♦ nowoutworzone Lokalne Grupy Działania, które powinny przybrać formę stowarzyszenia zgodnie z artykułem 15 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz,
- ♦ dotychczasowe Lokalne Grupy Działania, które zakwalifikowały się do inicjatyw

Leader II lub Leader + nie zmieniając swojej formy prawnej. Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. LGD powinna opracować program wspólnych działań w formie dokumentu- Lokalne Strategii Rozwoju (LSR), która powinna opisywać takie obszary tematyczne jak : poprawa jakości życia na wsi, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, aktywizowanie mieszkańców i budowanie kapitału społecznego, wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju lokalnym. Wdrożeniu LSR będą służyły środki Unii Europejskiej kierowane w ramach programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz aktywność mieszkańców i partnerów zaangażowanych w LGD.

Od 2009 r. mieszkańcy zamieszkali na obszarze LGD będą mogli ubiegać się o pomoc finansową w zakresie następujących działań (dalej zwanych operacjami):

- różnicowanie kierunku działalności nierolniczej
- odnowa i rozwój wsi
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
- małe projekty

Zakres operacji Działan Leader

■ Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

(Dz.U z 2007 r nr 200, poz.1442 – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013; Dz.U z dnia 16 maja 2008 r. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych

warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013)

○ Beneficjenci:

O pomoc może ubiegać się rolnik lub jego domownik w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, lub małżonek tego rolnika,

• który:

- a) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej, jest pełnoletni i nie ukończył 60 roku życia, ma miejsce zamieszkania w miejscowości należącej do LGD,
- b) nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.) oraz przepisów Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia lub przepisów odrębnych,
- c) nie wystąpił o przyznanie lub nie przyznano mu renty strukturalnej w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 lub Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, zwanego dalej "Programem",
- d) jest nieprzerwanie ubezpieczony w pełnym zakresie na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez okres co najmniej ostatnich 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- e) nie będzie realizował operacji jako wspólnik spółki cywilnej;

- jeżeli za rok poprzedzający rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy, do gruntów rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego posiadanego przez tego rolnika, przyznano płatność do gruntów rolnych.

○ Zakres pomocy: pomocy udziela się z tytułu podjęcia lub rozwoju działalności w zakresie: usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa; usług dla ludności; sprzedaży hurtowej lub detalicznej; rzemiosła lub rękodzielnictwa; robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych; usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem; usług transportowych; usług komunalnych; przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych; magazynowania lub przechowywania towarów; wytwarzania produktów energetycznych z biomasy; rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych (*pełen wykaz znajduje się w załączniku nr 1 do rozporządzenia „Wykaz działalności nierolniczych, w zakresie których może być przyznana pomoc”*)

○ Wysokość pomocy:

- Pomoc ma formę zwrotu max. 50% kosztów kwalifikowanych operacji;
- Maksymalna wysokość udzielonej pomocy jednemu beneficjentowi w gospodarstwie rolnym, w okresie realizacji programu, (2009- 2015) nie może przekroczyć 100 000 zł.
- Płatności- refundacja poniesionych kosztów etapowo lub za cały projekt.

▪ **Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw**

(Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 139 poz. 883 - Rozporządzenie Ministra Rolnictwa I Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania "Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013)

○ Beneficjenci:

O pomoc może ubiegać się osoba fizyczna:

1) która:

- a) podejmuje albo wykonuje we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorca,

- b) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej; jest pełnoletnia i nie ukończyła 60. roku życia; nie podlega przepisom o ubezpieczeniu społecznym rolników w pełnym zakresie,
 - c) nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej "rozporządzeniem nr 1698/2005", oraz przepisów Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia lub przepisów odrębnych, których regulacje dotyczą realizacji operacji,
 - d) w przypadku podmiotów innych niż podmioty podejmujące lub wykonujące działalność gospodarczą obejmującą świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, ma miejsce zamieszkania w miejscowości należącej do gminy LGD,
 - e) w przypadku podmiotów podejmujących lub wykonujących działalność gospodarczą obejmującą świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, ma miejsce zamieszkania na obszarach wiejskich, to jest w miejscowości należącej do LGD;
- 2) której, w okresie ostatnich 2 lat poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie pomocy, nie przyznano pomocy w ramach działania "Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienie" objętego Programem Operacyjnym "Kapitał Ludzki, 2007-2013".

- o Zakres pomocy: usługi dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa; usługi dla ludności; sprzedaży hurtowej lub detalicznej; rzemiosła lub rękodzielnictwa; roboty i usługi budowlane oraz instalacyjne; usługi turystyczne oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem; usługi transportowe; usługi komunalne; przetwórstwo produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych; magazynowanie lub przechowywanie towarów; wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy; rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych. *(Pełen zakres znajduje się w Załączniku nr 1 do Rozporządzenia „Wykaz działalności gospodarczych, w których może być przyznana pomoc”)*
- o Wysokość pomocy przyznanej na realizację operacji nie może przekroczyć:
 - 100 000 zł - jeśli biznes plan przewiduje utworzenie od 1 do 2 miejsc pracy,
 - 200 000 zł - jeśli biznes plan przewiduje utworzenie od 3 do 4 miejsc pracy,
 - 300 000 zł - jeśli biznes plan przewiduje utworzenie co najmniej 5 miejsc pracy
 - Pomoc ma formę zwrotu max. 50% kosztów kwalifikowanych operacji,
 - Płatność- refundacja poniesionych kosztów etapowo za cały projekt.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi, w okresie realizacji programu (w latach 2009- 2015), nie może przekroczyć 300 000 zł. W przypadku przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi, w okresie realizacji programu, wynosi 100 000 zł.

▪ **Odnowa i rozwój wsi**

(Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 38 poz. 220 – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa I Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Odnowa i rozwój wsi" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013; Rozporządzenie Ministra Rolnictwa I Rozwoju Wsi z dnia 31 lipca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Odnowa i rozwój wsi" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013)

o Zakres pomocy:

Pomocy udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

- remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych;

- remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa kulturowego, tradycji, sztuki lub kultury; kształtowania przestrzeni publicznej;
- budowy lub remontu, przebudowy publicznej infrastruktury związanej rozwojem funkcji turystycznych, sportowych i społeczno-kulturalnych;
- zakupu obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz ich adaptację na cele publiczne;
- odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historii, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci.
- Ogólne zasady finansowania:
 - refundacji podlegają koszty kwalifikowane poniesione przez beneficjenta, w wysokości nie przekraczającej 75% tych kosztów, z tym że dla jednej miejscowości – nie więcej niż 500 000 zł w okresie realizacji programu,
 - wysokość pomocy nie może być wyższa niż 500 000 zł, także w przypadku operacji realizowanej w więcej niż jednej miejscowości, z tym że kwotę tę dzieli się proporcjonalnie do kosztów realizacji w każdej z tych miejscowości,
 - wysokość pomocy przyznanej na realizację jednej operacji nie może być niższa niż 25 000 zł, według kalkulacji kosztów określonych we wniosku o przyznanie pomocy.
- Beneficjent:
 - gmina,
 - instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego,
 - kościół lub związek wyznaniowy,
 - organizacja pozarządowa pożytku publicznego,
- **Małe projekty**

(Dz.U. nr 138, poz. 868 - Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013)

 - Beneficjentami „małych projektów” mogą być:
 - osoby fizyczne: pełnoletnie, zameldowane lub prowadzące działalność na obszarze LGD
 - osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, utworzona na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacja albo stowarzyszenie z siedzibą na obszarze LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze
 - osoby prawne i jednostki organizacyjne o charakterze kościelnym lub związków wyznaniowych,
 - Zakres pomocy:
 - podnoszenie świadomości mieszkańców wsi, w tym poprzez organizację szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym dla podmiotów z obszaru objętego LSR;
 - podniesienia jakości życia ludności na obszarze działania LGD, w tym poprzez:
 - udostępnianie na potrzeby społeczności wiejskiej urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu;
 - organizację imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych na obszarze objętym działalnością LGD;
 - rozwój aktywności społeczności lokalnej, w tym poprzez:
 - promocję lokalnej twórczości ludowej, kulturalnej i artystycznej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego;
 - kultywowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów;
 - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła;
 - kultywowanie języka regionalnego i gwary

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

- rozwój agroturystyki i turystyki na obszarach wiejskich, w tym poprzez:
 - utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron www, przygotowanie i wydanie folderów i innych publikacji informacyjnych dotyczących obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju;
 - budowę/odbudowę lub oznakowanie małej infrastruktury turystycznej, w szczególności punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych i biwakowych, tras narciarstwa biegowego, zjazdowego, szlaków wodnych, szlaków rowerowych, szlaków konnych, ścieżek spacerowych lub dydaktycznych;
 - zachowanie lub odtworzenie, zabezpieczenie i oznakowanie cennego lokalnego dziedzictwa krajobrazowego i przyrodniczego w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody w tym obszarów Natura 2000
 - zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, w tym poprzez:
 - odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków
 - odnawianie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków
 - remont lub wyposażenie muzeów
 - remont lub wyposażenie świetlic wiejskich
 - inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzenia na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach lub produktach rolnych i leśnych, oraz tradycyjnych sektorach gospodarki.
 - Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturowej lub gastronomicznej
- Wysokość pomocy: na operacje z zakresu „małych projektów” wynosić będzie maksymalnie 70% kosztów kwalifikowanych operacji nie więcej jednak niż 25 tys. zł; przy czym całkowity koszt operacji nie może być niższy niż 4,5 tys. zł oraz wyższy, niż 100 tys. zł w okresie realizacji programu (2009-2015)

Zasady składania wniosków do LGD

Wnioski powinny być zgodne z Lokalną Strategią Rozwoju. Termin naboru będzie ogłaszała Lokalna Grupa Działania. Wnioski do finansowania będzie wybierała Rada LGD.

Leader będzie także finansować funkcjonowanie LGD:

▪ **Nabywanie umiejętności i aktywizacja**

Pomoc przyznawana dla LGD w ramach działania może w szczególności dotyczyć:

- badań nad obszarem objętym LSR;
- informowania o obszarze działania LGD oraz o LSR;
- szkolenia kadr biorących udział we wdrażaniu LSR;
- wydarzeń o charakterze promocyjnym związanych z obszarem działania LGD;
- szkolenia lokalnych liderów
- animowania społeczności lokalnych;
- kosztów bieżących LGD,

▪ **Wdrożenie projektów współpracy**

- Wspólne przedsięwzięcia realizowane przez LGD

Więcej informacji www.minrol.gov.pl,

1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR)

1.1 Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i nr w tym rejestrze

- a) nazwa LGD:** Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Starorzecze Odry”,
- b) status prawny LGD:** Stowarzyszenie które powstało w oparciu o art. 15 ustawy z 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427 oraz z 2008r. Nr 98, poz. 634),
- c) data wpisu do KRS:** 16.12.2008,
- d) numer KRS:** 0000319745

1.2 Opis procesu budowania partnerstwa

a) przebieg budowania partnerstwa

Z inicjatywą założenia Lokalnej Grupy Działania mającej na celu wspieranie budowy kapitału społecznego w oparciu o wsparcie w ramach Osi IV Leader PROW 2007-2013 na terenach wiejskich Gmin Oława, Jelcza-Laskowice, Domaniowa wyszedł w porozumieniu z samorządowcami z trzech ww. gmin Wójt Gminy Oława Stanisław Wojciechowski. Duży wkład w opracowanie założeń i celów powoływanej LGD wnieśli przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz pracownicy urzędów gmin, przy znaczącej pomocy na poziomie konsultacji opracowywanych dokumentów założycielskich udzielonym przez istniejące już LGD oraz pracowników Urzędu Marszałkowskiego Woj. Dolnośląskiego. Po konsultacjach z przedstawicielami lokalnych organizacji pozarządowych, organizacji skupiających przedsiębiorców, instytucji kultury oraz lokalnych liderów w dniu 24 czerwca 2008 roku w UG Oława odbyło się zebranie założycielskie „LGD - Starorzecze Odry”. W zebraniu założycielskim wzięło udział 15 osób (po 5 osób z każdej z Gmin) reprezentujących sektor publiczny, gospodarczy i społeczny. Niestety ze względów formalnych wnioski o rejestrację stowarzyszenia został przez KRS cofnięty, w związku z tym w dniu 09 grudnia 2008 r. odbyło się ponownie spotkanie założycielskie połączone z wyborem władz stowarzyszenia. Po dyskusji podjęto decyzję o powołaniu Stowarzyszenia oraz przyjęto propozycję organizacji władz oraz Statut Stowarzyszenia. Zebrani członkowie - założyciele po przedstawieniu kilku propozycji zdecydowali się na wybranie nazwy nowotworzonej organizacji w brzmieniu:

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Starorzecze Odry”. Następnie w dniu 16 grudnia 2008 r. stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Genezy nazwy Stowarzyszenia należy upatrywać w identyfikacji terytorialnej obszaru działalności Lokalnej Grupy Działania- jako taka została w drodze dyskusji została wybrana Odra a właściwie jej starorzeczka - przebiegająca przez centralną część terenu LGD i mająca niebagatelny wpływ na kształtowanie jego obrazu przyrodniczego i krajobrazowego.

U podstaw powołania, rejestracji Stowarzyszenia oraz realizacji prac merytorycznych mających na celu opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju przyjęto równoprawny i równorzędny tryb działań zaangażowanych przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, dzięki któremu zostały zagwarantowane równe korzyści, prawa i obowiązki dla wszystkich stron zaangażowanych w powołanie LGD. Stanowi to dobrą prognozę dla przyszłych działań LGD w dalszej perspektywie czasowej. Główną wartością Osi IV Leader jest założona na wstępie współpraca trójsektorowa skupiająca przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, co gwarantuje przyjęcie szerokiej perspektywy postrzegania potrzeb lokalnych społeczności. Dzięki temu Lokalna Grupa Działania może skupić się na wspieraniu narzędzi sprzyjających rozwojowi lokalnemu w szerokim wymiarze, umiejętnie uzupełniając działalność instytucji publicznych czy społecznych. Ważnym wsparciem dla działalności Lokalnych Grup Działania są możliwe do uzyskania ze źródeł Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich środki finansowe, dzięki którym na terenach wiejskich będą miały szansę zaistnieć silne pod względem organizacyjnym i kadrowym organizacje pozarządowe mogące w znaczący sposób wesprzeć rozwój lokalny. Powinny one dla realizacji stworzonych Lokalnych Strategii Rozwoju aktywnie sięgać po inne środki finansowe- pochodzące zarówno ze źródeł krajowych jak i europejskich- np. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Dzięki temu członkowie oraz sama Lokalna Grupa Działania będą mieli możliwość realizacji większej ilości projektów wspierających rozwój lokalny odnajdując poprzez to swoje trwałe miejsce wśród niewielkich, lokalnych społeczności na terenach wiejskich.

Tabela 1 Zestawienie spotkań dotyczących powołania oraz prac bieżących LGD Starorzecze Odry

Lp.	Miejsce	Data	Ilość osób	Opis
1.	UG Oława	24.04.2008	Na zaproszenie wójta Ryszarda Wojciechowskiego na spotkanie przybyli przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego: dyrektor Wydziału Rozwoju Obszarów Wiejskich – Paweł Czyszczoń i jego zastępca Jacek Kaszuba; wiceburmistrz Jelcza-Laskowic – Tomasz Kołodziej; wójt gminy Domaniów – Marek Chudy, prezes Dolnośląskiego Centrum Inicjatyw Europejskich – Piotr Hańderek oraz pracownicy merytoryczni jednostek samorządowych.	Celem spotkania było omówienie zasad utworzenia partnerstwa gmin powiatu oławskiego: Jelcza-Laskowic, Domaniowa i Oławy. Podczas spotkania przedstawiciele władz gminnych potwierdzili chęć utworzenia partnerstwa i przystąpienia do programu LEADER.
2.	UG Oława	24.06.2008	I spotkanie założycielskie grupy LGD “Starorzecze Odry” – obecnych 15 przedstawicieli członków założycieli z terenu trzech gmin: Oława, Jelcz-	Każda z trzech gmin, które zgłosiły uczestnictwo w partnerskim programie LEADER wytypowała przedstawicieli do organu założycielskiego stowarzyszenia. Podczas głosowania wyłoniono

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

			Laskowice i Domaniów oraz 3 przedstawicieli urzędów ww. gmin	nazwę Lokalnej Grupy Działania i omówiono zadania statutowe grupy. Po zatwierdzeniu statutu przez członków spotkania w terminie 7 dni od dnia spotkania założycielskiego dokumenty w sprawie założenia stowarzyszenia LGD "Starorzecze Odry" zostały złożone we wrocławskim sądzie. Omówiono także podział zakresu prac pomiędzy przedstawicieli poszczególnych JST, zaproszenie do współpracy przy powołaniu LGD przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego w celu zapewnienia współpracy trójsektorowej w ramach LGD.
3.	UG Oława	29.08.2008	Pierwsze spotkanie przedstawicieli gmin Oława, Jelcz Laskowice, Domaniów oraz Fundacji Ekologicznej "Zielona Akcja" w sprawie opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru gmin objętych działaniem Lokalnej Grupy Działania "Starorzecze Odry". (ok. 20 osób)	Spotkanie miało na celu przybliżenie sposobu opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Omówiono kwestie formalne związane z zakresem LSR, takie jak konieczność przeprowadzenia konsultacji społecznych oraz udostępnienie niezbędnych danych służących do opracowania LSR). Ponadto ustalono, iż na stronach poszczególnych urzędów gmin na bieżąco będą zamieszczane informacje nt. działań LGD w celu popularyzacji przedsięwzięć realizowanych przez LGD. Wdrażanie osi Leader na obszarach wiejskich niesie za sobą duże korzyści i pozwoli na realizację wielu projektów w sektorze społecznym, edukacyjnym, kulturalnym oraz prywatnym.
4.	UG Oława	04.09.2008	Ok. 25 osób - spotkanie przedstawicielek Kół Gospodyń Wiejskich z terenu Gminy Oława.	Spotkanie informacyjne; przedstawiono możliwości zaangażowania KGW w działania Leader oraz aktywacji kobiet; podjęto temat możliwości dofinansowania realizowanych projektów.
5.	UMiG Jelcz-Laskowice	17.09.2008	Drugie spotkanie przedstawicieli gmin Oława, Jelcz Laskowice, Domaniów oraz Fundacji Ekologicznej "Zielona Akcja" w sprawie opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru gmin objętych działaniem Lokalnej Grupy Działania "Starorzecze Odry". (ok. 20 osób)	Przedstawiciele Fundacji Ekologicznej "Zielona Akcja", członkowie LGD i osoby biorące udział w działaniach Leader omówiły i podsumowały zebrane informacje nt. gmin; opracowano tematy działań i zakres pomocy mieszkańcom: integracja społeczna, infrastruktura gospodarcza, kultura.
6.	GCK w Domaniowie	08.10.2008	Trzecie spotkanie przedstawicieli gmin Oława, Jelcz Laskowice, Domaniów oraz Fundacji Ekologicznej	Uczestnicy omówili szczegółowe zadania w ramach działań określonych jako priorytetowe na lata 2009-2015. Przypomnijmy, że

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

			“Zielona Akcja” w sprawie opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru gmin objętych działaniem Lokalnej Grupy Działania “Starorzecze Odry”. (ok. 15 osób)	przedsięwzięcie opiera się na współpracy trójsektorowej: społecznej, prywatnej i publicznej. W sferze sektora prywatnego wspierane będą przedsięwzięcia zmierzające do tworzenia miejsc pracy w zakresie działalności pozarolniczej. Uznano, że m.in. wspierane będzie tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych.
7.	LGD Dolina Baryczy	06-07.11.2008	Członkowie założyciele Lokalnej Grupy Działania “Starorzecze Odry” z inicjatywy Fundacji Ekologicznej “Zielona Akcja” uczestniczyli w wyjeździe studyjnym na terenie LGD “Dolina Baryczy” – ok. 15 osób	Celem warsztatów było zapoznanie się z dorobkiem i zasadami działalności grupy, która od dwóch lat realizuje liczne projekty w ramach programu Leader. Efekty działalności gospodarzy są zauważalne m.in. w postaci promocji lokalnych produktów, organizacji regionalnych imprez i wsparciu rozwoju agroturystyki. Podczas spotkania wyjazdowego uczestnicy zapoznali się bliżej z etapami rozwoju LGD “Dolina Baryczy” oraz problemami jakie napotkali w trakcie samoorganizacji. Podczas pierwszego dnia wyjazdu w Centrum Edukacyjno-Turystyczno-Sportowym w Krośnicach odbyły się czwarte z kolei warsztaty dotyczące opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju, omawiano również funkcjonowanie biura LGD oraz wynikające z tego faktu obowiązki członków stowarzyszenia i korzyści dla mieszkańców. Drugiego dnia zwiedzano lokalne gospodarstwa agroturystyczne, odbyła się prezentacja materiałów na temat organizowanych imprez regionalnych promujących lokalne produkty (chleb, przetwory z owoców, potrawy z karpia) oraz planowanych przedsięwzięć (znakowanie szlaków tematycznych, wydawnictwa promujące region, wioski z pomysłem – koncepcje rozwoju oferty tematycznej wsi).
8	UG Oława	20.11.2008	Walne Zebranie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Starorzecze Odry”	W spotkaniu udział wzięło 15 członków założycieli i przeprowadzono wybory członków zarządu oraz organów pomocniczych stowarzyszenia. Do Zarządu Stowarzyszenia wybrano Piotra Hańderka jako prezesa zarządu, Roberta Chrupcała został wiceprezesem zarządu oraz Adrian Siatkowski – sekretarzem stowarzyszenia. Do Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia zgłoszono i zatwierdzono

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

				kandydaturę Joanny Karkoszki jako przewodniczącej Komisji Rewizyjnej, Łukasza Dudkowskiego – wiceprzewodniczącego i Wilhelma Myśków – sekretarza. W skład Rady Stowarzyszenia weszli: Tomasz Kołodziej – wiceburmistrz Jelcza Laskowic, Marek Chudy – wójt gminy Domaniów, Ryszard Wojciechowski – wójt gminy Oława oraz Monika Lachowska, Piotr Stajszczyk, Wiesław Kawałko, Ryszard Wojciechowski, Helena Masło i Jan Burnat.
9.	UG Oława	09.12.2008	II spotkanie założycielskie grupy LGD “Starorzecze Odry” – obecnych 16 przedstawicieli członków założycieli z terenu trzech gmin: Oława, Jelcz-Laskowice i Domaniów oraz 3 przedstawicieli urzędów ww. gmin	Powołanie Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Starorzecze Odry, uchwalenie Statutu, wybór władz stowarzyszenia- Zarządu, Członków Rady, Komisji Rewizyjnej, pierwsze zebrania ww. organów, wybory osób funkcyjnych.

b) skład Lokalnej Grupy działania Starorzecze Odry. Założycielami i członkami stowarzyszenia są:

- 4 przedstawicieli sektora publicznego w szczególności gmin i jednostek im podlegających,
- 9 przedstawicieli sektora społecznego w szczególności osoby fizyczne, organizacje społeczne,
- 2 przedstawicieli sektora gospodarczego w szczególności przedsiębiorcy z obszaru LGD
- 1 przedstawiciel sektora niepublicznego z obszaru LGD

1.3 Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

a) Charakterystyka członków Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Tabela 2 Charakterystyka członków Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Lp.	Imię i nazwisko	Sektor/ Instytucji	Rodzaj działalności	Funkcja w LGD
1.	Ryszard Wojciechowski	SEKTOR PUBLICZNY Gmina Oława	Wójt Gminy Oława	Członek Rady
	Joanna	SEKTOR		

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

2.	Karkoszka	SPOŁECZNY Miejsko-gminne Zrzeszenie LZS	Członek Zarządu	Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej
3.	Helena Masło	SEKTOR SPOŁECZNY Stow. Na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, młodzieży i oczekujących wsparcia POKOŁENIA	Prezes Zarządu	Członek Rady
4.	Robert Chrupcała	SEKTOR SPOŁECZNY Stow. Perspektywy dla młodzieży	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu
5.	Jan Burnat	SEKTOR GOSPODARCZY Firma transportowa Fiodor	Przedsiębiorca	Członek Rady
6.	Wilhelm Myśków	SEKTOR SPOŁECZNY Osoba fizyczna	Sołtys we wsi Skrzypniki	Sekretarz Komisji Rewizyjnej
7.	Marek Chudy	SEKTOR PUBLICZNY Gmina Domaniów	Wójt Gminy Domaniów	Członek Rady
8.	Adrian Siatkowski	SEKTOR SPOŁECZNY Osoba fizyczna	Rolnik ze wsi Domaniów	Członek Zarządu
9.	Zbigniew Tyszkowski	SEKTOR NIEPUBLICZNY Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Dyrektor ZOZu	
10.	Wiesław Kawałko	SEKTOR SPOŁECZNY Ochotnicza Straż Pożarna w Dębnie	Członek OSP	Członek Rady
11.	Łukasz Dudkowski	SEKTOR PUBLICZNY Miejsko-gminne Centrum Kultury w Jelczu-Laskowice	Dyrektor MGCK	Wiceprzewodnicząc y Komisji Rewizyjnej
12.	Piotr Stajszczyk	SEKTOR GOSPODARCZY Firma Pionier Jelcz- Laskowice	Przedsiębiorca	Członek Rady
13.	Piotr Hańderek	SEKTOR SPOŁECZNY Fundacja Dolnośląskie Centrum Inicjatyw Europejskich	Prezes Zarządu	Prezes Zarządu
14.	Tomasz Kołodziej	SEKTOR PUBLICZNY Urząd Miasta i Gminy Jelcz-Laskowice	Wiceburmistrz	Członek Rady
15.	Monika Lachowska	SEKTOR SPOŁECZNY Osoba fizyczna	Osoba fizyczna gmina Jelcz-Laskowice	Członek Rady

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

16.	Artur Piotrowski	SEKTOR SPOŁECZNY Osoba fizyczna	Osoba fizyczna gmina Oława	
-----	------------------	---	-------------------------------	--

b) **liczba członków LGD** – 16,

c) **sposób rozszerzania lub zmiany składu określa statut stowarzyszenia w:** § 10 pkt 2; § 11 pkt 1,2 ,3 ,4 ,5 ,6; §13 pkt 1, 2, 3; §14 pkt 1,2 oraz §15 pkt 1

Lokalna Grupa działania jest organizacją otwartą. Posiada członków zwyczajnych, wspierających i honorowych. Głos stanowiący przysługuje wyłącznie członkom zwyczajnym Stowarzyszenia. Członkami zwyczajnymi mogą być osoby fizyczne i osoby prawne w tym jednostki samorządu terytorialnego.

Nabycie członkostwa zachodzi z chwilą podjęcia uchwały przez Zarząd.

1.4 Statut LGD w załączeniu. Struktura Rady lub innego organu LGD do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”

a) **zakładana liczba członków organu decyzyjnego** – nie mniej niż 6 osób

b) **skład Rady**

Tabela 3 Skład Rady Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Lp.	Imię i nazwisko	Sektor/ Instytucji	Gmina	Rodzaj działalności	Funkcja w LGD
1.	Ryszard Wojciechowski	SEKTOR PUBLICZNY Gmina Oława	Oława	Wójt Gminy Oława	Wiceprzewodniczący Rady
2.	Helena Masło	SEKTOR SPOŁECZNY Stow. Na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych młodzieży i oczekujących wsparcia POKOŁENIA	Oława	Prezes Zarządu	Członek Rady
3.	Jan Burnat	SEKTOR GOSPODARCZY Firma transportowa Fiodor	Oława	Przedsiębiorca	Członek Rady
4.	Marek Chudy	SEKTOR PUBLICZNY Gmina Domaniów	Domaniów	Wójt Gminy Domaniów	Członek Rady
5.	Wiesław Kawałko	SEKTOR SPOŁECZNY Ochotnicza Straż Pożarna w Dębnie	Jelcz-Laskowice	Członek OSP	Członek Rady
6.		SEKTOR GOSPODARCZY	Jelcz-	Przedsiębiorca	Członek Rady

	Piotr Stajszczyk	Firma Pionier Jelcz-Laskowice	Laskowice		
7.	Tomasz Kołodziej	SEKTOR PUBLICZNY Urząd Miasta i Gminy Jelcz- Laskowice	Jelcz- Laskowice	Wiceburmistrz	Przewodniczący Rady
8.	Monika Lachowska	SEKTOR SPOŁECZNY Osoba fizyczna	Jelcz- Laskowice	Osoba fizyczna	Sekretarz Rady

c) procentowy udział członków organu decyzyjnego LGD w poszczególnych sektorach:

- sektor publiczny (3 os.) 37,5 %
- sektor społeczny (3 os.) 37,5 %
- sektor gospodarczy (2 os.) 25,0 %

1.5 Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego

a) zasady powoływania członków organu decyzyjnego uregulowane są w statucie §25 pkt 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12. Członkowie są wybierani przez Walne Zebranie spośród członków tego zebrania. Liczba członków Rady ustalana jest każdorazowo przez Walne Zebranie w liczbie nie mniejszej niż 6 osób.

Co najmniej 50% członków rady powinno posiadać doświadczenie w zakresie realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków UE, co najmniej 50% powinno zamieszkiwać obszar objęty LSR, co najmniej jedna osoba powinna posiadać udokumentowaną znajomość języka roboczego UE, powinni posiadać wykształcenie wyższe lub średnie, powinni ukończyć szkolenia związane z rozwojem obszarów wiejskich,

b) zasady odwoływania poszczególnych członków organu decyzyjnego LGD uregulowane zapisami statutowymi §18 pkt 2, 3 i §25 pkt 1.

Członkowie Rady odwoływani są przez Walne Zebranie członków.

Członkowie Rady nie mogą być członkami Komisji Rewizyjnej ani Zarządu. Nie mogą pozostawać z członkami Zarządu oraz członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim ani też w stosunku powinowactwa i pokrewieństwa,

c) opis procedury funkcjonowania organu decyzyjnego w tym procedury wyłączenia członka od udziału w wyborze operacji zawarty jest w statucie LGD §25 pkt 8, 9, 10, 15 oraz w regulaminie Rady stanowiącym załącznik do LSR.

Według statutu wybór operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Od tej uchwały przysługuje wnioskodawcy odwołanie do Walnego Zebrania członków za pośrednictwem Zarządu lub członka stowarzyszenia.

W przypadku zaistnienia uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności członków Rady, a w szczególności w przypadku ubiegania się przez członka Rady o wybór do dofinansowania w ramach LSR jego operacji w/w członek może być wykluczony z prac Rady. Uzasadniony pisemny wniosek w sprawie musi być zgłoszony do Komisji Rewizyjnej na 7 dni przed głosowaniem nad przyznaniem dofinansowania dla konkretnych operacji przez członka stowarzyszenia lub wnioskodawcy. Złożone wnioski w tej sprawie rozpatruje Komisja Rewizyjna w terminie 3 dni od daty otrzymania i wydaje pisemną decyzję o przyjęciu bądź odrzuceniu. Każdy z członków Rady podpisuje klauzule poufności i bezstronności. Szczegółowe procedury wyboru operacji zawiera pkt 9 LSR.

Żaden z członków organu decyzyjnego nie będzie zatrudniony w biurze LGD.

- d) Regulamin rady - załącznik nr 1 do LSR
- e) procedura naboru pracowników LGD - załącznik nr 2 do LSR
- f) opisy stanowisk precyzujących podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach - załącznik nr 3 do LSR
- g) opis warunków technicznych i lokalowych biura LGD załącznik nr 4 do LSR

1.6 Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego.

Kwalifikacje i doświadczenie członków organu decyzyjnego opisane są w załączniku 11 do wniosku o wybór LGD:

- 3 osoby posiada doświadczenie w realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich ze środków UE,
- 2 osoby posiadają wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i osi IV Leader PROW,
- 1 osoba posiada wiedzę z zakresu prowadzenia organizacji pozarządowych i pozyskiwania funduszy UE,
- 2 osoby nie posiadają potwierdzonej wiedzy.

1.7 Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji

Tabela 4 Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji

Nazwa członka	Realizowany projekt	Czas realizacji	Miejsce realizacji	Koszt (zł)
Gmina Oława	Odbudowa drogi gminnej w Bystrzycy	2003-2006	Gmina Oława	659.994
	Rekonstrukcja systemów melioracyjnych na terenie gminny cz.1	2003-2006	Gmina Oława	228.089
	Odbudowa ujęć wodnych (budowa wodociągu wiejskiego we wsi Stary Otok zamiast odbudowy studni)	2003-2006	Gmina Oława	326.318
	Odbudowa ujęć wodnych (budowa wodociągu wiejskiego we wsi Siedlce zamiast odbudowy studni)	2003-2006	Gmina Oława	393.867
	Rekonstrukcja systemów melioracyjnych na terenie gminny cz.2	2003-2006	Gmina Oława	100.081
	Odbudowa ujęć wodnych - II etap (budowa stacji uzdatniania wody we wsi Siedlce do zasilania wodociągu wiejskiego Siedlce - Zakrzów - Marcinkowice - Stanowice (zamiast odbudowy studni)	2003-2006	Gmina Oława	966.415
	Sieć wodociągowa Lizawice - Sobocisko - Miłonów	2003	Gmina Oława	760.823
	Sieć wodociągowa Jaczkowice - Godzinowice - Niwnik	2006-2008	Gmina Oława	740.202
	Budowa świetlicy wiejskiej wraz z zapleczem socjalnym wiejskiej drużyny piłkarskiej w m. Godzikowice	2006-2008	Gmina Oława	1.356.584
Gmina Jelcz-Laskowice	Ultrasonografia w prewencji chorób układu krążenia i rehabilitacji w gminie Jelcz - Laskowice	2004	Gmina Jelcz-Laskowice	239.474,59
	Elektroniczny obieg dokumentów w Urzędzie Miasta i Gminy Jelcz - Laskowice	2004	Gmina Jelcz-Laskowice	76.691,09

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

	Budowa kanalizacji sanitarnej w Miłoszycach - I etap	2004	Gmina Jelcz-Laskowice	5 669.806,53
	Adaptacja byłej SUW na świetlicę wiejską i remizę oraz zagospodarowanie placu zabaw (Dębina)	2005	Gmina Jelcz-Laskowice	550.479,29

2. Charakterystyka obszaru LGD „Starorzecze Odry”

2.1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami

Tabela 5 Wykaz gmin¹

Gmina	Identyfikator jednostki podziału terytorialnego	Typ gminy	Obszar [km ²]	Ilość miejscowości	Ilość mieszkańców	Zasięg administracyjny
Oława	021501 1	Wiejska	235	34	13 595	Bolechów, Bystrzyca, Chwalibóżyce, Drzemlikowice, Gać, Gaj Oławski, Godzikowice, Godzinowice, Jaczkowice, Janików, Jankowice, Jankowice Małe, Lizawice, Marcinkowice, Marszowice, Maszków, Miłonów, Niemil, Niwnik, Oleśnica Mała, Osiek, Owczary, Psary, Siecieborowice, Siedlce, Sobocisko, Stanowice, Stary Górnik, Stary Otok, Ścinawa, Ścinawa Polska, Zabardowice, Zakrzów,
Domaniów	021502 2	Wiejska	94	24	5 299	Brzezimierz, Chwastnica, Danielowice, Domaniów, Gęsice, Goszczyna, Grodziszowice, Janków, Kończyce, Kuchary, Kurzątkowice, Pelczyce, Piskorzów, Piskorzówek, Polwica, Radłowice, Radoszkowice, Skrzypnik, Swojków, Wierzbo, Wyszkowice.
Jelcz Laskowice	021503 3 (ONW Strefy Nizinnej I, 0215035)	Miejsko wiejska	168	24	21 538	Lęg, Miłoszyce, Minkowice Oławskie, Dębina, Miłocice Małe, Kopalina, Nowy Dwór, Brzezinki, Chwałowice, Biskupice, Dziuplina, Grędzina, Wójcice, Piekary, Miłocice

¹ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

2.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe

2.2.1 Uwarunkowania przestrzenne i geograficzne

Powierzchnia: 497 km²

Położenie:

Obszar LGD sąsiaduje od północy z gminą Bierutów i Oleśnica (powiat oleśnicki), Czernica (powiat wrocławski) od wschodu – z Województwem Opolskim, od południa z gminą Wiązów, Strzelin i Borów (powiat strzeliński), od zachodu z gminą Żurawina i Święta Katarzyna (powiat wrocławski).

Sąsiadujące inne Lokalne Grupy Działania z terenem LGD Starorzecze Odry to: od południa – LGD Gromik, od zachodu – LGD Lider A4, od północy LGD Dolina Dobrej Widawy.

Geografia, klimat, bogactwa naturalne

Geografia

Obszar LGD usytuowany jest w dolinie rzeki Odry i Oławy we wschodniej części Województwa Dolnośląskiego. Obszar posiada nizinny charakter. Wysokości względne obszaru wahają się w granicach 125 m n.p.m. 170 m n.p.m. Zgodnie z regionalizacją fizyczno- geograficzną Polski LGD leży na Nizinie Śląskiej i położony jest w zasięgu mezoregionów: Pradolina Wrocławia, Równina Wrocławskiej i Równiny Grodkowskiej. Pradolina Wrocławska charakteryzuje się szerokością 10- 12 km, wypełniają ją holoceny i plejstoceny osady rzeczne. Na tym obszarze rzeka Odra i Oława posiadają wspólne terasy

holoceńskie w tym tereny zalewowe składające się z piasków. W miejscach gdzie rzeki są najbardziej oddalone występuje terasa bałtycka, na której występują zespoły wydmy. Składa się ona głównie z piasków i żwirów. Można również zaobserwować na tym terenie terasę środkowopolską składającą się z piasków, żwirów i mułków. Spotkać można również wychodnie lin zwałowych moreny dennej. Równina Włocławska to kolejny mezoregion, budują go głównie gliny zwałowe zlodowacenia środkowopolskiego oraz miejscami piaski i żwiry wodno-lodowcowe. Na tym obszarze występują również ropy, pisaki, mułki i niekiedy węgle brunatne. Równina Grodkowska to ostatni mezoregion składający się na wymieniony obszar. Zbudowany jest z piasków, żwirów i mułków wodno polodowcowych zlodowacenia środkowopolskiego, w wielu miejscach można zaobserwować rozległe płyty gliny zwałowej moreny dennej oraz nieliczne płyty pokryw lessowych. Na południu opisywanego obszaru występują również ropy trzeciorzędowe, neogeńskie piaski, żwiry i ropy kaolinowe. Równina Wrocławska i Grodkowska uformowane zostały poprzez procesy akumulacyjne. Ich starsze zbudowane jest ze skał czerwonego spągowca, piaskowca pstrego, czechsztynu, wapienia muszlowego, kredy. Zalegają tu również osady trzeciorzędowe.

Klimat

LGD „Starorzecza Odry” pozostaje pod wpływem wilgotnych mas powietrza Oceanu Atlantyckiego, jak i suchych mas z głębi kontynentu euroazjatyckiego. Należy on do najcieplejszych obszarów w Polsce z roczną średnią temperaturą + 9,7°C. Średnia roczna suma opadów wynosi ok. 590 mm, co wskazuje na obszar o najmniejszej ilości opadów na Dolnym Śląsku. Ukształtowanie terenu wraz z siecią rzeczną determinuje występowanie mgły. Średnio od września do marca mgła występuje przez 50 dni. Średnia prędkość wiatru – 3 m/s, dominują wiatry z kierunku zachodniego, południowego i południowo-zachodniego.

Bogactwa naturalne

Obszar LGD ubogi jest w surowce mineralne. Na terenie gminy Jelcz-Laskowice występują gliny zwałowe, piaski i żwiry a na terenie gminy Oława – złoża kruszywa naturalnego w obrębie Marcinkowic, Siedlec i Bystrzycy. Tylko jedno złożo z terenu LGD jest eksploatowane – w rejonie Bystrzycy.

Gleby

Na terenie LGD dominują gleby kwaśne i lekko kwaśne. Odczyn gleb wskazuje na konieczność wapnowania. W gminie Domaniów występują czarne ziemie właściwe i gleby brunatne. Prawie 90 % gleb uprawnych należy do I-III klasy bonitacyjnej. Na terenie gminy Jelcz Laskowice występują gleby bielcowe. W gminie Oława dominują czarnoziemy oraz mady. Blisko 60% użytków rolnych posiada IV klasę bonitacyjną a 34 % - III klasę.

2.2.2 Uwarunkowania przyrodnicze

Łączna powierzchnia terenów leśnych LGD wynosi 10 338 ha tj. 20,8 % powierzchni całego obszaru. Największy współczynnik zalesienia ma gmina Jelcz Laskowice – aż 32,7% i gmina Oława – 20,4 %, natomiast gmina Domaniów ma tylko 0,4 %. Gospodarka leśna prowadzona jest głównie przez Nadleśnictwo Oława. Najważniejszymi gatunkami lasotwórczymi jest sosna, świerk i brzoza.

Sieć rzeczna obszaru LGD jest zróżnicowana. Najważniejszym ogniwem jest rzeka Odra wraz z dorzeczami Oławy i Widawy. Do najważniejszych dopływów rzeki Oławy zalicza się: ciek Gnojna i kanał Nysa Kłodzka-Oława a największym dopływem Widawy jest ciek Graniczna. Pozostałe rzeki LGD tj. Pisarski Potok, Smortawa, Młynówka Jelecka uchodzą bezpośrednio do Odry. Wody podziemne na terenie LGD zalegają płytko i pochodzą z systemu wodonośnego czwartorzędu oraz trzeciorzędu.

Na terenie LGD znajdują się również liczne stawy hodowlane, m.in. w rejonie wsi Niemil (gmina Oława) oraz stawy Nowo Dworskie w rejonie wsi Nowy Dwór (gmina Jelcz Laskowice).

Stan czystości wód płynących przez teren LGD nie jest zadowalający. Wg stanu na koniec roku 2006 rzeka Odra (powyżej m. Oława) nosła wody III klasy stopnia czystości, Oława (powyżej Kanału Przerzutowego) nosła wody III klasy. Na wpływ stanu czystości wód powierzchniowych na terenie LGD ma niezadowalający stopień skanalizowania terenów wiejskich oraz niski stopień świadomości ekologicznej mieszkańców, czego skutkiem jest odprowadzanie ścieków komunalnych i rolniczych (gnojowica, odcieki z kompostowników) z pominięciem urządzeń oczyszczających lub uzdatniających.

Stan czystości powietrza na terenie LGD można uznać za zadowalający. Największymi emiterami podstawowych zanieczyszczeń powietrza są fabryki zlokalizowane na terenie gminy Jelcz-Laskowice – „Harpen-Polska”, „Toyota Motor Industries Poland”, „Jelcz”. Na terenie gminy Oława i Domaniów nie występują znaczące emitery.

Duży wpływ na stan czystości ma sąsiedztwo z aglomeracją wrocławską (przeważające wiatry zachodnie) oraz zakłady zlokalizowane w mieście Oława a także elektrociepłownia „Czechnica” z Siechnic (gmina Święta Katarzyna)

Innym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie LGD jest emisja zanieczyszczeń komunikacyjnych. Najbardziej narażone na szkodliwe oddziaływanie komunikacyjne są tereny gminy Jelcz-Laskowice i Oława.

Formy ochrony przyrody

Na terenie LGD „Starorzecza Odry” obszary cenne przyrodniczo objęto ochroną pięć rezerwatów przyrody, dwa obszary Natura 2000, jeden użytek ekologiczny oraz 21 drzew pomnikowych i głązów narzutowych.

Rezerваты przyrody

„Leśna Woda” – rezerwat leśny, powstał w 1958 r o pow. 20,94 ha – nieznaczna część na terenie gminy Oława. Ochroną objęto naturalne starodrzewia lasu mieszanego.

„Grodzisko Ryczyńskie” – rezerwat leśno-archeologiczny, powstał w 1958 r. o pow. 1,75 ha – gmina Oława. Ochroną objęto grądy słowiańskie, przykład wczesnohistorycznego osadnictwa w pobliżu szlaków wodnych.

„Kanigóra” – rezerwat leśny, powstał w 1958 r. o powierzchni 5,4 ha – gmina Oława. Ochroną objęto fragment dobrze zachowanego wielogatunkowego lasu łęgowego o cechach zespołu naturalnego, charakterystyczny dla doliny Odry.

„Zwierzyniec”- rezerwat florystyczny, powstał w 1958 r. o pow. 8,96 ha – gmina Oława. Ochroną objęty jest fragment lasu o charakterze naturalnym z udziałem dębu oraz domieszką innych gatunków liściastych.

„Łacha Jelcz” – rezerwat florystyczny, powstał w 1954 roku o pow. 6,9 ha – gmina Jelcz Laskowice. Ochroną objęte jest naturalne stanowisko chronionego gatunku rośliny wodnej, kotewki orzecha wodnego.

Obszary Natura 2000

Specjalny Obszar Ochrony „Grądy Odrzańskie” (PLH020017) – gmina Oława i Jelcz Laskowice. Obszar o powierzchni 19999,28 z czego tylko część na terenie LGD. Ochroną objęto odcinek Doliny Odry między Narokiem a Wrocławiem. Dolina pokryta jest lasami, łąkami, pastwiskami i polami uprawnymi. Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej. Występują co najmniej 22 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: dzięcioł zielonosiwy, kania czarna (PCK), muchołówka białoszysza, czapla siwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały, bocian czarny, kania ruda (PCK), trzmielojad, bielik (PCK), sieweczka rzeczna, srokosz i dzięcioł średni (C7).

Obszar Specjalnej Ochrony „Grądy w dolinie Odry” (PLH020017) – gmina Oława i Jelcz-Laskowice. Obszar o powierzchni 7673,65 ha z czego tylko część jest na terenie LGD. Obszar obejmuje kilka kompleksów leśnych w dolinie Odry pomiędzy Wrocławiem a Oławą. W obszarze znajduje się jeden z większych kompleksów leśnych (grądów i łągów) w dolinie Odry, wraz z terenami łąkowymi, charakteryzujący się też dużą różnorodnością siedlisk podmokłych. Łącznie zidentyfikowano tu 10 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 20 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Obszar jest kluczowy dla zachowania w regionie kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej, modraszka nausithos, modraszka telejus, czerwńczyka nieparka i kozioroga dębosza, z siedlisk zaś - łąk zmiennowilgotnych i łągów wiązowo-jesionowych. Szczególnie bogata jest roślinność wodna i mokradłowa. Na tym terenie znajduje się m.in. jedno z najlepiej zachowanych stanowisk kotewki orzecha wodnego Trapa natans w dolinie Odry.

Użytek ekologiczny „Stanowisko występowania ziemowita jesiennego” – pow. 2,17 ha – gmina Oława. Ochroną objęto łąkę śródlęsną, na której łąkowo występuje zimowit jesienny- roślina chroniona.

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody. Na terenie LGD ochroną objęto 21 drzew pomnikowych i głązów narzutowych. Na terenie Gminy Oława – 12 drzew (dęby szypułkowe, lipy drobnolistne i tulipanowiec amerykański oraz platan

klonolistny), natomiast na terenie gminy Jelcz-Laskowice – 9 drzew (dęby szypułkowe, lipa drobnolistna i głązy narzutowe). Na terenie gminy Domaniów nie objęto ochroną żadnych drzew pomnikowych.

Turystyka

Obszar LGD posiada sprzyjające warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, kajakowej, konnej oraz narciarstwu biegowemu. Oferta turystyczna może być skierowana do rodzin i grup zorganizowanych. Bogate zasoby wód powierzchniowych umożliwiają rozwój turystyki kajakowej w chwili obecnej wyznaczone są dwa takie szlaki na rzece Smrotawie i Widawie. Swoistą cechą tego obszaru jest również występowanie licznych starorzeczy w Dolinie Odry. Większość z nich posiada unikalne zasoby przyrodnicze. Taki stan umożliwia na uprawianie turystyki kwalifikowanej np. obserwacji roślin, ptaków czy owadów. Wysoka bioróżnorodność, zróżnicowanie form ochrony przyrody, bliski naturalnemu krajobraz powinien przyczynić się do tworzenia ścieżek edukacyjnych, szlaków tematycznych oraz tras rowerowych i pieszych. Wysokie walory przyrodnicze oraz tradycje konne również stanowią element turystyki jeszcze nie wykorzystany. Na obszarze LGD istnieje 3 kluby jeździeckie, sekcja jeździecka oraz jeden ośrodek jeździecki. Jeśli chodzi o usługi noclegowe i gastronomiczne charakteryzują się one ogromną rozpiętością od hoteli, przez domy gościnne, ośrodki wypoczynkowe kończąc na gospodarstwach agroturystycznych.

Usługi noclegowe, pensjonaty, agroturystyka, wynajem pokoi, gospodarstwa ekologiczne.

Hotele, usługi noclegowe, pensjonaty

"U Józefa" Motel J. Kościelak, Oleśnica Mała 19b, 55-200 Oleśnica Mała.

Noclegi CITI, ul. Osiedlowa 25, 55-011 Siechnice.

Willa Emila- Pokoje Gościnne, ul. Lipowa 12, 55-220 Jelcz-Laskowice.

Pod Lipami Dom Gościnny- Pokoje Hotelowe, ul. Techników 20a, 55-221 Jelcz-Laskowice.

Hotel Kawiarnia Irena, ul. Wojska Polskiego 7, 55-003 Czernica.

Art. Usługi Hotelarskie, ul. Klonowa 11, 55-230 Jelcz-Laskowice.

Usługi Hotelarskie Diana, ul. Wrocławska 34, Laskowice, 55-220 Jelcz-Laskowice.

Hotel Antonio, ul. Wrocławska 10, 55-220 Jelcz Laskowice

Hotel Mana, ul. Techników 33, 55-231 Jelcz Laskowice

Obiekt Mieszkalny Jelcz S.A. ul. Klonowa 11, 55-220 Jelcz-Laskowice.

Agroturystyka

Agroturystyka Jasiowa Gościna, ul. Odrzańska 7, 55-003 Czernica.

Agroturystyka, Kwatery Prywatne Stokrotka ul. Oławska 233, 55-230 Jelcz-Laskowice.

Agroturystyka- Pensjonat Stokrotka, ul. Jodłowa 8, 55-230 Jelcz Laskowice

Gastronomia

Restauracja Słoneczko, Godzikowice 55-200 Oława.

Karczma u Jakuba, ul. Brzeska 19, 49-313 Lubrza.

Ośrodki sportowo- rekreacyjne i schroniska młodzieżowe

Ośrodek Rekreacyjno- Wypoczynkowy „Nad Stawem” (bar, domki kampingowe, korty tenisowe, asfaltowe boisko do piłki siatkowej, boisko do kometki, plac zabaw dla dzieci, przystań sportów wodnych, amfiteatr),

Pływalnia (dwie niecki basenowe, sauna, siłownia, bar)

Ośrodek wypoczynku świąteczno- niedzielnego w Bystrzycy Oławskiej.

Ośrodek Wypoczynkowy „Nad Leśną Wodą”, ul. Lipowa, Bystrzyca Oławska, 55-200 Oława.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe Chwałowice, ul. Szkolna 4, Chwałowice 55-230 Jelcz-Laskowice.

Ośrodki jeździeckie

Ośrodek Jeździecki i gospodarstwo agroturystyczne z nauką jazdy konnej w Siedlcach.

Klub Jeździecki Amazonka, ul. Szkolna, 55-230 Chwałowice, www.amazonka.wroc.pl

Klub Jeździecki VOLTA, Miłocice Małe,

Klub Jeździecki Eko- Agro Hanna, Jelcz- Laskowice

LZS Sekcja Jeździecka Mustang, Chwałowice

Szlaki turystyczne

Szlaki turystyczne obszaru LGD są słabo rozwinięte, pomimo bliskości Stobrawskiego Parku Krajobrazowego i innych cennych przyrodniczo obiektów dla tego obszaru. Ważną inicjatywą podwyższającą możliwość poruszania się po terenie LGD są projektowane na terenie gmin szlaki rowerowe: niebieski i czerwony. Zespół szlaków czerwonych stanowi gęstą sieć skupioną między Oleśnicą a Jelczem Laskowice. W chwili obecnej wytyczone są dwa szlaki piesze i jeden rowerowy oraz jedna ścieżka edukacyjna.

Szlaki piesze

Czerwony: Biskupice Oławskie- Miłocice- Radziszyn. Gmina Jelcz Laskowice

Czerwony: Oława- Bystrzyca- Janików- Jelcz- Laskowice. Gminy: Oława, Jelcz Laskowice

Opracowanie własne na podstawie Mapy Oława, wydawnictwa PLAN.

Szlaki rowerowe

Czarny: Błotna- Rezerwat Grody Ryczyńskie- Szydłowice. Gmina Oława.

Opracowanie własne na podstawie Mapy Oława, wydawnictwa PLAN.

Szlaki rowerowe projektowane

Niebieski: Wiązów- Niemil- Osiek- Niwnik- Oława- Siedlce- Wojnowice- Chrzastawa. Gminy: Oława.

Czerwony: Sieć szlaków rowerowych- Gminy: Oława, Jelcz Laskowice.

Opracowanie własne na podstawie Mapy Oława, wydawnictwa PLAN.

Szlaki kajakowe

Smrotawa: Łacha Jelczańska- Bystrzyca Oławska- Leśna Woda. Gmina Jelcz Laskowice.

Widawa: Gmina Jelcz Laskowice.

Opracowanie własne na podstawie Mapy Oława, wydawnictwa PLAN.

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka rezerwatów: Zwierzyniec, Kaniagóra, Grody Ryczyńskie

Opracowanie własne na podstawie Mapy Oława, wydawnictwa PLAN.

Baza turystyczna

Baza turystyczna wg danych o ośrodkach świadczących usługi jest dobrze rozwinięta w gminach Jelcz Laskowice i Oława, na poziomie zero natomiast w gminie Domaniów. W 2006 roku potwierdzono udzielenia 2012 noclegów na obszarze LGD. Wynik nie jest imponujący, rzeczywista suma jest jednak inna, ukryta w pozostałych formach udzielania takich usług.

Podsumowując teren LGD Starorzecze Odry ma duży potencjał do rozwoju turystyki wiejskiej przyrodniczej, wodnej i konnej. Pod względem turystyki i rekreacji najlepiej rozwiniętymi gminami są Jelcz Laskowice i Oława. Ogromną szansę stanowi również rozwój turystyki motorowej min. Quad cross na wyrobiskach i terenach zamkniętych zakładów przemysłowych. Jeśli chodzi o turystykę wodną to w obrębie działania LGD znajdują się dwa szlaki kajakowe na rzece Smrotawa i Widawa, rzeka Odra również możliwa uprawianie sportów wodnych. Szansą na rozwój turystyki jest również wykorzystanie zasobów przyrodniczych poprzez zbudowanie infrastruktury ścieżek edukacyjnych, szlaków tematycznych, rozbudowanie i zsieciovanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych. Oferta turystyczna powinna być skierowana do grup zorganizowanych, rodzin lub pojedynczych turystów. W ramach takiej oferty powinny się znaleźć wycieczki o specjalnym programie (tematyczne) np. obserwacja ptaków, owadów itp. W chwili obecnej zauważamy niewielką ilość istniejących szlaków pieszych i rowerowych, brak informacji turystycznej, niski standard oferowanych usług w niewielkich ośrodkach i kempingach. Świadczenie usług gastronomiczno- noclegowych powinno przejść na kameralne i sprzyjające ochronie zasobów przyrodniczych gospodarstwa agroturystyczne i pokoje gościnne.

2.2.4 Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Przez dziedzictwo kulturowe rozumie się ogół dorobku społeczeństw w materialnym i niematerialnym wymiarze, wytworzonego w trakcie ich historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie. Dziedzictwo kulturowe rozpatruje się w z reguły w powiązaniu z określonym obszarem, jako własność społeczną jego mieszkańców, budującą ich tożsamość. W opracowaniu pojęcie dziedzictwa historyczno-kulturowego zostało poszerzone o elementy historyczne poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD.

Historia

Diagnozowany obszar należy do terenów o bogatej historii, związanej z burzliwymi dziejami Śląska i zmienności jego państwowej przynależności. Niewątpliwie jest to jeden z walorów tego obszaru. Dotychczasowe znaleziska archeologiczne wskazują, że osadnictwo na terenie gmin sięga 4200-3500 lat p.n.e. W tzw. okresie wpływów rzymskich (od ok. 400 lat p.n.e. do 500 lat n.e.) przez tereny Jelcza i Laskowic, wzdłuż rzeki Odry, przebiegał **szlak bursztynowy** (trakt handlowy, wiodący znad Morza Śródziemnego nad Morze Bałtyckie).

Wędrowni kupcy nad Morze Bałtyckie wieźli z południa wino, monety oraz srebrne, złote i szklane ozdoby, naczynia, broń i tkaniny. Wymieniali je na cenny bursztyn, który z kolei transportowali nad Morze Śródziemne. We wczesnym średniowieczu, pojawiają się pierwsze wzmianki o miejscowościach położonych na terenie gmin. Z dokumentów tych wynikają nadania dla kościołów i klasztorów wrocławskich oraz zmiany właścicieli prywatnych, którymi najczęściej byli zamożni mieszczaństwo wrocławscy. Obszar ten od dawna stanowił zaplecze rolnicze dla Wrocławia. W okresie reformacji (XVI w.) Piastowie Śląscy chętnie przechodzili na wiarę protestancką, ponieważ zyskiwali majątki kościelne na własność i większą swobodę polityczną. W 1526 roku cały Śląsk przeszedł we władanie Habsburgów. Okres wojny trzydziestoletniej (konflikt katolików z protestantami) dokonał wielu zniszczeń na diagnozowanym obszarze. Dla jego losów duże znaczenie miały również trzy wojny śląskie (XVIII), w wyniku których Śląsk trafił pod panowanie Prus. Po roku 1810, w wyniku sekularyzacji dóbr kościelnych, dobra zakonów rycerskich trafiały do rady miejskiej lub poszczególnych mieszczan wrocławskich. XIX/XX w. to wielka germanizacja, ale i okres wielkich przekształceń gospodarczych i społecznych. Na przełomie XIX i XX w. powstała pierwsza na Dolnym Śląsku linia kolejowa Wrocław - Oława a już w 1909 r. Brochów - Jelcz, co znacznie przyspieszyło rozwój tych ziem i wymianę handlową. W czasie II wojny światowej na diagnozowanym obszarze przebywali liczni Polacy. Jako robotnicy przymusowi pracowali m.in. w gospodarstwach rolnych czy zakładach zbrojeniowych von Kruppa w Jelczu-Laskowicach. Na tym terenie istniała filia obozu koncentracyjnego **Gross Rosen**, we wsi Fünfteichen - dzisiaj Miłoszyce w gminie Jelcz - Laskowice. W okresie wojny obszar ten poniósł wielkie straty. Zapoczątkowała je wywózka w głąb Niemiec najcenniejszych urządzeń przemysłowych. Działania wojenne dokonały reszty. W drugiej połowie 1945 r. na diagnozowany obszar przesiedlono całe wioski z Kresów Wschodnich w miejsce wysiedlonej ludności niemieckiej. Do dnia dzisiejszego żyją tutaj rodziny zachowujące tradycje kresowe. Jednak z biegiem czasu ta obrzędowość i tradycje zakłóca miejski styl bycia Wrocławian, którzy traktują ten obszar jako zaplecze mieszkalne i coraz częściej budują tu swoje domy.

Gmina Domaniów

Badania archeologiczne dowodzą, że tereny obecnej gminy Domaniów były zamieszkane już przed 6 tys. lat. W Gostkowicach, Grodziszowicach, Radłowicach oraz Piskorzówku odkryto pozostałości obecności ludności kultury łużyckiej. Wśród ludów słowiańskich, osiedlających okolice Wrocławia od VI wieku n.e., wyróżniało się plemię Ślęzan. Tereny gminy Domaniów, będąc częścią Śląska, początkowo należały do państwa czeskiego, następnie zostały włączone do wczesnopiastowskiego państwa Mieszka I, by potem stać się częścią Księstwa Wrocławskiego. Wtedy to najprawdopodobniej powstała większość wsi obecnej gminy. W XIII w. na prawie niemieckim został lokowany Domaniów i wtedy też sprowadzono pierwszych osadników z Niemiec, którzy otrzymali specjalne przywileje ekonomiczne oraz własny samorząd. W XIV w. Domaniów stał się formalnie częścią państwa czeskiego, następnie Habsburgów (XVI w.) i Prus (XVIII w.). Rozwój gospodarczy przełomu XIX/XX w. pozytywnie wpłynął na życie społeczności lokalnej. W całej obecnej gminie wymieniono zabudowę drewnianą na murowaną. W Domaniowie i Wierzbnie wzniesiono nowe gmachy szkolne. Intensywnie rozwijał się ruch spółdzielczy. Od zakończenia II wojny światowej Domaniów wchodzi w skład państwa polskiego. Zdecydowana większość osadników, przybyła w miejsce wysiedlonej ludności niemieckiej, pochodziła z Kresów Wschodnich (85,2 %) oraz z centralnej Polski (10,06 %).

Ważniejsze zabytki gminy Domaniów:

Kościóły i budynki sakralne: kościół parafialny p.w. NMP w Domaniowie z pocz. XIV wieku, wzniesiony w stylu gotyckim. Fundatorkami jego były cysterki z Trzebnicy, przebudowany ok. 1700 r. i zbarokizowany; na zabytkowej wieży z barokowym, cebulastym hełmem, znajduje się dzwon z 1462 r.; kościół parafialny p.w. św. Mikołaja w Wierzbnie wybudowany w stylu gotyckim. Do najstarszych elementów kościoła należą kamienne wsporniki z roku ok. 1300, portal z 1376 roku; kościół w sąsiednim Jankowie wzmiankowany był w 1338 r. Pierwotne założenie świątyni powiększono w XV w., przebudowano w 1683 r.; kościół św. Mikołaja w Piskorzowie to równie stara, średniowieczna świątynia w XVII w. przebudowana na kościół ewangelicki. We wnętrzu zachował się klasycystyczny ołtarz z II połowy XVIII w.; kościół p. w. św. Krzyża w Brzezimierzu wybudowany został w XV w. a w XIX został gruntownie przebudowany i powiększony. Do 1945 roku służył protestantom.

krzyże pokutne: Janków, Brzezimierz (największy na Śląsku), Piskorzów (zaliczany do największych na Śląsku)
Zabudowania pałacowe, dworskie i folwarki: zajazd wybudowany w XVIII w. w stylu neoklasycystycznym w Wierzbnie

Gmina Jelcz-Laskowice

Pierwsze wzmianki dotyczące miejscowości wchodzących w skład obecnego miasta Jelcz - Laskowice sięgają początków XIII wieku. Nazwa Jelcz pojawiła się w bulli papieża Innocentego IV z 1245 roku, kiedy to Jelcz przypisany został do posiadłości kościelnych biskupa wrocławskiego Tomasza I. Przez cały opisywany okres dobra jelczańsko-laskowickie zamieszkiwane były w większości przez ludność polską, która dopiero pod panowaniem pruskim poddawana była germanizacji. Mieszkańcy wsi, wchodzących w skład dóbr, występowali czynnie w obronie języka polskiego. Dopiero w latach 30-tych XX w., w okresie hitlerowskich Niemiec, zaprzestano używania polskiej mowy. W czasie drugiej wojny światowej władze hitlerowskie otworzyły na terenie Jelcza zakłady zbrojeniowe Kruppa, tzw. Berthawerke, do budowy których wykorzystywały więźniów obozu koncentracyjnego w Rogoźnicy (Gross Rosen). Umieszczono ich wszystkich w obozie utworzonym w niedalekich Miłoszycach (Fünfteichen - Pięć Stawów). Po drugiej wojnie światowej na ziemi jelczańsko - laskowicką sprowadzona została ludność polska z terenu Kresów Wschodnich, przeważnie z tarnopolskiego, stanisławowskiego, wołyńskiego i lwowskiego. Ponadto zanotowano migracje z woj. krakowskiego, rzeszowskiego, pomorskiego i kieleckiego. W 1952 roku zostały utworzone Jelczańskie Zakłady Samochodowe. Ich stały rozwój w powojennych czasach, poprzez podpisanie umowy o współpracy z firmą Karosa (1959) i kontraktu licencyjnego z firmą Berliet (1972), doprowadził do powstania i rozbudowy osiedli mieszkaniowych na przełomie lat 60/70-tych. W 1987 roku połączone miejscowości Jelcz i Laskowice Oławskie otrzymały prawa miejskie i od tego momentu funkcjonuje nazwa miasta Jelcz-Laskowice.

Ważniejsze zabytki gminy Jelcz-Laskowice:

Kościóły i budynki sakralne: kościół parafialny p.w. Św. NMP Królowej Polski w Jelczu, murowany, poewangelicki. Aż do końca XIX wieku w kościele odprawiane były msze po polsku; kościół parafialny p. w. Św. Stanisława w Laskowicach, szachulec, wzniesiony przez protestantów prawdopodobnie w roku 1660 w stylu barokowym, odremontowany w latach 1966-80. Pierwsze wzmianki o poprzedniej świątyni pochodzą z 1389 roku; kościół parafialny p. w. św. Mikołaja w Miłoszycach, barokowy, murowany z przełomu XIX i XX w.; kościół parafialny p. w. św. Nepomucena w Miłoszycach, z XVIII w., szachulcowy, drewniany; poewangelicki kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP z XIX w. w Wójcicach; kościół p.w. św. Piotra i Pawła z XIX w. w Minkowicach Oławskich; budynek klasztoru ss. Elżbietanek z II poł. XIX w Miłoszycach; dawny klasztor z XIX w. w Jelczu, obecnie szkoła.

Zespoły pałacowe, dworskie, folwarki: ruiny pałacu nad Odrą w Jelczu z pocz. XIX w. Początki zamku sięgają prawdopodobnie VI w., kiedy istniał tu gródek drewniano-ziemny, ulokowany na wyspie oblanej wodami Odry. Powstał na miejscu XVII-wiecznego, drewnianego pałacyku myśliwskiego. Od 1829 roku był siedzibą rodziny hrabiego Gustawa Saurmy; pałac marmurowy w Laskowicach, pierwszy zamek powstał w XVI, później wielokrotnie przebudowany, późniejsza siedziba rodu von Surma, obecnie siedziba Urzędu Miasta i Gminy, dwór murowany z XIX w. w Miłoszycach z oficyną i stajnią; zespół dworski datowany na XIX w. z cennymi drzewami w Biskupicach Oławskich, zespół budynków podworskich z końca XIX w. w Miłoszycach, mały zespół folwarczny z końca XIX w. w Miłoticach.

Zabytki architektury przemysłowej: Zakłady Samochodowe „Jelcz” S.A. produkujące autobusy i samochody ciężarowe - w trakcie II wojny światowej był tu zakład zbrojeniowy "Bertha - Werke", należący do koncernu von Kruppa w Jelczu – Laskowicach, wieża alarmowa z 1890 roku w Piekarach.

Zabytkowe cmentarze: cmentarz z XIX w. w Brzezinkach, dzwonnica na cmentarzu z końca XIX w Biskupicach Oławskich, cmentarz wraz z otoczeniem leśnym z ok. 1830 oraz kaplica cmentarna z przełomu 1880 i 1890 roku w Chwałowicach, cmentarz wiejski z ok. 1830 roku w Dziuplinie, dawne mauzoleum z przełomu XVIII i XIX na cmentarzu w Miłoszycach, kapliczka cmentarna pocz. XIX w. w Miłoticach.

Pomniki: pomnik ku czci mieszkańców - ofiar I wojny światowej w Biskupicach Oławskich; pomnik na terenie Zakładów Samochodowych „Jelcz” S.A. poświęcony więźniom Gross Rosen, którzy zginęli podczas pracy w zakładach von Kruppa; pomnik poświęcony poległym podczas I wojny światowej mieszkańcom Jelcza w Jelczu – Laskowicach; pomnik w parku w Jelczu – Laskowicach ku czci poległych podczas I wojny światowej; pomnik ku czci ofiar obozu pracy „Fünfteichen” w Miłoszycach.

Przydrożne krzyże i kapliczki: kapliczka z ok. 1880 - 1890 r. w Dębinie, kapliczka z końca XIX w. przy drodze w Miłoticach, słupowa kapliczka przydrożna z k. XIX w Miłoszycach, kapliczka przydrożna w Miłoszycach przy kościele p.w. św. Mikołaja, XIX w. murowana, szkoła śląska, kapliczka przydrożna w Jelczu, przełom XIX i XX w., murowana; murowana kapliczka przydrożna w Jelczu z XVIII w. neogotyck, mauzoleum Hansa Dietricha Saurmy, krzyż kamienny z k. XIX w. w Laskowicach.

Gmina Oława

Oława była notowana jako gród i osada targowa przy zbiegu rzek Odry i Oławy już w XII w. Oława po raz pierwszy została wzmiankowana jako „Olewa” w dokumencie z 1149 r. jako darowizna Piotra Włostowica dla opactwa św. Wincentego na podwrocławskim Ołbinie. Wraz z przylegającymi ziemiami od XII do XVI w. była własnością Piastów Śląskich, w wieku XVI przeszła pod panowanie czeskie, w XVII w. władali nią Habsburgowie, a w wieku XVIII znalazła się w posiadaniu Prus. Okres panowania królów pruskich to czas bezwzględnej germanizacji, ale i szybkiego rozwoju gospodarczego. W 1842 r. powstała pierwsza na Dolnym

Śląsku linia kolejowa Wrocław – Oława, która istnieje do dziś jako najstarsza w dzisiejszych granicach Polski linia. Równie intensywny rozwój objął w tym okresie okoliczne tereny wiejskie, na których powstały liczne folwarki, zajmujące się nie tylko produkcją rolną, ale również przetwórstwem. Ogromny udział w tych przemianach mieli dawni właściciele i zarządcy tych ziem – zakony templariuszy i joannitów oraz ród von York, rezydujący w kompleksie pałacowym w Oleśnicy Małej, jak również Schwarzwowie władający kompleksem pałacowym w Jakubowicach. II wojna światowa przyniosła Oławie i okolicom wielkie szkody. Po II wojnie światowej na teren gminy sprowadzono repatriantów z Kresów Wschodnich, którzy zasiedlili poniemieckie domostwa. Na obszarze gminy znajduje się wiele pozostałości, będących świadkami burzliwej historii: średniowieczne kościoły, później barokizowane, spuścizna zakonów Templariuszy i Joannitów, zespoły pałacowo – parkowe dawnych możnych mieszczan oraz symbole średniowiecznego prawa – nieliczne krzyże pokutne.

Ważniejsze zabytki gminy Oława:

Kościół: kościół filialny p.w. św. Antoniego Padewskiego z k. XIII w. w Chwaliborzycach - najstarszy kościół na terenie gminy, wybudowany przez templariuszy, przebudowany w XV i XVII w. Zachował charakter średniowiecznej świątyni, na szczycie wieży znajduje się krzyż templariuszy z ramionami w kształcie lilii; kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Anielskiej w Bystrzycy Oł. z I poł. XVIII w., barok, konstrukcja szkieletowa; gotycki kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Gaci; klasycystyczny kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Gaci Oł., gotycki kościół parafialny Znalezienia Krzyża Świętego w Godzikowicach; kościół parafialny p.w. Św. Marcina, w nim XIV-wieczna granitowa chrzcielnica z herbem rodziny von Borschnitz, dawnych właścicieli wsi i gotyckie tabernakulum; kościół Narodzenia NMP w Marszowicach z XV-XVIII w. o konstrukcji szkieletowej; kościół parafialny Św. Katarzyny w Niemilu, wzmiankowany w XIV w. obecny renesansowy wzniesiono w XVI w., kościół filialny (d. pałacowy) św. Wawrzyńca w Oleśnicy Małej z pocz. XVIII w., gotycki kościół św. Marii Magdaleny w Osieku. Kościół powstał na miejscu XIII-wiecznego kościoła, a następnie został powiększony i rozbudowany w 1755; gotycki kościół św. Marcina w Owczarach z 2 poł. XVI w., gotycki kościół parafialny Wniebowzięcia NMP w Sobocisku z I poł. XIV w.

Zespoły pałacowe, dworskie i folwarki: zespół pałacowo-parkowy z XIX w. w Drzemlikowicach – Jakubowicach na pld. ścianie wieży umieszczony jest zegar słoneczny, park w stylu angielskim; dwór w Gaci, z k. XVIII w., pocz. XX w., zespół podworski – folwark, gorzelnia, spichlerz w Gaci, ogrody i sad ze śladami fosy; zespół pałacowy w Marszowicach (pałac, oficyna, spichlerz, stadnina), k. XIX w., barokowy pałac z XVIII w. w Oleśnicy Małej, pozostałość po pierwszej komandorii Zakonu Templariuszy na ziemiach polskich, obecnie Zakład Doświadczalny Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. W parku otaczającym pałac znajduje się mauzoleum ostatnich właścicieli – Yorków; zespół pałacowy (ruina) w Ścinawie z XIX w.; zespół pałacowy w Zabardowicach z XIX/XX w.

Parki pałacowe, dworskie, willowe: park podworski, XIX w, Drzemlikowice, podworski park pałacowy w Marszowicach z k. XIX w., park pałacowy z mauzoleum rodziny York von Wartenberg z I poł. XIX w. w Oleśnicy Małej, park pałacowy XIX w Ścinawa; park pałacowy, XIX/XX w., Zabardowice, park pałacowy, XVIII w., Psary.

Zabytki techniki, obiekty przemysłowe: skansen budownictwa wodnego, sieci śluz, kanałów i mostów z przełomu XVII/ XVIII w. w Zwierzyńcu k/ Oławy; zespół budynków i urządzeń śluzy Lipki na Odrze nieopodal Bystrzycy z ok. 1930 r., wiatrak holenderski z XIX w. w Owczarach.

Krzyże pokutne: w parku w Psarach (jeden z najstarszych krzyży pokutnych w Europie, czwarty pod względem wysokości w Polsce), Niwniku i Sobocisku. Innym unikalnym na Śląsku pomnikiem średniowiecznego prawa jest pręgierz przykościelny w Oleśnicy Małej.

Inne zabytki: Rezerwat archeologiczno-leśny Grodziska Ryczyńskie, który obejmuje dwa prastare grody słowiańskie, stanowiące pozostałość po legendarnym Ryczynie: pierścieniowaty Rączyn Wielki o powierzchni 1,75 ha i Rączyn Mały – stożkowaty o powierzchni zaledwie 0,08 ha. Ochronie prawnej podlega również pomnikowy drzewostan, pozostałość po kompleksie lasów łęgowych. Wyróżniają się w nim 260-letnie dęby szypułkowe. Na dużym grodzisku rośnie sosna wejmutka i północnoamerykański antropofit – orzech czarny. Obserwowano też tutaj bociana czarnego – ptaka rzadkiego i chronionego.

Przejawy kultury materialnej

Obecnie na terenach wiejskich Dolnego Śląska kultywuje się lub raczej odtwarza pewne elementy kultury ludowej. Są to relikty właściwe dla poszczególnych grup ludności napływowej. Na obszar objęty diagnozą ludność przybyła głównie z terenu Kresów Wschodnich, głównie ze wsi i miasteczek województwa lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego, Wołynia i Podola. Przybywali też osiedleńcy z Rzeszowszczyzny, Kielecczyny oraz centralnej Polski. Miejscowa ludność niemiecka została wysiedlona na teren Niemiec do roku 1947. Tradycje ludowe i stroje wiejskie – codzienne i odświętne – zaczęły zanikać na całym Dolnym Śląsku już u schyłku XIX w. ulegając wpływom kultury

miejskiej. Obszary położone w niedalekiej odległości od dużych miast, tj. Wrocław, były narażone na te wpływy w pierwszej kolejności. Trudno dziś mówić o wyrazistych i specyficznych zwyczajach, obrzędach czy kulinariach typowych wyłącznie dla omawianego obszaru, odnoszących się do dziejów przedwojennych mając na względzie dodatkowo fakt, że Dolny Śląsk nigdy nie był homogeniczny pod względem etnicznym czy kulturowym. W okresie powojennym na diagnozowanym terenie w kulturze ludowej (właściwie wiejskiej) wzorowano się na tradycjach „ogólnopolskich”. Spowodowało to sprowadzenie się na tereny diagnozowane grup ludności napływowej, pochodzących z obszarów o różnej tradycji i kulturze. W kolejnych latach elementy specyficznych kultur przesiedleńców uległy częściowemu wymieszaniu, gdyż w naturalny sposób sąsiedzi przejmowali od siebie wzorce i wprowadzali jako „novum” do własnych domów. Nadal jednak atutem obszaru jest jego wielokulturowość, co wynika z przenikania się przez wieki kultury polskiej i niemieckiej, katolickiej i protestanckiej, a w okresie powojennym także kultury kresowej. W ostatnich latach jednak tradycyjna obrzędowość zaburzana jest przez ludność miejską Wrocławia, osiedlającą się licznie na terenie diagnozowanych gmin.

Zespoły ludowe

Najbardziej wyrazistym przejawem kultury folklorystycznej (czyli świadomym nawiązaniu do dawnych tradycji) jest działalność **zespółów ludowych**, pieśni i tańca, grup śpiewaczych. Przy czym zespoły wokalne i taneczne nie zawsze odpowiadają pojęciu kultury folklorystycznej, ponieważ posiadają różnorodny repertuar: od pieśni ludowych i biesiadnych, przez religijne po patriotyczne czy popularne. Na obszarze objętym diagnozą zespółów ludowych jest niewiele. Być może w najbliższych latach, podążając za ogólnokrajowymi tendencjami renesansu kultury wiejskiej, kolejne zespoły ludowe będą się reaktywować lub powstawać od nowa.

Zestawienie zespółów ludowych w poszczególnych gminach:

Domaniów: chór śpiewaczy „Jubilat”, powstał w 1942 roku na Kresach. W swoim repertuarze posiada pieśni patriotyczne, kościelne, kolędy, i pastorałki oraz piosenki i przyśpiewki ludowe, również związane z tradycją kresową. Chór występuje w kraju i za granicą (Ukraina, Niemcy); Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej, która działa od 40 lat.

Jelcz-Laskowice: brak danych

Oława: Zespół Pieśni i Tańca POREBIOK (1977). Od początku istnienia celem zespołu jest przekazywanie autentycznego folkloru poprzez kultywowanie narodowych tradycji, zwyczajów, tańców, przyśpiewek oraz gwary ludowej. W swoim stałym repertuarze zespół posiada pieśni i tańce z regionów Dolnego Śląska, Beskidu i Rzeszowszczyzny. W ciągu wielu lat istnienia POREBIOK odniósł sporo osiągnięć w kraju (festiwale muzyki ludowej), jak i za granicą (Watykan, Niemcy, Czechy, Litwa). W roku 2004 zespół otrzymał list gratulacyjny od Marszałka Województwa Dolnośląskiego za całokształt twórczości. W 2008 r. zespół połączył się z Zespołem Pieśni Ludowych „Koniczynka”. Ostatnio wystąpił na I Festiwalu Tradycji Dolnego Śląska organizowanym przez Wicemarszałka Województwa Dolnośląskiego. Folklorystyczny Zespół Dziecięcy „Marcinki” (2007) przy Szkole Podstawowej w Marcinkowicach. Dotychczas występował na kilku uroczystościach na terenie gminy Oława i sąsiednich gmin. Orkiestra Dęta przy OSP Bystrzyca, Zespół wokalny-Muzyczny „Słoneczniki” (2007) przy Zespole Szkół w Bystrzycy; piosenki z repertuaru dziecięco-młodzieżowego; okolicznościowe (kolędy, pastorałki); Klub Seniora z Bystrzycy działający przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej (2006), występuje podczas lokalnych uroczystości z własnym programem muzycznym.

Stroje ludowe

Odświętne stroje kobiece i męskie, które noszono na Dolnym Śląsku w XVIII i XIX w., inspirowane były głównie odzieżą miejską. Ich używanie zaczęło zanikać już pod koniec XIX wieku. Później podejmowano próby ich reaktywacji, niestety bezskutecznie. Diagnozowany obszar nie posiada typowego stroju ludowego. Wynika to z faktu braku ciągłości tradycji na tym terenie oraz zróżnicowanego pochodzenia regionalnego obecnych mieszkańców. Stylizowane stroje wiejskie i pseudoludowe wykorzystywane są przez nieliczne zespoły ludowe obszaru podczas występów artystycznych i na imprezach.

Produkt lokalny

Produkt lokalny, to wyrób rolny, spożywczy lub rzemieślniczy, wytwarzany na danym obszarze, przez lokalnych producentów (najczęściej mieszkańców, rolników) z surowców

lokalnie dostępnych. Produkty lokalne winny wpisywać się w lokalny koloryt, poprzez odniesienie do tradycji, kultury oraz okoliczności przyrodniczych danego obszaru. Tradycje kultury wiejskiej stanowiąc mogą podłoże dla kreowania produktów lokalnych. Istotne jest, aby dany wyrób został, poprzez „wykreowanie”, jednoznacznie utożsamiony z danym terenem. Błędym jest jednak utożsamianie produktów tradycyjnych z lokalnymi, mimo iż powstały na określonym terenie, jeśli nie posiadają cech wyróżniających - np. haft krzyżykowy, który nie posiada cech regionalnych. Na terenach gmin **Domaniów, Jelcz-Laskowice i Olawa** nie stwierdzono wyróżniających się produktów o silnym lokalnym charakterze. W gminie Olawa na uwagę jednak zasługuje inicjatywa samorządu, która doprowadziła do zorganizowania w 2007 r. Święta Pieroga, na które przez m.in. prężnie działające koła gospodyń wiejskich przygotowanych zostało 40 rodzajów tradycyjnych pierogów z nadzieniem m.in. z ziemniaków, serem białym, kaszą gryczaną, kaszą jaglaną, mięsem czy owocami. Do wyróżniających się lokalnych producentów zakwalifikować można pana **Marka Morawskiego z Marcinkowic**, od lat zajmującego się produkcją miodu. Produkty o oryginalnych walorach smakowych i leczniczych pozyskuje we własnym gospodarstwie pasiecznym. Podczas eliminacji dolnośląskich konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo” w roku 2008 wyróżnione zostało jego wino miodowe z miodu, moszczu czarnej porzeczki, wiśni oraz winogron z owoców z własnych upraw, wytwarzane według receptur przywiezionych przez przodków na Dolny Śląsk z Kresów Wschodnich oraz miód słonecznikowy.

Pożywienie dawne i tradycje kulinarne

Trwałym elementem słowiańskim na tych ziemiach jest zespół potraw obrzędowych oraz tradycyjnych: chleb, żur, wyroby mączne, kapusta i ogórki kwaszone, fasola i groch, grzyby, ser, zacierki, mleko, masło.

Dawnych tradycji żywieniowych strzegą starsi mieszkańcy diagnozowanego obszaru, zwłaszcza w ramach Kół Gospodyń Wiejskich, choć i te bywa, że ulegają globalnym trendom. W gminie **Domaniów** bardzo aktywnie działają KGW. Ich członkinie pieczołowicie kultywują tradycje i obyczaje przodków. Kuchnia kresowa jest najlepszym tego przykładem. Członkinie często prezentują swoje wyroby na wystawach i imprezach okolicznościowych na terenie gminy i województwa, podczas których eksponują przede wszystkim tradycyjne dania, potrawy i produkty. W gminie **Jelcz Laskowice** brak danych odnośnie funkcjonujących kół gospodyń wiejskich. Na terenie gminy **Olawa** działa aż 14 kół gospodyń wiejskich, najprężniej działające to: KGW w Jaczkowicach, Godzikowicach i Godzinowicach, które aktywnie uczestniczą w cyklicznych i okolicznościowych imprezach organizowanych na terenie gminy, powiatu i województwa dolnośląskiego oraz biorą udział w wielu przedsięwzięciach o charakterze społeczno-kulturalnym, promują gminę podczas uroczystości regionalnych.

Obrzędowość wiejska i lokalne zwyczaje

Diagnozowany obszar nie wyróżnia się żadnymi typowo lokalnymi zwyczajami czy obrzędami. Wypadkową lokalnej obrzędowości są tradycje grup napływowych i tzw. kultura ogólnopolska. Obrzędowość przejawia się w podejściu i obchodzeniu świąt, zwłaszcza kościelnych i zwyczajowych. Do dziś przetrwały dwa stare zwyczaje: obrzęd topienia Marzanny, Noc Świętojańska, Święta Bożego Narodzenia, Matki Boskiej Gromnicznej, Święta Wielkiej Nocy, Zielone Świątki, Boże Ciało, Matki Boskiej Zielnej, Święto Zmarłych i Zaduszki, Katarzynki i Andrzejki, Mikołajki, Św. Łucji.

Współczesna działalność Domów Kultury i ośrodków upowszechniających kulturę

Krzewicielami kultury, w tym ludowej, na wsi są domy i centra kultury oraz ośrodki upowszechniania kultury. Gminne i wiejskie ośrodki kultury na obszarze objętym diagnozą, poza zbiorami bibliotecznymi oferują inne ciekawe formy spędzenia wolnego czasu, organizują lub współorganizują imprezy wiejskie czy gminne, wielkanocne śniadania, wigilijne oplatki, spotkania z przedstawicielami świata kultury i sztuki, wieczorki z literaturą i

poezją, muzyką, śpiewem, rzeźbą, malarstwem, hafciarstwem czy tkactwem. Ośrodki kultury pilnują pamięci o dawnych mieszkańcach i wydarzeniach w gminie, uczą młodzież i dzieci szacunku i przywiązania do przeszłości, historii, tradycji i do swojej małej ojczyzny, realizując liczne projekty, żywe lekcje historii, prelekcje oraz konferencje i interaktywne warsztaty, które służą budowaniu międzypokoleniowych pomostów. Bardzo często domy kultury wspierają istnienie wiejskich zespołów ludowych, teatrów dziecięcych, dofinansowują stroje, dekoracje, oraz wyjazdy na imprezy regionalne, przeglądy śpiewacze, targi i prezentacje zespołów ludowych. **W Domaniowie** znajduje się siedziba **Gminnego Ośrodka Kultury**. GOK prowadzi szeroką działalność propagującą kulturę i sztukę na bazie istniejących zespołów artystycznych oraz sekcji zainteresowań. Na szczególną uwagę zasługuje również współpraca z miejscowymi artystami amatorami oraz sesje popularno - naukowe i oświatowe. **W Jelczu-Laskowicach** działa **Miejsko – Gminne Centrum Kultury**. opracowywanie i przygotowywanie spektakli, wieczorów poetyckich oraz spotkań autorskich, przeglądów teatralnych i filmowych, wystaw z dziedziny plastyki, malarstwa, fotografii, rzeźby, promocja lokalnych artystów, rozwijanie umiejętności gry na instrumentach muzycznych oraz tańca wśród dzieci i młodzieży, organizowanie i promowanie historii i patriotyzmu narodowego i lokalnego. W Oławie nie powstało do tej pory Centrum Kultury. Z dniem 1 stycznia 2009 r. zostanie utworzona instytucja kultury - **Gminne Centrum Kultury, Sportu i Rekreacji**. Przygotowaniem oferty kulturowej dla mieszkańców zajmuje się **wydział kultury Urzędu Gminy w Oławie**. Istnieje jednak 26 obiektów świetlic wiejskich z czego ok. 15 jest regularnie używana w celu organizacji różnych uroczystości i spotkań. Dwie największe świetlice w Bystrzycy i Godzikowicach są wykorzystywane do organizacji koncertów i występów. Świetlice są miejscem spotkań mieszkańców w okresie jesienno-zimowym. Ofertą sportową zajmuje się Miejsko Gminny-Związek Sportowy, który prowadzi działalność sportową na terenie gminy.

Zestawienie bibliotek w poszczególnych gminach:

Domaniów: Domaniów.

Jelcz-Laskowice: Jelcz – Laskowice (2), Miłocice, Miłoszyce, Minkowice Oławskie, Wójcice.

Oława: Gminna Biblioteka Publiczna zs. w Bystrzycy, filie w: Gać, Godzikowice, Marcinkowice, Niemil, Osiek, Owczary.

Zestawienie świetlic wiejskich i środowiskowych w poszczególnych gminach:

Świetlice prowadzą działalność opiekuńczo-wychowawczą na terenie wsi oraz wynajem sal na imprezy okolicznościowe.

Domaniów: brak danych

Jelcz-Laskowice: świetlica znajduje się w każdym sołectwie.

Oława: świetlice wiejskie: Bolechów, Bystrzyca, Gać, Godzinowice, Godzikowice, Jaczkowice, Jankowice, Janików, Marszowice, Niemil, Niwnik, Oleśnica Mała, Osiek, Psary, Siecieborowice, Siedlce, Stanowice, Sobocisko, Stary Górnik, Ścinawa, Ścinawa Polska, Zabardowice; świetlice w remoncie: Chwalibóżyce, Owczary, Zakrzów

Imprezy lokalne

Historię i tradycję regionu, zwyczaje i obrzędy dawne, zwłaszcza te związane z kulturą kresową, reprezentowaną przez powojennych przesiedleńców, są kultywowane w niewielu rodzinach diagnozowanego obszaru. Dzięki inicjatywom samorządów, ośrodków kultury, poprzez organizację imprez plenerowych i spotkań, skierowanych głównie do mieszkańców, będących jednak coraz częściej ciekawą ofertą dla turystów, mają szansę przetrwać w świadomości mieszkańców obszaru. Organizowanie w regionie imprezy są dość lokalne, tzn. ich zasięg terytorialny jest bardzo mały - często nie integrujące nawet społeczności całej gminy, ograniczają się do jednej wsi lub miasta. Imprez o typowym lokalnym charakterze, będących wizytówką regionu, nie ma. Dominują obchody świąt patriotycznych, rocznicowych, kościelnych i rolniczych. W strukturze przeważają imprezy organizowane dla dzieci i młodzieży w szkołach oraz imprezy sportowe. Są to różne konkursy recytatorskie, zawody sportowe, dożynki.

Zestawienie imprez organizowanych lub współorganizowanych przez ośrodki kultury wg gmin:

Domaniów: dożynki gminne (wrzesień)

Jelcz-Laskowice: Dni Jelcza - Laskowice (maj), festyny parafialne (czerwiec), Przegląd Zespołów Artystycznych w Jelczu – Laskowicach (sierpień), maraton rekreacyjny (czerwiec -sierpień), Przegląd Muzyki Alternatywnej (wrzesień), dożynki gminne (wrzesień), koncerty muzyki poważnej w Urzędzie Miasta i Gminy (grudzień),
 Olawa: przegląd dziecięcych zespołów teatralnych, uczniów gminnych szkół i przedszkoli (styczeń/luty), Meeting Młodzika – Wojewódzkie Zawody Lekkoatletyczne (kwiecień/maj), Międzywojewódzki Przegląd Strażackich Orkiestr Dętych w Bystrzycy (czerwiec), dożynki gminne (wrzesień), Herodiada – Gminny Przegląd Zespołów Kolędniczych i Jasełkowych (grudzień), kiermasze bożonarodzeniowe i wielkanocne oraz okolicznościowe koncerty.

2.3 Ocena społeczno – gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz aktywności społecznej

2.3.1 Potencjał demograficzny obszaru

Diagnozowane gminy LGD zamieszkuje 40 432 mieszkańców przy czym najliczniejsza gmina miejsko – wiejska to Jelcz – Laskowice (21 538) a najmniej mieszkańców mieszka w gminie wiejskiej Domaniów (5 299).

Potencjał demograficzny na przestrzeni analizowanego okresu 2002 – 2006 ulega korzystnym zmianom. Dotyczy to szczególnie gminy wiejskiej Olawa gdzie ludność wzrosła o 563 osoby, na terenie Jelcza – Laskowice o 122 osoby, a w gminie Domaniów o 17 osób.

Obszar charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia która wynosi 56 osób/km² w gminie Domaniów, 58 osób/km² w gminie Olawa. Wyjątek stanowi gmina Jelcz – Laskowice 128 osób/km², gdzie na wysoki współczynnik gęstości zaludnienia ma wpływ miasto. Dla województwa dolnośląskiego średnia gęstość zaludnienia wynosi 145 osób/km² a dla Polski 122 osoby/km².

W trzech analizowanych gminach występuje przewaga kobiet nad mężczyznami, najmniej korzystna w Jelczu – Laskowicach (10 677 mężczyzn wobec 10 861 kobiet).

Tabela 5 Stan ludności²

L.p.	Gmina	2002	2003	2004	2005	2006	2002 – 2006
1.	Domaniów	5 282	5 314	5 291	5 311	5 299	17
2.	Jelcz - Laskowice	21 416	21 412	21 518	21 563	21 538	122
3.	Olawa	13 032	13 151	13 239	13 430	13 595	563
5.	Razem	39 730	39 877	40 048	40 304	40 432	702

Tabela 6 Stan ludności wg płci i gęstości zaludnienia³

Gminy	Domaniów	Jelcz - Laskowice	Olawa
-------	----------	-------------------	-------

² Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

³ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

Ogółem			
ogółem	5 299	21 538	13 595
mężczyzn	2 632	10 677	6 687
kobiet	2 667	10 861	6 908
Gęstość zaludnienia			
na km ²	56	128	58

Na stan ludności ma wpływ saldo migracji i przyrost naturalny. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym jest dodatnie w gminie Jelcz – Laskowice (+17) i Oława (+137), natomiast jest ujemne w gminie Domaniów (-20). Jeśli chodzi o przyrost naturalny to w 3 analizowanych gminach jest dodatni, najwyższy w gminie Jelcz – Laskowice (+54) i Oława (+48).

Tabela 7 Saldo migracji⁴

Gmina	W ruchu wewnętrznym					Zagranica				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
Domaniów	-27	11	-39	28	-20	0	0	1	1	-5
Jelcz - Laskowice	50	14	40	-5	17	-23	-15	-13	-62	-96
Oława	72	140	113	166	137	3	-11	-7	-1	-20

Tabela 8 Przyrost naturalny⁵

Gmina	2002	2003	2004	2005	2006
Domaniów	14	21	15	-9	13
Jelcz - Laskowice	87	-3	79	112	54
Oława	-40	-10	-18	26	48

W strukturze wiekowej analizowanego obszaru dominuje ludność w wieku produkcyjnym – największa grupa aż 70,6% w gminie Jelcz – Laskowice, Oławie 63,7% i Domaniowie 62,8%. Zwraca uwagę stosunkowo niewielka grupa w wieku poprodukcyjnym 9,6% w Jelczu – Laskowicach. Korzystny rozwojowy potencjał demograficzny w grupie dzieci i młodzieży charakteryzuje gminy Domaniów 23,2% i Oława 22,3%.

Reasumując powyższe dane na przestrzeni analizowanego okresu w gminach LGD występują korzystne tendencje demograficzne charakteryzujące się przyrostem ludności, dodatnim przyrostem naturalnym i dodatnim wskaźnikiem migracji. Świadczy to o dobrej sytuacji ludnościowej co jest cechą charakterystyczną gmin położonych w sąsiedztwie dużych aglomeracji gdzie populacja zasilana jest poprzez osoby osiedlające się z Wrocławia.

⁴ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁵ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

Tabela 9 Struktura wieku ludności⁶

Gmina	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
	2006	2006	2006
Domaniów	1 232	3 342	744
Jelcz - Laskowice	4 256	15 187	2 073
Oława	3 021	8 617	1 884

2.3.2 Poziom zatrudnienia i lokalny rynek pracy

Na obszarze LGD w ostatnich latach odnotowano znaczny spadek bezrobocia. W 2006 r. stopa bezrobocia dla powiatu oławskiego wynosiła 13,3% aby spaść w 2007 r. do 8,3%. Jest to najniższa stopa bezrobocia w dolnośląskich powiatach przy średniej dla województwa dolnośląskiego w 2006 r. 16,6% i 14,6% w 2007 r.

Bezrobocie obniżyło się także w liczbach bezwzględnych. W okresie 2004 – 2006 liczba bezrobotnych zmalała o 1 488, tj. w Jelczu – Laskowicach o 844 osoby, w Oławie o 448 osób, a w Domaniowie 196 osób do 2048 osób.

Niepokojącym zjawiskiem jest bezrobocie wśród kobiet szczególnie dotkliwe w Jelczu – Laskowicach, gdzie na 780 niepracujących kobiet przypada 336 bezrobotnych mężczyzn. Wśród bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem zasadniczym, gimnazjalnym i niższym oraz osoby długotrwale pozostające bez pracy.

Tabela 10 Stopa bezrobocia⁷

lata	powiatu %		woj. dolnośląskiego %		Krajowa %	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Powiat oławski	13,3	8,3	16,6	14,6	14,5	12

Tabela 11 Bezrobotni w gminach

Gmina	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety			2004 - 2006
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	
Domaniów	470	422	274	238	210	136	232	212	138	
Jelcz - Laskowice	2 018	1 674	1 174	819	609	394	1 199	1 065	780	
Oława	1 048	884	600	532	391	264	516	493	336	

⁶ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁷ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

Według danych statystycznych na obszarze LGD zatrudnionych było 8 514 przy czym pracowało więcej mężczyzn niż kobiet.

Jeśli chodzi o strukturę zatrudnienia to w gminie Jelcz – Laskowice aż 79,6% osób zatrudnionych jest w przemyśle i budownictwie, natomiast w gminie Oława aż 50,2% w usługach rynkowych i nierynkowych, podobnie w gminie Domaniów 53,2%.

Tabela 12 Pracujący wg działów gospodarki⁸

	Ogółem		Z liczby ogółem		
Gmina	ogółem	w tym kobiety	przemysł i budownictwo	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
Domaniów	269	134	118	32	111
Jelcz - Laskowice	6820	2134	5431	861	499
Oława	1425	632	605	537	177

Tabela 13 Struktura podmiotów gospodarczych⁹

Gmina	Domaniów	Jelcz - Laskowice	Oława
Ogółem	16	36	19
Sektor Publiczny			
Ogółem	265	1762	782
Sektor Prywatny			
- spółki handlowe (+ spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego)	16	114	59
- spółdzielnie	4	7	9
- fundacje, stowarzyszenia, organizacje	5	34	9
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	208	1456	649

W strukturze branż dominują firmy przemysłowe, budowlane, handlowe. Funkcje wiodące w gospodarce regionu pełnią zakłady przemysłowe zlokalizowane na terenie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Invest – Park”:

- podstrefy Jelcz – Laskowice zajmującej powierzchnię 61,1ha na terenie której działa 14 przedsiębiorstw branży samochodowej, metalowej, budowlanej w tym m.in.: Toyota Motor Industries Poland, Italmetal, NTK Technical Ceramics Polska, Simoldes Plasticos; Strefa zatrudnia ponad 2000 pracowników;

⁸ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

⁹ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

- podstrefa Stanowice na terenie której zlokalizowano Lorenz Bahlsen Snack World, BIMS PLUS, ARMETOM POLSKA, Roba Metals Polska;

- sasiadujący z podstrefą w Jelczu – Laskowicach teren zakładów samochodowych w Jelczu, gdzie funkcjonują także m.in. Ronal Polska, Instytut Mechaniki, Stalweld, Jelcz-Komponenty, Zakłady Samochodowe Jelcz, Black Red White.

Poza wymienionymi strefami większe zakłady zlokalizowane są w Jelczu – Laskowicach, Miłoszycach, Godzikowicach, Bystrzycy.

Na uwagę zasługuje Zakład Gospodarowania Odpadami w miejscowości Gać zajmujący się składowaniem i przetwarzaniem odpadów pochodzących z wielu dolnośląskich i opolskich gmin.

Wymienione firmy zatrudniają mieszkańców gmin LGD są także miejscami pracy dla mieszkańców regionu i Wrocławia.

Na rynku pracy dużą rolę odgrywają również zakłady produkcyjne branży hutniczej, chemicznej, samochodowej i spożywczej miasta Oławy która nie jest objęta Leader PROW. Większość firm w ostatnich latach odnotowuje wzrost zatrudnienia stąd też bezrobocie nie stanowi problemu społecznego w tym rejonie, barierą jest bardziej brak odpowiednich kwalifikacji mieszkańców niedostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Od lat 50-tych Jelczańskie Zakłady Samochodowe oraz przedsiębiorstwa Oławy stanowiły główne miejsca zatrudnienia. Kiedy w latach 90-tych zaczęły się większe zwolnienia region przeżył poważne perturbacje gospodarcze i społeczne.

W chwili obecnej rosnąca ilość inwestycji zdecydowanie wpłynęła na przyspieszenie rozwoju gospodarczego i poprawę bytu mieszkańców. Wzrasta sfera usługowa nastawiona na obsługę pracowników i mieszkańców w zakresie różnego typu usług transportowych, edukacyjnych, hotelarskich, finansowych, rekreacyjnych, kulturalnych.

2.3.3 Rolnictwo

Gminy LGD posiadają mieszane funkcje przemysłowe i rolnicze: gmina Jelcz – Laskowice i Oława ma przewagę funkcji przemysłowych, gmina Domaniów jest obszarem typowo rolniczym.

Ogólna powierzchnia użytków rolnych wynosi 2 958 996ha przy czym 49,8% użytków rolnych położonych jest na terenie gminy Oława 87,7% to grunty orne. Użytkowane gleby to gleby bielcowe i rdzawe w gminie Jelcz – Laskowice, gleby płowe w gminie Oława, gleby brunatne w gminie Oława i Domaniów, czarne ziemie w gminie Domaniów i w części gminy Oława. Przeważają gleby IV – V klasy oraz w gminie Domaniów i Oława III klasy. Większość gospodarstw zajmuje się produkcją roślinną – uprawiane są głównie zboża, kukurydza, ziemniaki, buraki cukrowe.

Dominuje rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych – 76,4% nie przekracza powierzchni 5ha, 33 gospodarstwa mają powierzchnię od 50 – 100ha a 28 powyżej 100ha. Najwięcej gospodarstw funkcjonuje w gminie Oława (2 200), Jelcz – Laskowice (1 646), najmniej w gminie Domaniów (698).

Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w ha¹⁰

Struktura gospodarstw rolnych	Domaniów	Jelcz - Laskowice	Oława	Ogółem
do 1 ha	182	761	1 037	1980
od 1ha do 5ha	183	618	690	1491
od 5ha do 10ha	173	157	242	572
od 10ha 20ha	102	71	144	317

¹⁰ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

od 20ha do 50ha	46	26	51	123
od 50ha do 100ha	7	9	17	33
powyżej 100 ha	5	4	19	28

Na obszarze LGD nie funkcjonują specjalne działy produkcji rolnej, wyjątek stanowi wydzielona uprawa ekologiczna w miejscowości Miłoszyce.

Działają podmioty z zakresu obsługi rolnictwa (skupy zbóż, sprzedaż nawozów, nasion).

Na terenie LGD funkcjonują dwa instytuty naukowe o znaczeniu krajowym. W Jelczu – Laskowicach przy Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa funkcjonuje Zakład Uprawy Roślin – placówka naukowo – badawcza resortu rolnictwa. Do głównych zadań placówki należy:

- Wdrożenie energooszczędnych systemów upraw roli oraz metod utrzymywania zdolności produkcyjnej odlogów
- prowadzenie oceny agrotechnicznej nowych maszyn i urządzeń do uprawy roli;
- świadczenie usług doradztwa rolniczego i agrotechnicznego obsługi rolnictwa.

W Oleśnicy Małej działa Zakład Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. W Oławie funkcjonuje oddział powiatowy Ośrodka Doradztwa Rolniczego, oddział terenowy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

2.3.4 Poziom wykształcenia i dostęp do edukacji

Struktura wykształcenia ludności z obszaru LGD na podstawie danych ze spisu powszechnego z 2002 r. przedstawia się podobnie jak na terenie innych gmin wiejskich w kraju. Dominują osoby z wykształceniem zawodowym, podstawowym i gimnazjalnym (średnio 67,4% dla obszaru LGD). Sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych jest zmodernizowana i dostosowana do aktualnej i prognozowanej sytuacji demograficznej. Jeśli chodzi o szkoły ponadgimnazjalne to młodzież korzysta z różnorodnej oferty szkół średnich w Oławie, Jelczu Laskowicach i Wrocławiu.

Tabela 15 Struktura wykształcenia ludności¹¹

Wykształcenie ludności			
Wykształcenie	Domaniów	Jelcz - Laskowice	Oława
Wyższe	129	1 117	454
Policealne	83	578	252
Średnie zawodowe	663	3 685	1 843
Średnie ogólnokształcące	171	1 240	469
Zawodowe	1 319	5 372	3 128
Podstawowe, gimnazjalne i niepełne podstawowe	1 936	5 836	4 542
Ogółem	4301	17 828	10 688

2.3.4 Aktywność organizacji pozarządowych

Na terenie gmin Starorzecza funkcjonuje zróżnicowana ilość organizacji pozarządowych. Największą aktywnością charakteryzują się organizacje gminy Jelcz – Laskowice, gdzie funkcjonuje 11 organizacji oraz 18 klubów i organizacji sportowych. Na terenie gminy Oława

¹¹ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS /www.start.gov.pl/bdr_n/, 2006

funkcjonują 3 Stowarzyszenia, 10 Klubów Sportowych i 14 Kół Gospodyń Wiejskich. W Domaniowie działa 1 Ludowy Zespół Sportowy i 1 Stowarzyszenie.

W każdej gminie funkcjonują Ochotnicze Straże Pożarne. Cechą charakterystyczną tego obszaru są:

- liczne kluby i stowarzyszenia sportowe, także jeździeckie; 2 Bractwa Kurkowe,
- Stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju gmin i miejscowości, m.in.: Towarzystwo Miłośników Ziemi Domaniowskiej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Oława, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Jelczańsko – Laskowickiej, Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Wsi Niemil,
- organizacje działające na rzecz integracji podmiotów gospodarczych: Stowarzyszenie Pracodawców w Jelczu – Laskowicach, Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców, Klub Dyrektorów i Menadżerów Ziemi Oławskiej.

Wyróżnikiem jest również działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie Oława który pozyskuje środki na aktywizację osób starszych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Gminy LGD wspierają organizacje poprzez ogłaszane konkursy w ramach programów współpracy j.s.t. z organizacjami pozarządowymi.

Są to dotacje do bieżącej działalności, zakupu sprzętu i organizacji imprez. Pomimo różnych ciekawych przejawów aktywności sektor pozarządowy charakteryzuje się:

- brakiem umiejętności pozyskiwania środków pozagminnych z programów UE i źródeł krajowych,
- słabym merytorycznym przygotowaniem liderów i osób zaangażowanych w działania organizacji,
- brakiem otwarcia na młode aktywne osoby,
- brakiem współpracy i integracji całego sektora pozarządowego.

2.4 Specyfika obszaru

2.4.1 Specyfika geograficzna i środowiskowa

Obszar LGD położony jest we wschodniej części województwa dolnośląskiego w zasięgu trzech regionów: Pradoliny Wrocławskiej, Równiny Wrocławskiej i Równiny Grodzkowskiej. Obszar ukształtowały trzy najważniejsze doliny rzeczne związane z Odrą oraz jej dwoma dopływami Oławą i Smortawą. Wykształciły one bardzo różnorodne środowiska: podmokłe tereny zalewowe, liczne starorzecza, wyniesione piaszczyste wydmy oraz zalesione powierzchnie zlokalizowane głównie na terenie gminy Jelcz – Laskowice (aż 32,7% powierzchni gminy) i na terenie gminy Oławy (20,4%). Gmina Domaniów posiadająca ubogą sieć hydrograficzną reprezentowaną przez rzekę Oławę jest słabo zalesiona i pokrywa ją mozaika pól dobrych kompleksów produkcyjnych. Kompleksy leśne związane z dolinami rzek z uwagi na swoje walory wodo i glebochronne na powierzchni kilkuset hektarów pełnią funkcje tylko ochronne.

Wyróżnikiem obszaru LGD jest bogactwo flory i fauny związanej z korytarzami ekologicznymi trzech wymienionych rzek. Dla ochrony cennych gatunków powołano 5 rezerwatów przyrody w tym trzy leśne (Leśna Woda, Grodzisko Ryczyńskie, „Kanigóra”) dwa florystyczne („Zwierzyniec”, „Łacha Jelcz”) oraz dwa obszary Natura 2000. Pierwszy obszar „Grądy Odrzańskie” to ostoję ptasia o randze europejskiej zasiedlona przez rzadkie i ściśle chronione gatunki, m.in.: dzięcioła zielonosiwego, kanię czarną, muchołówkę białoszyją, czapłę siwą, bociana białego i czarnego, kanię rudą, trzmielojadę, bielika.

Drugi obszar „Grądy w dolinie Odry” to jeden z większych kompleksów leśnych wraz z przylegającymi terenami łąkowymi które stały się dobrym środowiskiem dla bytowania

kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej, modraszki, kozioroga dębosza i bardzo rzadkiej rośliny starorzeczki kotewki orzecha wodnego.

Ta swoista mieszanka łągów, mokradeł, terenów łąkowych i suchych wydymowisk to jedno z nielicznych tak bogato ukształtowanych siedlisk leżących w bardzo bliskim sąsiedztwie Wrocławia. Od wielu lat ulubione miejsce wypadów sobotnio – niedzielnych mieszkańców Wrocławia. Wykorzystanie potencjału przyrody i krajobrazu w tworzeniu warunków do uprawiania turystyki rekreacyjnej to odpowiedni kierunek rozwoju dla gmin LGD.

2.4.2 Specyfika historyczna i kulturowa

Niepowtarzalnej przyrodzie towarzyszy ciekawa historia tych ziem i interesujące zabytki kultury materialnej. Dotychczasowe znaleziska wskazują że osadnictwo rozwijało się już 4200 – 3500 lat p.n.e. W okresie wpływów rzymskich 400 – 500 r. p.n.e. przez obecne tereny Jelcza i Laskowic wzdłuż rzeki Odry przebiegał szlak bursztynowy którym kupcy znad Morza Śródziemnego nad Morze Bałtyckie przewozili monety, ozdoby, naczynia, tkaniny i broń wymieniając na cenny bursztyn.

Teren przez wieki stanowił zaplecze rolnicze dla Wrocławia. W średniowieczu właścicielami dóbr byli najczęściej mieszczanie wrocławscy oraz zakony Templariuszy, Joannitów i Cystersów z Trzebnicy.

Pozostałości po tych ciekawych wątkach historycznych to:

- barokowy pałac w Oleśnicy Małej pozostałość po pierwszej komandorii Templariuszy (obecnie Zakład Doświadczalny Hodowli i Aklimatyzacji Roślin) przejęty w XVIII wieku przez rodzinę Yorck von Wartenburg z której wywodzi się Peter Yorck współzałożyciel antyhitlerowskiej organizacji Krąg z Krzyżowej,
- najstarszy kościół w gminie Oława w Chwalibóżykach z XIII w. wybudowany przez Templariuszy z Oleśnicy Małej,
- kościoły w Owczarach (XIV) i Niemilu (XVI) ufundowane przez Zakon Joannitów gdzie do dziś zachowały się krzyże maltańskie na obramowaniach okien,
- kościoły w Domaniowie (XIV) i Wierzbnie (XIII) ufundowane przez Cystersów z Trzebnicy które miały tu swoje dobra,
- grodzisko stożkowe w Brzezimierzu jednej z najstarszych i obecnie najmniejszych wsi powiatu Oławskiego która jest pozostałością po wieży mieszkalnej Piotra z Wojławic władającego tymi ziemiami w średniowieczu.

Bardzo cennym walorem w skali Dolnego Śląska są Grodziska Ryczyńskie położone w gminie Oława w dolinie Odry będące piastowskim grodem obronnym założonym w X wieku i funkcjonującym do XIII wieku jako gród kasztelański. Obecnie jest to rezerwat archeologiczny – przyrodniczy.

Należy także wspomnieć o ruinach zamku z XIV wieku położonego w zakolu Odry w sąsiedztwie Jelcza – Laskowic.

Ciekawym wątkom historycznym towarzyszą rozsiane po całym obszarze krzyże pokutne i przydrożne kapliczki oraz liczne pałace i parki przypałacowe w tym najpotężniejszy zespół pałacowo – parkowy w Jelczu – Laskowicach, obecnie siedziba Urzędu Miasta i Gminy.

Zabytki kultury materialnej i historia tych ziem słabo wyeksponowana i wykorzystana w tworzeniu wizerunku obszaru w przyszłości może stanowić doskonały element uzupełniający ofertę turystyczną regionu.

2.4.3 Specyfika społeczna i gospodarcza

Bliskie sąsiedztwo Wrocławia, dobre położenie komunikacyjne od wielu lat determinowało rozwój gospodarczy tych ziem.

Przez kilkadziesiąt lat głównym obszarem aktywności gospodarczej były zakłady przemysłowe w Oławie oraz Jelczańskie Zakłady Samochodowe w Jelczu które w czasie

II wojny światowej funkcjonowały jako zakłady zbrojeniowe Kruppa a w latach 60 – 70 dały pracę wielu mieszkańcom regionu.

Obecnie intensywnie rozwijające się duże przedsiębiorstwa zlokalizowane w strefach ekonomicznych Jelcza – Laskowic, Stanowic, Godzikowic pełnią wiodące funkcje w gospodarce regionu. Duża dostępność miejsc pracy wpłynęła na niski poziom bezrobocia. Wielu mieszkańców utrzymujących się z rolnictwa znalazło zatrudnienie w dużych zakładach i małych podmiotach.

Funkcje typowo rolnicze charakteryzują gminę Domaniów która ma dobre gleby i jest tradycyjnym obszarem uprawy zbóż, kukurydzy i buraków cukrowych.

Z uwagi na liczne i rozdrobnione gospodarstwa rolne istnieje szansa na tworzenie dodatkowych źródeł dochodu na wsi w usługach turystycznych.

Powstają pierwsze gospodarstwa agroturystyczne, ośrodki jeździeckie, mała gastronomia.

Słabo rozwinięta infrastruktura w terenie po doinwestowaniu będzie magnesem dla grup zorganizowanych, rodzin i turystów poszukujących spokoju w otoczeniu przyrody.

Specyfiką obszaru jest widoczna aktywność klubów sportowych, kół Gospodyń Wiejskich (za wyjątkiem jelcza – Laskowic) i Ochotniczych Straży Pożarnych.

To potencjał społeczny wymagający ukierunkowania na aktywizację społeczności lokalnych w poszczególnych miejscowościach.

Cechą charakterystyczną obszaru jest duża rozpiętość w poziomie rozwoju wsi i postawach społecznych miejscowej ludności.

W ramach działań Leader przewiduje się większą integrację różnorodnych potrzeb i aspiracji i wykorzystanie różnic w tworzeniu wspólnoty regionalnej Starorzecza Odry.

3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

SWOT to angielski skrót pochodzący od nazw: strenght – siły, weaknesses – słabości, opprtunities – szanse, threats – zagrożenia. Analiza SWOT umożliwia przeprowadzenie analizy zasobów wewnętrznych (teraz obecnie). Stawiając na mocne strony i wykorzystując szanse skutecznie można niwelować słabości i unikać zagrożeń. Analiza SWOT jest techniką porządkującą informacje dotyczące zasobów tego obszaru. Została wykonana na podstawie informacji uzyskanych w diagnozie. Dotyczy całego spektrum zagadnień gospodarczych, środowiskowo-przyrodniczych, kulturowych i społecznych tego obszaru. Uczestnicy warsztatów wykorzystali przeprowadzoną analizę SWOT do sformułowania celów strategii i przedsięwzięć.

ANALIZA SWOT

Mocne	Słabe
• bliskość Wrocławia • gminy położone w pobliżu autostrady A4 i drogi 94 Wrocław Opole i trasy kolejowej • bogata sieć hydrograficzna za wyjątkiem gminy Domaniów i zasoby wód podziemnych	• zróżnicowany poziom rozwoju społecznego i gospodarczego gmin • dostateczna baza turystyczna i infrastruktura turystyczna • zły stan dróg i uciążliwości komunikacyjne • niski poziom życia części społeczności

• walory przyrodnicze: lasy, rezerваты, Natura 2000 • dobry stan środowiska (woda, powietrze) • gminy rozwinięte gospodarczo, liczne podmioty gospodarcze • bardzo niski poziom bezrobocia • sprawne OSP, KGW, KS • istniejące strefy ekonomiczne • wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców • prawdziwe wsie • istniejące zabytki kultury materialnej • ośrodki jeździeckie • instytuty naukowe o znaczeniu krajowym: Zakład Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Oleśnicy Małej i Instytut Nawożenia i Gleboznawstwa w Jelczu - Laskowicach • Program dotacyjny „Szkoły dla Ekorozwoju”	• marginalizacja osób po 50 roku życia • roszczeniowość mieszkańców, niskie zaangażowanie w sprawy wsi • słabe szkolnictwo zawodowe • niski poziom dostępu do Internetu • brak wiejskich przedszkoli • wsie wymierające i wsie z dużym napływem młodych • zamknięte organizacje wiejskie nie dopuszczające młodych • słaba współpraca pomiędzy gminami • niepełna infrastruktura ochrony środowiska • niska aktywność mieszkańców wsi w zakresie tworzenia alternatywnych miejsc pracy na obszarach wiejskich • konieczność modernizacji bibliotek świetlic, szkół, boisk • lokalny charakter wielu inicjatyw i brak kontynuacji po zakończeniu finansowania.
Szanse	Zagrożenia
• bliskość Wrocławia, kadra o wysokich kwalifikacjach • wykorzystanie turystyczne i rekreacyjne doliny Odry i promocja walorów tego obszaru • dodatni przyrost naturalny • rozwój turystyki biznesowej, aktywnej, przyrodniczej i konnej • wykorzystanie znanych zabytków na cele turystyczne, społeczne, rewitalizacja cennych obiektów i parków (Ryczyń, parki wiejskie, krzyże pokutne, klasztory) • promocja szlaku św. Jakuba i Szlaku Napoleońskiego • wzrost aktywności społecznej mieszkańców • napływowi mieszkańcy z Wrocławia • dostępność środków UE • rozwój innowacyjnej gospodarki	• brak obwodnicy Wrocławia • uciążliwości komunikacyjne • nie przygotowanie do wymagań rynku pracy • odpływ przedsiębiorstw ze stref ekonomicznych po okresie ulgi podatkowej • postępująca urbanizacja obszaru • gwałtowne zmiany warunków klimatycznych • rosnące zróżnicowanie w warunkach życia niektórych wsi i miast

Wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

Obszar LGD to dwie gminy wiejskie Domaniów i Oława i jedna gmina miejsko – wiejska Jelcz – Laskowice położone na południowy – wschód od Wrocławia.

Atuty wymienionych gmin to przede wszystkim korzystna lokalizacja w bliskim sąsiedztwie Wrocławia i położenie w pobliżu autostrady A4 i drogi 94 Wrocław – Opole oraz trasy kolejowej. Miało to bezpośredni wpływ na ulokowanie na terenie gmin strefy ekonomicznej w Jelczu – Laskowice oraz Stanowicach w gminie Oława. Zlokalizowane przedsiębiorstwa wpłynęły na rozwój gospodarczy gmin i regionalny rynek pracy powodując znaczne zmniejszenie poziomu bezrobocia.

Pomimo rozwiniętych funkcji przemysłowych gminy zachowały dobry stan środowiska przyrodniczego. Bogata sieć hydrograficzna związana z rzeką Odrą, Oławą i Smotrawą stworzyła doskonałe warunki dla rozwoju cennych siedlisk związanych z dolinami rzek. 5 rezerwatów, dwa obszary naturowe oraz użytki ekologiczne, to niewątpliwie mocne strony tworzące szanse dla wykorzystania turystycznego i rekreacyjnego obszaru starorzecza.

Mocne strony to także typowo wiejski charakter niektórych miejscowości oraz już istniejąca oferta aktywnego wypoczynku proponowana przez stadniny koni i ośrodki jeździeckie.

Mocnym stronom towarzyszą słabości, które są barierami w rozwoju społecznym i gospodarczym tego obszaru. To przede wszystkim niepełna infrastruktura ochrony środowiska w tym niezadowalający stopień skandalizowania obszarów wiejskich mający wpływ na niską klasę czystości rzek, zły stan dróg, brak nowoczesnych rozwiązań komunikacyjnych i wynikające z tego uciążliwości w postaci korków, hałasu, emisji.

To także niejednorodność obszaru zarówno pod względem zasobów środowiska jak również funkcji gospodarczych i społecznych. Gmina Jelcz – Laskowice i Oława mają mocno rozwinięte funkcje przemysłowe, z kolei gmina Domaniów funkcje rolnicze które determinują środowisko społeczne.

Istotne słabości to również niski poziom życia części mieszkańców czy marginalizacja osób po 50 roku życia które funkcjonują poza rynkiem pracy.

Mieszkańców charakteryzuje często postawa roszczeniowa i niskie zaangażowanie wielu organizacji we współpracę z gminami czy zaangażowanie młodych.

Trudności w dostępie do Internetu, niemodernizowane świetlice i biblioteki, boiska spychają niektóre miejscowości poza nurt rozwoju. Na obszarze obserwuje się zjawisko wymierania niektórych wsi i zjawisko szybkiego zasiedlania innych miejscowości szczególnie tych, które mają wyznaczone tereny pod budownictwo i są lepiej zlokalizowane.

Pomimo wymienionych barier obszar dysponuje wieloma szansami rozwoju które związane są z pełnym wykorzystaniem istniejącego potencjału środowiskowego, turystycznego, społecznego.

Te szanse to przede wszystkim wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego obszaru szczególnie dolin rzecznych, lasów, parków wiejskich w rozwoju ofert turystyki aktywnej, przyrodniczej, agroturystyki, wypoczynku rodzinnego.

To wymaga przemyślanego zainwestowania w bazę i infrastrukturę turystyczną która obecnie posiada wiele mankamentów i słabości. To także rewitalizacja i udostępnianie znaczących zabytków które podkreślają specyfikę regionu wraz z wiodącymi szlakami Św. Jakuba, Napoleońskim.

Duże możliwości na przyszłość stwarza bliskość Wrocławia która powoduje że obszar Starorzecza staje się atrakcyjnym miejscem do osiedlania i napływu nowych mieszkańców pod warunkiem zachowania ładu w przestrzeni i krajobrazie oraz miejsc wydzielonych pod zabudowę jednorodzinną i gospodarczą.

Szanse to także wykorzystanie możliwości rozwoju dziedzin związanych z innowacyjną gospodarką i nowymi technologiami w oparciu o istniejące podmioty gospodarcze i instytuty naukowe na obszarze LGD.

Zagrożenia, które trzeba brać pod uwagę to odpływ przedsiębiorstw ze stref ekonomicznych po okresie ulgi podatkowej oraz trudności w pozyskaniu wysoko kwalifikowanej kadry.

Innym zagrożeniem może być rosnące zróżnicowanie w warunkach życia niektórych wsi i ośrodków wiejskich Jelcza – Laskowice i miasta Oławy.

Starorzecze Odry wykorzystując swoje mocne strony i szanse ma możliwości do tworzenia dobrych warunków życia na obszarach wiejskich w oparciu o nowe, alternatywne miejsca pracy, wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych i rozwój aktywności społecznej mieszkańców.

4. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.

WIZJA			
1. Cel ogólny- Rozwój turystyki na terenie LGD 1.1. Rozwój infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej regionu 1.2 Promocja turystyczna regionu I Przedsięwzięcie Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia - odnowa i rozwój wsi - małe projekty - różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej - mikroprzedsiębiorczość - funkcjonowanie LGD	2. Cel ogólny - Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu 2.1 Zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów 2.2 Wsparcie działań proekologicznych w regionie 2.3 Integracja dziedzictwa historyczno – kulturowego regionu II Przedsięwzięcie Przyroda, tradycja, kultura, w teraźniejszości Starorzecza Odry - odnowa i rozwój wsi - małe projekty - różnicowanie w kierunku nierolniczym - mikroprzedsiębiorczość - funkcjonowanie LGD	3. Cel ogólny- Wzrost poziomu dochodów mieszkańców 3.1 Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD 3.2 Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych 3.3 Rozwój rynku produktów lokalnych III Przedsięwzięcie Alternatywne źródła dochodów na wsi - odnowa i rozwój wsi - małe projekty - różnicowanie w kierunku nierolniczym - mikroprzedsiębiorczość - funkcjonowanie LGD	4. Cel ogólny - Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej 4.1 Zwiększenie samoorganizacji społecznej 4.2 Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej IV Przedsięwzięcie Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej - odnowa i rozwój wsi - małe projekty - różnicowanie w kierunku nierolniczym - mikroprzedsiębiorczość - funkcjonowanie LGD

1. Cel ogólny: Rozwój turystyki na terenie LGD	
Cele szczegółowe	Przedsięwzięcie I : Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia
1.1 Rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej regionu	▪ Rozwinięcie infrastruktury turystycznej (tablice informacyjne, miejsca postojowe, widokowe, miejsca do biwakowania) ▪ Wytyczenie szlaków wodnych, rowerowych, pieszych, konnych, ścieżek spacerowych, scalenie z istniejącym przebiegiem, sieciowanie z ofertą LGD Dobrej Widawy, Lider A4 ▪ Wsparcie bazy agroturystycznej i około turystycznej (wypożyczenie, promocja, poszerzenie oferty itp.) ▪ Stworzenie Sieci informacji turystycznej w regionie (np. baza danych, ujednolicona informacja na stronach gmin i LGD) i punkty informacji turystycznej ▪ Współdziałanie z gminą Wrocław w ramach rozwoju turystyki wodnej, rowerowej (Szlak Odry)
1.2 Promocja turystyczna regionu	▪ Kampania promująca region Starorzecza Odry (bilbordy, media, mapy, foldery, opracowanie koncepcji promocji regionu) ▪ Opracowanie ofert turystyki weekendowej (rowerowej, konnej, wędkarskiej i innej) ▪ Opracowanie oferty turystyki edukacyjnej dla szkół, przedszkoli, domów kultury, itp. ▪ Opracowanie oferty turystyki biznesowej w oparciu o kulinaria, produkt lokalny ▪ Udział w targach turystycznych ▪ Branżowe sieciowanie usługodawców turystycznych

Opis przedsięwzięć :

Przedsięwzięcie I – „Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia”

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

Celu ogólnego 1 „Rozwój turystyki na terenie LGD”

Celu szczegółowego 1.1 „Rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej regionu”

Celu szczegółowego 1.2 „Promocja turystyczna regionu”

Uzasadnienie przedsięwzięcia i celu ogólnego (okres realizacji 2009- 2014)

Starorzecze Odry położone w bliskim sąsiedztwie Wrocławia dzięki różnorodnym walorom przyrody związanym z doliną Odry i dwoma jej dopływami Oławą i Smortawą dysponuje jedynym w swoim rodzaju potencjałem do uprawiania turystyki.

Od lat jest to ulubione miejsce wypadów mieszkańców Wrocławia, jednak ze względu na słabo zorganizowaną bazę i infrastrukturę w terenie istniejące atuty nie są wykorzystywane w pełnym zakresie.

Baza noclegowa to w chwili obecnej kilka hoteli w Jelczu – Laskowicach (obsługują raczej gości biznesowych niż turystów), pokoje gościnne, kilka gospodarstw agroturystycznych, dwa ośrodki wypoczynkowe w Bystrzycy Oławskiej, Schronisko Młodzieżowe w Chwałowicach. Brak dobrej oferty noclegowej i gastronomicznej skierowanej do różnych grup odbiorców, duże braki w infrastrukturze turystycznej w terenie (słabe oznakowanie, brak miejsc

postojowych, biwakowych), brak wypożyczalni sprzętu; istniejące szlaki kajakowe i rowerowe wykorzystywane są incydentalnie.

Jednak w ostatnich latach widoczne jest tworzenie warunków do uprawiania turystyki i rekreacji. W Jelczu – Laskowicach powstała pływalnia miejska, powstają ośrodki jeździeckie i gospodarstwa agroturystyczne. Wzrasta zainteresowanie mieszkańców inwestowaniem w usługi turystyczne, szczególnie obsługę grup biznesowych, zorganizowanych wycieczek szkolnych i osób indywidualnych.

W najbliższej perspektywie konieczne jest zbudowanie i rozwinięcie produktu turystycznego Starorzecza Odry opierającego się na istniejących walorach rzek, starorzeczy, obszarów leśnych i chronionych obszarów naturalnych.

Walory środowiska przyrodniczego wzbogacone wyeksponowanymi atrakcjami dziedzictwa historycznego wraz z ofertą specyficznych produktów lokalnych i imprez mogą stworzyć warunki do rozwoju tego sektora usług.

▪ **Cel szczegółowy 1.1 „Rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej regionu”**

Możliwe kierunki rozwoju produktu turystycznego Starorzecza Odry to:

- wykorzystanie walorów przyrody i krajobrazu w dolinach rzecznych Smortawy, Odry, Oławy oraz lasów okolic Jelcza – Laskowic, Bystrzycy Oławskiej i Oławy do uprawiania turystyki aktywnej rowerowej, pieszej, kajakowej, wędkarstwa, edukacji przyrodniczej;
- rozwinięcie wyspecjalizowanych ofert agroturystycznych i ośrodków jeździeckich w oparciu o kameralny wypoczynek na wsi i wykorzystanie edukacyjnej bazy jeździeckiej;
- tworzenie ofert turystyki biznesowej dla przedsiębiorstw działających w strefach aktywności gospodarczej gmin Jelcz – Laskowice, Oława, Domaniów; propozycja powinna się koncentrować na przygotowaniu wyjazdów integracyjnych, imprez okolicznościowych zawierających w programie atrakcje dziedzictwa przyrodniczo – kulturowego, produkty lokalne i aktywny wypoczynek w rejonie Starorzecza Odry;
- rozwój wypoczynku rekreacyjnego na bazie istniejących i planowanych ośrodków wypoczynkowych i obiektów sportowych wraz z ofertą imprez rodzinnych i sportowych organizowanych dla mieszkańców i turystów.

W związku z wymienionymi kierunkami w ramach celu szczegółowego „Rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej regionu” zaplanowano: wsparcie przedsięwzięć rozwijających szlaki, ścieżki, trasy rowerowe, konne, kajakowe, piesze w tym spójne oznakowanie, przygotowanie miejsc postojowych, biwakowych, widokowych i do obserwacji natury, przystani kajakowych.

Trasy te zostaną zsięciowane w ramach Subregionalnego Produktu Turystycznego Odra – Wschód i Śląż. Zsięciowanie ponadregionalne umożliwi włączenie obszaru Starorzecza Odry w transregionalny „Szlak Odry” oraz podłączenie do systemu tras turystycznych wychodzących z aglomeracji Wrocławskiej.

W tym celu LGD podejmie współpracę z miastem Wrocław oraz LGD Dobra Widawa i Lider A4.

Rozwojowi infrastruktury powinna towarzyszyć Sieć Informacji Turystycznej (informacje w Internecie, punkty informacji w hotelach, ośrodkach wypoczynkowych, kwaterach agroturystycznych itd.) oraz wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej (kwatery agroturystyczne, pensjonaty, hotele, ośrodki jeździeckie, wypoczynkowe) i sieci wypożyczalni.

▪ **Cel szczegółowy 1.2 „Promocja turystyczna regionu”**

Rozwojowi infrastruktury i bazy turystycznej musi towarzyszyć kampania promująca region Starorzecza Odry skierowana do mieszkańców aglomeracji Wrocławskiej i mieszkańców

LGD realizowana poprzez odpowiednio dobrane kanały informacyjne i formy komunikacji (bilbordy, prasa, telewizja, mapy, foldery, ulotki).

Kampania powinna zostać poprzedzona opracowaniem koncepcji promocji (plan promocji wraz z dobranymi formami przekazu oraz ujednoliconą wizualizacją tablic, oznakowań, publikacji), opracowanie ofert turystyki aktywnej, edukacyjnej, biznesowej.

Promocja będzie realizowana również poprzez branżowe zsieciovanie usługodawców i udział w targach i imprezach turystycznych.

Grupy docelowe beneficjentów :

Samorządy i jednostki nim podległe, rolnicy i przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w turystykę, organizacje pozarządowe, mieszkańcy i członkowie LGD, organizacje kościelne i związki wyznaniowe.

Tabela 16 Lista rekomendowanych operacji

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	1	- inwestycje w zakresie ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, miejsc rekreacyjnych, obiektów sportowych, świetlic i klubów wiejskich - budowa, przebudowa lub remont małej infrastruktury turystycznej - budowa, przebudowa lub remont obiektów na cele promocji, rozwoju funkcji turystycznych, - zagospodarowanie cieków i zbiorników na rzecz rekreacji, - zakup sprzętu, materiałów, usług służących realizacji operacji,
Małe projekty	20	- budowa/ odbudowa małej infrastruktury turystycznej, - utworzenie, modernizacja bazy informacji turystycznej, stron www, publikacji - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, - oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego - szkolenia dla mieszkańców LGD, wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej lub gospodarczej,
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	6	- rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4,1Leader wynikające z potrzeb i celów LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw	5	- rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4,1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
---	----------	--

Tabela 17 Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia I Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia oraz cel ogólny 1 i celów szczegółowych 1.1; 1.2;

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	1 Rozwój turystyki na terenie LGD	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost ruchu turystycznego - znana i wypromowana oferta turystyczna LGD	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	1.1 Rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej regionu 1.2 Promocja i turystyczna regionu	Wskaźniki rezultatu: - długość w km szlaków, ścieżek min 100 km do 2012 r. - ilość punktów małej infrastruktury min.20 do 2012 r. - ilość punktów informacji turystycznej min 3 do 2012 r. - nakład wydawnictw promocyjnych min. 10 tys. do 2012 r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, organizacji, instytucji, DOT)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu - min. 1 zrealizowana operacja	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu - min. 20 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu - min. 6 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu - min. 5 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość artykułów mediach o obszarze LGD - ilość opracowanych ofert turystycznych min. 4 do 2012 r.	Dokumentacja w siedzibie LGD

2. Cel ogólny: Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu	
Cele szczegółowe	Przedsięwzięcie II: Przyroda, tradycja, kultura w teraźniejszości Starorzecza Odra
2.1 Zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów	▪ Waloryzacja obszarów o dużym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności ▪ Projekty czynnej ochrony przyrody na obszarach cennych LGD, dokumentacja dla obiektów np. użytków ekologicznych ▪ Zachowanie walorów krajobrazu wiejskiego (nasadzenia gatunkami rodzinnymi) ▪ Nawiązanie współpracy z ośrodkami naukowymi ▪ Tworzenie punktów obserwacji przyrody przy obiektach chronionych i ciekawych ekosystemach (wieże, kładki, platformy, ścieżki, oznakowanie) ▪ Utworzenie punktu ośrodka edukacyjnego o ekosystemach podmokłych Starorzecza Odra ▪ Przygotowanie programu edukacji regionalnej dla szkół i ośrodków kultury, świetlic wiejskich LGD ▪ Przygotowanie edukatorów dziedzictwa regionu (przewodnicy, nauczyciele, animatorzy) ▪ Wydanie publikacji o walorach Starorzecza Odra
2.2 Wsparcie działań proekologicznych w regionie	▪ Kampanie i edukacja ekologiczna skierowane do mieszkańców (segregacja odpadów, ścieków) ▪ Wsparcie regionalnej infrastruktury w zakresie energii odnawialnych ▪ Wspieranie zakładania przydomowych oczyszczalni ścieków / informowanie edukacja, promocja modelowych przykładów
2.3 Integracja dziedzictwa historyczno – kulturowego regionu	▪ Waloryzacja zasobów historycznych, kulturowych ▪ Opracowanie wspólnego kalendarza imprez, wybór imprez wiodących dla regionu ▪ Wsparcie imprez promujących dziedzictwo historyczno – kulturowe ▪ Tworzenie historycznych szlaków tematycznych m.in. szlak zakonów rycerskich, szlak Napoleonski ▪ Tworzenie sieci ścieżek historycznych w oparciu o inicjatywy mieszkańców ▪ Wsparcie zespołów i twórców lokalnych (udział w targach, jarmarkach, festiwalach, doposażenie i rozbudowa oferty itp.) ▪ Wsparcie miejsc kulturowo i historycznie cennych dla regionu : tworzenie małych muzeów historii, ekspozycja grodziska w Ryczeniu, ruin zamku na wyspie w Jelczu, zabytków techniki związanych z Odrą . ▪ Oznakowanie i wyeksponowanie atrakcji historycznych ▪ Przygotowanie planów rewitalizacji miejscowości, parków szczególnie cennych dla zachowania dziedzictwa i krajobrazu regionu. ▪ Zbieranie i opracowywanie legend, przypowieści, historycznych ciekawostek lokalnych

Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcie II – „Przyroda, tradycja, kultura w Starorzeczu Odry”

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 2 „Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu”**
- **Celu szczegółowego 2.1 „Zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów”**
- **Celu szczegółowego 2.2 „Wsparcie działań proekologicznych”**
- **Celu szczegółowego 2.3 „Integracja dziedzictwa historyczno – kulturowego regionu”**

Uzasadnienie przedsięwzięcia i celu ogólnego (okres realizacji 2009- 2014)

Obszar Starorzecza Odry należy do terenów o bogatej historii i ciekawych dziejach związanych ze Śląskiem i Wrocławiem. Najciekawsze wyróżniki to przede wszystkim tradycja bursztynowego szlaku przebiegającego niegdyś przez tereny Jelcza i Laskowic wzdłuż rzeki Odry, Grodzisko Ryczyńskie będące piastowskim grodem obronnym z X wieku oraz watki historyczne związane z działalnością zakonów Templariuszy, Joannitów i Cysterek a z czasów bardziej współczesnych działalność zakładów zbrojeniowych Kruppa w których w czasie II wojny światowej pracowali więźniowie obozu Gross – Rosen.

Liczne pałace i parki przypałacowe, średniowieczne kościoły i krzyże pokutne dopełniają krajobraz historyczny tych ziem, obecnie słabo znany, mogący stanowić dodatkowy element wzmacniający ofertę turystyczną Starorzecza.

Podobnie walory przyrodnicze które stawiają ten obszar jako jeden z ciekawszych pod względem różnorodności i ważności dla zachowania siedlisk podmokłych dolin rzecznych w tym gatunków zagrożonych w skali kraju i Europy.

Są to liczne gatunki flory i fauny, ekosystemów podmokłych w tym starorzeczy oraz lasy o charakterze naturalnym związanym z dolinami nizinnych rzek (grądy i buczyna nizinna).

Część tych terenów chroniona jest w formie rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000 ale dla zachowania wysokich walorów przyrodniczych konieczne są szersze działania ochronne które będzie można podjąć także w ramach Leader PROW.

Utrzymanie tego kierunku jest konieczne z dwóch względów:

- rozwój funkcji gospodarczych, komunikacyjnych i mieszkaniowych gmin może powodować sytuacje konfliktowe pomiędzy inwestowaniem i zachowaniem walorów środowiska;
- stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach funkcjonowania gmin może zapobiec bezpowrotnej utracie tak cennych środowisk w skali Dolnego Śląska i kraju. To one decydują o niepowtarzalnym krajobrazie i bogactwie środowiska przyrodniczego. To te walory przyciągają turystów, gości i osoby zainteresowane osiedlaniem się.

▪ Cel szczegółowy 2.1 „Zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów”

W ramach tego celu zaplanowano realizację szeregu działań koncentrujących się na podniesieniu walorów przyrodniczych obszaru w tym zachowanie krajobrazu wiejskiego poprzez uzupełnienia i nasadzenia gatunkami rodzimymi wzdłuż ciągów komunikacyjnych, obiektów gospodarczych, alei śródpolnych, realizację projektów czynnej ochrony przyrody na obszarach szczególnie cennych dla zasobów przyrodniczych LGD oraz opracowanie dokumentacji do obejmowania przez gminy ochroną w formie użytków ekologicznych.

Działaniom tym będzie towarzyszyć niezbędna waloryzacja obszarów o dużym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności.

Ważnym kierunkiem działań będzie wspieranie aktywności związanej z edukacyjnym wyeksponowaniem atrakcji przyrodniczych w formie infrastruktury terenowej, organizacji

punktów edukacji przyrodniczej lub też organizacji ośrodka o ekosystemach podmokłych Starorzecza Odry.

Do prowadzenia edukacji przyrodniczej zostaną przygotowani nauczyciele, animatorzy, przewodnicy, zostanie również opracowany program edukacji regionalnej dla szkół, ośrodków kultury, świetlic wiejskich oraz wydane odpowiednie publikacje.

▪ **Cel szczegółowy 2.2 „Wsparcie działań proekologicznych”**

Cel ten podkreśla wagę świadomości ekologicznej mieszkańców i codziennego postępowania z odpadami, ściekami, wodą, energią, dbania o najbliższe środowisko.

Z uwagi na niepełny stopień kanalizacji obszarów wiejskich, słaby poziom segregacji odpadów, różny poziom dbania o środowisko przez podmioty gospodarcze zaplanowano kampanię edukacyjną kierowaną do mieszkańców obszaru promującą proekologiczne zachowania w gospodarstwie domowym, szkole, przedsiębiorstwie.

Jeśli chodzi o prawidłowe postępowanie ze ściekami promowane i wspierane będą przydomowe oczyszczalnie ścieków szczególnie na tych obszarach gdzie nie będzie prowadzony system kanalizacji. Wsie które mają pełnić funkcje turystyczne muszą zadbać o swój estetyczny i proekologiczny wizerunek.

Będą również wspierane i promowane przedsięwzięcia związane z energiami odnawialnymi.

▪ **Cel szczegółowy 2.3 „Integracja dziedzictwa historyczno – kulturowego regionu”**

Obszar LGD posiada niezwykle ciekawe dziedzictwo historyczne związane z prastarym osadnictwem, średniowieczną działalnością Zakonów Templariuszy, Joannitów i Cysterek oraz nowożytnym okresem II wojny światowej. Cenne obiekty sakralne, zabytkowe zespoły pałacowe, dworskie, parki, cmentarze, krzyże pokutne i zabytki techniki związane z rzeką Odrą i Oławą to do tej pory niewykorzystane walory kulturowe Starorzecza.

W ramach leader PROW zaplanowano szereg działań które umożliwią tworzenie wizerunku regionu gdzie historia, tradycja i walory przyrodnicze wzajemnie się przenikają i integrują w ramach Starorzecza Odry.

Pierwsze elementy tego wizerunku to wspólny kalendarz imprez promujących ciekawe wydarzenia historyczne i kulturowe oraz wybór imprez wiodących, podkreślających wyjątkowość obszaru.

Kolejne elementy to odpowiednie wyeksponowanie atrakcji historycznych które mogą stać się ważnymi punktami na mapie turystycznej Starorzecza, m.in. wsparcie ekspozycji grodziska w Ryczeniu, ruin grodziska Stożkowego w Brzezimierzu, ruin zamku na wyspie w Jelczu – Laskowicach oraz oznakowanie obiektów kultury materialnej stanowiących o wyjątkowości obszaru.

Ważną formą będzie również tworzenie małych muzeów historii gromadzących lokalne pamiątki oraz opracowanie i tworzenie ścieżek historycznych w miejscach szczególnych.

Zaplanowano także zebranie i opracowanie legend i przypowieści historycznych i ciekawostek lokalnych oraz waloryzację zasobów historyczno – kulturowych obszaru w zakresie niezbędnym do podejmowania kolejnych działań.

Miejscowości posiadające wyjątkowe walory historyczne będą mogły mieć opracowane plany rewitalizacji w ramach odnowy wsi.

Twórcy i zespoły lokalne tradycje będą mogli uzyskać wspierając udziału w targach, jarmarkach doposażenie w sprzęt.

Tabela 18 Lista rekomendowanych operacji:

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	2	-budowa, przebudowa, remont i wyposażenie obiektów służących podtrzymywaniu i promocji kultury, tradycji, produktów lokalnych, -rewitalizacja budynków zabytkowych i obiektów małej architektury, odnawianie lokalnych pomników historycznych miejsc pamięci, -odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów obiektów zabytkowych architektury sakralnej, -wyburzenia i rozbiórki zdewastowanych budynków i budowli -zakup towarów służących kultywowaniu tradycji, -kształtowanie centrów wsi, terenów zielonych, parków, -budowa, przebudowa, remont małej infrastruktury turystycznej, -zakup sprzętu służącego realizacji operacji,
Małe projekty	20	-organizacja imprez kulturalnych, -promocja lokalnej twórczości ludowej, kulturowej, artystycznej, -kultywowanie miejscowych tradycji, tradycyjnych zawodów i rzemiosła, -zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie, oznakowanie dziedzictwa krajobrazowego i przyrodniczego, -zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie oznakowanie obiektów kulturowych i historycznych, -odnowienia prywatnych budynków (domy, elewacje) charakterystycznych dla budownictwa i krajobrazu regionu- remont i wyposażenie świetlic wiejskich -pomoc w rozwoju i wprowadzaniu na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, -remont lub wyposażenie muzeów i świetlic wiejskich -wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej, -wspieranie wykorzystania energii odnawialnej, -kampanie informacyjne i szkoleniowe, warsztaty, działania doradcze i promocyjne, wparcie ośrodków edukacji ekologicznej -działania w zakresie promocji i rozwoju różnych form rolnictwa ekologicznego i biodynamicznego
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	5	-wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa -usługi turystyczne -usługi budowlane -przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, -sprzedaż hurtowa lub detaliczna, magazynowanie towarów -inne określone w działalności osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Mikroprzedsiębiorczość	5	- wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa - usługi turystyczne - usługi budowlane - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, magazynowanie towarów - inne określone w osi 3 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD		- badania, analizy, dokumentacje dotyczące zasobów obszaru LGD - informowanie i wydarzenia promocyjne, - szkolenia i animowanie społeczności lokalnych

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia II Przyroda, tradycja, kultura w teraźniejszości Starorzecza Odry oraz cel ogólny 2 i celów szczegółowych 2.1, 2.1, 2.3

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	2. Wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych w budowaniu wizerunku regionu	Wskaźniki oddziaływania: - zachowanie krajobrazu na terenie LGD - wyeksponowanie obiektów zabytkowych - wzrost poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	2.1 zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów 2.2 Wsparcie działań proekologicznych w regionie 2.3 Integracja dziedzictwa historyczno-kulturowego regionu	Wskaźniki rezultatu: - ilość imprez promujących dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe min 4 do 2012 r. - ilość oznakowanych i wyeksponowanych atrakcji min 15 do 2012 r. - ilość przeszkolonych przewodników, nauczycieli, animatorów min 30 do 2012 r. - nakład wydawnictw o dziedzictwie przyrodniczo-kulturowym min 4000 do 2012 r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, organizacji, instytucji,)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu - min. 2 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu - min. 20 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu - min. 5 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu - min. 5 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość dokumentacji dla obiektów przyrodniczo-kulturowych min. 3 do 2012	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD

		r., - nakład wydawnictw edukacyjnych min. 4000 do 2012 r. - ilość opracowań, planów rewitalizacji min 6 do 2012 r.	
--	--	--	--

3. Cel ogólny: Wzrost poziomu dochodów mieszkańców

Cele szczegółowe	Przedsięwzięcie III : Alternatywne źródła dochodów na wsi
3.1 Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD	▪ Szkolenie i doradztwo dla mikroprzedsiębiorców z zakresu zarządzania i rozwoju strategicznego ▪ Stworzenie sieci współpracy mikroprzedsiębiorczości na terenie LGD (sieci producenckie, sieci współpracy lokalnej) oraz współpracy mikroprzedsiębiorców z małymi i dużymi przedsiębiorcami. ▪ Stworzenie elektronicznej bazy danych mikroprzedsiębiorstw (np. w zakresie branży i rodzaju prowadzonej działalności) ▪ Badanie potencjału lokalnego rynku produktów i usług ▪ Wsparcie w szczególności dziedzin innowacyjnych w zakresie energii odnawialnych, ochrony środowiska oraz wykorzystywania zasobów naturalnych ▪ Promocja specjalistycznych produktów wytworzonych przez mikroprzedsiębiorstwa na terenie LGD (np. wspólne strategie marketingowe) ▪ Promocja mikroprzedsiębiorstw przyjaznych środowisku ▪ Organizowanie konferencji i seminariów na temat wymiany doświadczeń i rozwoju mikroprzedsiębiorczości
3.2 Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych	▪ Szkolenia, doradztwo dla osób zainteresowanych agroturystyką i prowadzących gospodarstwa agroturystyczne ▪ Stworzenie sieci współpracy gospodarstw agroturystycznych i ich promocja ▪ Szkolenia specjalistyczne z zakresu produktów lokalnych, rękodzieła, rolnictwa ekologicznego ▪ Wsparcie gospodarstw ekologicznych (m.in. pomoc w sprzedaży produktów, promocja, wsparcie przetwórstwa i inne) ▪ Wsparcie usług specjalistycznych gospodarstw jeździeckich, obsługi grup biznesowych
3.3 Rozwój rynku produktów lokalnych	▪ Organizacja, dystrybucja i promocja produktów lokalnych, rękodzieła, kulinariów z obszaru LGD ▪ Organizacja lokalnych imprez promujących produkty z terenu LGD ▪ Wspieranie powstawania sklepów dystrybuujących produkty lokalne ▪ Tworzenie bazy produktów lokalnych ▪ Wspieranie spółdzielni socjalnych, przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych

	wytwarzających produkty lokalne i rękodzieło lub oferujących usługi dla mieszkańców LGD
--	---

Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcie III – „Alternatywne źródła dochodów na wsi”

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

- Celu ogólnego 3 „Wzrost poziomu dochodu mieszkańców”
- Celu szczegółowego 3.1 „Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD”
- Celu szczegółowego 3.2 „Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych”
- Celu szczegółowego 3.3 „Rozwój rynku produktów lokalnych”

Uzasadnienie przedsięwzięcia i celu ogólnego (okres realizacji 2010- 2012)

Obszar LGD charakteryzuje się dużą aktywnością małych podmiotów gospodarczych. Jest ich ponad 2800, tworzą więc kilka tysięcy miejsc pracy dla osób zamieszkujących gminy Starorzecza.

W ostatnich latach pomimo wzrostu ilości podmiotów gospodarczych nadal obserwuje się dominację branży handlowej, a dopiero potem firm przemysłowych i budowlanych.

Podmioty te zwykle zatrudniają do kilku osób, posiadają niewielki kapitał, funkcjonują pojedynczo nie tworząc branżowych form współpracy rynkowej. Pomimo szans jakie stworzyły strefy aktywności gospodarczej gdzie zlokalizowane są duże przedsiębiorstwa, małe podmioty nie są zainteresowane współpracą i kooperacją z tymi firmami. Nadal niewiele miejsc pracy powstaje na wsi w sektorach pozarolniczych związanych z obsługą ruchu turystycznego, rzemiosłem, przetwarzaniem różnego rodzaju produktów. Branża turystyczna i inne potrzebne usługi mogą być ważnym polem tworzenia alternatywnych źródeł dochodu na wsi. To ważny kierunek rozwoju tego obszaru niewykorzystany do tej pory a związany z istniejącym bogactwem przyrody, krajobrazu i historii tych ziem.

Obszar LGD jako jedyny w sąsiedztwie Wrocławia posiada tak różnorodne walory środowiska które w połączeniu z ofertą lokalnych kulinariów, produktów, atrakcji historycznych i imprez mogą w przyszłości stać się ważnym źródłem dochodów dla mieszkańców.

▪ Cel szczegółowy 3.1 „Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD”

W ramach tego celu wsparcie będzie się koncentrowało na wzmocnieniu rozwoju mikroprzedsiębiorstw z tego obszaru. Przewidziano integrację branżową podmiotów gospodarczych szczególnie w tych dziedzinach które mogą tworzyć wspólną ofertę i wchodzić na rynek pod wspólną marką. Będzie to dotyczyło zarówno małych firm chcących kooperować z przedsiębiorstwami funkcjonującymi w strefach aktywności gospodarczej gmin jak również podmiotami działającymi w branży usług turystycznych i rekreacyjnych. Zostanie stworzona elektroniczna baza danych małych podmiotów gospodarczych i przeprowadzone badania potencjału lokalnego rynku produktu i usług.

Specyficzne lub specjalistyczne produkty wytworzone na terenie Starorzecza Odry otrzymają wsparcie przy tworzeniu wspólnych strategii marketingowych.

Na podstawie zbadanych potrzeb zostaną przygotowane specjalistyczne szkolenia, konferencje i seminaria, wymiany doświadczeń integrujące to środowisko.

Zaplanowano również wsparcie innowacyjnych rozwiązań wykorzystujących energie odnawialne oraz w dziedzinie ochrony środowiska.

LGD będzie promowało mikroprzedsiębiorstwa przyjazne środowisku.

Wyżej wymienione działania mają wspomagać rozwój małych podmiotów gospodarczych i lepszą integrację z lokalnym rynkiem pracy i wyzwaniem inwestycyjnym gmin.

▪ **Cel szczegółowy 3.2 „Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych”**

Na terenie LGD przeważają gospodarstwa małe do 5ha – jest ich 3471, czyli ponad 76% ogółu gospodarstw. Oznacza to że dla wielu osób gospodarstwo rolne jest źródłem dochodów głównym lub dodatkowym a wieś ważnym miejscem zamieszkania.

Zwyczaje migracyjne rysujące się w ostatnim 10-leciu wskazują raczej na wzrastającą tendencję do osiedlania się na wsi niż w miastach.

To zjawisko jest szczególnie obserwowane w gminach sąsiadujących z dużymi aglomeracjami.

Wieś będzie wymagała rozwoju funkcji usługowych, czyli takich przedsięwzięć na które będzie zapotrzebowanie rynkowe (usługi budowlane, transportowe, magazynowania i przechowywania towarów, sprzedaży i handlu). Dodatkowo na terenie LGD wzrasta zainteresowanie działalnością agroturystyczną, gastronomiczną, funkcjonuje 5 ośrodków jeździeckich. W ramach Leader PROW oraz RPO inwestycje w infrastrukturę turystyczną zwiększą ruch turystyczny a co za tym idzie otworzą nowe możliwości tworzenia dodatkowych źródeł dochodów przez gospodarstwa rolne.

W związku z powyższym aby wzmocnić zarysowujące się tendencje zaplanowano szkolenia i doradztwo dla osób zainteresowanych działalnością agroturystyczną, wytwórczością produktów lokalnych, rękodziełem. Gospodarstwa agroturystyczne zostaną objęte siecią współpracy. W przypadku wzrostu ilości gospodarstw ekologicznych (obecnie tylko jedno gospodarstwo prowadzi taką działalność) zaplanowano pomoc w sprzedaży i promocji produktów ekologicznych.

▪ **Cel szczegółowy 3.3 „Rozwój rynku produktów lokalnych”**

Na terenie gmin LGD nie stwierdzono wyróżniających się produktów powstających z surowców lokalnie dostępnych. Wyjątkiem są miód i produkty miodowe o wysokich walorach smakowych tworzone przez marka Morawskiego z Marcinkowic oraz Święto Pieroga w ramach którego KGW przygotowały ponad 40 rodzajów pierogów z różnym nadzieniem.

Produkty wymagają dalszej identyfikacji i badań oraz stworzenia systemu wsparcia dla producentów.

Jest to szczególnie istotne ponieważ to właśnie lokalne wyroby spożywcze, gastronomiczne, rzemieślnicze wiążą odwiedzających gości i turystów z regionem wzbogacając ofertę turystyczną i tworząc dodatkowy rynek generujący dochody.

Jednym słowem oferta turystyczna jest tym bardziej poszukiwana i nabywana im więcej proponuje dodatkowych atrakcji jednoznacznie utożsamianych z regionem.

W ramach tego celu szczegółowego zaplanowano identyfikację i tworzenie bazy produktów lokalnych i pomoc w rejestracji produktów tradycyjnych jak również pomoc w organizacji, dystrybucji i promocji produktów lokalnych, rękodziela i kulinariów oraz wsparcie tworzenia miejsc sprzedaży. Pomoc będą mogły uzyskać imprezy promujące produkty lokalne i wytwórców jak również przedsięwzięcia łączące producentów (spółdzielnie, organizacje).

Grupy docelowe beneficjentów:

Rolnicy i przedsiębiorcy, samorządy i jednostki im podległe, organizacje pozarządowe, członkowie LGD, organizacje kościelne, związki wyznaniowe.

Tabela 19 Lista rekomendowanych operacji

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	1	- budowa, przebudowa, remont i wyposażenie obiektów przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów, usług, kultury, sztuki, wypoczynki i rekreacji
Małe projekty	10	- szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, - inicjowanie powstania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzania na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, - odnawianie, uporządkowanie, oznakowanie zabytkowych budowli lub obiektów małej architektury, - organizacja imprez kulturalnych, - promocja lokalnej twórczości kulturalnej, - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła, - wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej i gospodarczej.
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	7	- wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa - usługi turystyczne, - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - magazynowanie produktów - inne określone w działaniach osi 4,1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Mikroprzedsiębiorczość	7	- wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa - usługi turystyczne, - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - magazynowanie produktów - inne określone w działaniach osi 4,1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD		- szkolenia i organizowanie społeczności lokalnych, - badanie i analizy obszaru. - wsparcie imprez i publikacji promujących produkty i usługi z obszaru LGD

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia III „Alternatywne źródła dochodów na wsi” oraz cel ogólny 3 i celów szczegółowych 3.1; 3.2; 3.3

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	3. Wzrost poziomu dochodów mieszkańców	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost poziomu promocji produktów i usług z obszaru LGD - rozpoznawalna marka produktów Starorzecza Odry - wzrost poziomu dochodów mieszkańców	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	3.1 Mikroprzedsiębiorczość – powstanie prężnej sieci wzajemnie współdziałających ze sobą	Wskaźniki rezultatu: - ilość konferencji, seminariów min 3 do 2012 r. - ilość pozarolniczych	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, organizacji, instytucji,)

	mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD 3.2 Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych 3.3 Rozwój rynku produktów lokalnych	miejsc pracy min 10 do 2012 r. - ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych min 10 do 2012 r. - nakład wydawnictw promocyjnych min 4000 do 2012 r. - ilość imprez promujących lokalne produkty min 4 do 2012 r.	
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 1 zrealizowana operacja	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 10 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Różnicowanie kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min. 7 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 7 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość osób którym udzielono doradztwa min 40 do 2012 r. - ilość podmiotów w bazie danych min 200 do 2012 r. - ilość szkoleń min 4 do 2012 r.	Dokumentacja w siedzibie LGD

4. Cel ogólny: wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej.

Cele szczegółowe	Przedsięwzięcie IV : Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej
4.1 Zwiększenie samoorganizacji społecznej	▪ Szkolenia lokalnych liderów (pozyskiwanie środków, pisanie projektów, wspólne projekty) ▪ Wsparcie dla działalności warsztatów terapii zajęciowej ▪ Wsparcie dla lokalnych inicjatyw społecznych (świetlice wiejskie, środowiskowe, koła gospodyń wiejskich oraz formalne i nieformalne organizacje sportowe, OSP i inne) ▪ Doksztalcanie animatorów świetlic; przygotowanie animatorów integracji społecznej. ▪ Aktywizacja osób starszych m.in. poprzez Kluby Seniora ▪ Oferta aktywizująca i integrująca osoby niepełnosprawne (np. przeglądy, warsztaty itp.) ▪ Wsparcie inicjatyw młodzieżowych oraz działań na rzecz młodzieży w szczególności sportu i kultury (np. imprezy sportowe, konkursy, turnieje, rajdy,

	wycieczki, koła zainteresowań) oraz bazy sportowej (boisk, ścieżek zdrowia) ▪ Wsparcie szczególnie uzdolnionych mieszkańców w dziedzinie kultury nauki, ekologii, innowacyjności. ▪ Pomoc w tworzeniu Stowarzyszeń Odnowy Miejscowości; przygotowanie liderów miejscowości.
4.2 Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej	▪ Szkolenia i doradztwo dla członków i osób współpracujących z LGD ▪ Współpraca LGD Starorzecza Odry z innymi LGD w tym krajów UE w szczególności z zakresu turystyki i dziedzictwa regionu ▪ Wsparcie eksperckie, doradcze, badania diagnozy i ogólnie na rzecz LGD ▪ Wizyty studialne dla członków LGD krajowe i zagraniczne ▪ Promocja LGD (np. broszury, filmy, strony internetowe, katalogi, publikacje, „publikacje” wspomagające rozwój LGD ▪ Stworzenie Forum Organizacji Pozarządowych ▪ Wsparcie działań w zakresie promocji i poprawy stanu kondycji fizycznej i zdrowia mieszkańców,

Opis przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie IV – „Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej”

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

- Celu ogólnego 4 „Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej”
- Celu szczegółowego 4.1 „Zwiększenie samoorganizacji społecznej”
- Celu szczegółowego 4.2 „Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej”

Uzasadnienie przedsięwzięcia i celu ogólnego (okres realizacji 2009- 2014)

Obszar LGD charakteryzuje się zróżnicowanym potencjałem społecznym związanym z różnymi obszarami aktywności gospodarczej na terenie gmin. Bardzo dynamicznie rozwijające się strefy aktywności gospodarczej w Jelczu – Laskowicach, gminie Oława i Domaniów stwarzają nowe miejsca pracy i nowe perspektywy rozwojowe ale powodują również że tradycyjne funkcje rolnicze i związane tymi funkcjami więzi społeczne odchodzą w przeszłość.

Gminy obecnie stanowią konglomerat miejscowości typowo wiejskich i miejscowości o charakterze podmiejskim gdzie osiedlają się osoby z Wrocławia i miasta Oławy.

Poważnym problemem staje się dezintegracja jeszcze do niedawna trwałych wiejskich wspólnot, jak również marginalizacja grup pozostających poza nurtem rozwojowym gmin, tj. osób starszych, niepełnosprawnych, bezrobotnych kobiet.

Wzmocnienie sektora pozarządowego i rozwój działań prośrodowiskowych tych organizacji to jeden z możliwych kierunków rozwiązań.

Również wzmocnienie wspólnot lokalnych poprzez dobre przygotowania liderów i animatorów życia społecznego w dłuższej perspektywie z pewnością zaowocuje większą integracją i tworzeniem sieci współpracy pomiędzy mieszkańcami, grupami nieformalnymi, organizacjami i instytucjami tego obszaru.

Stąd też działania realizowane w ramach Leader PROW będą się koncentrowały na wspieraniu w/w inicjatyw i rozwijaniu bazy materialnej dla tych przedsięwzięć.

▪ Cel szczegółowy 4.1 „Zwiększenie samoorganizacji społecznej”

Na terenie gmin LGD funkcjonuje spora ilość organizacji pozarządowych szczególnie w gminie Jelcz – Laskowice i Oława. Liczne Kluby i Stowarzyszenia Sportowe, Ochotnicze

Straże Pożarne oraz Stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju gmin i miejscowości i stowarzyszenia gospodarcze to potencjał do wykorzystania w realizacji celów społecznych Lokalnej Strategii Rozwoju.

Jednak sektor pozarządowy charakteryzuje się wieloma słabościami które są barierami w rozwoju działań integrujących społeczności lokalnych na tym obszarze. Brakuje dobrze przygotowanych liderów i animatorów życia społecznego, brakuje grup koncentrujących swoją aktywność na ożywianiu poszczególnych miejscowości.

Ważnymi krzewicielami dobrych wzorców aktywności kulturowej są Gminne Ośrodki Kultury przy których funkcjonuje kilkadziesiąt świetlic wiejskich i kilka bibliotek. Są to miejsca spotkań mieszkańców, organizacji imprez, prowadzenia zajęć dla różnych grup wiekowych. Gminne Ośrodki wraz z siecią świetlic i bibliotek również potrzebują wsparcia bo często są to jedyne miejsca realizacji oferty kulturowej dla starszych i młodszych mieszkańców gmin.

Stad też w ramach LGD będą wspierane szkolenia przygotowujące liderów do pisania projektów pozyskiwania środków z różnych źródeł finansowania, opracowywania wspólnych przedsięwzięć łączących i siecujących organizacje z obszaru Starorzecza Odry. Podobny program szkoleń zostanie przygotowany dla animatorów świetlic wiejskich i animatorów integracji społecznej.

Ważnym kierunkiem wsparcia będzie pomoc dla lokalnych inicjatyw społecznych rozwijanych przez KGW, OSP KL, świetlice wiejskie i grupy nieformalne pod warunkiem angażowania mieszkańców i otwierania się na rozwiązywanie problemów społeczności lokalnych.

Kolejnym obszarem pomocy zostaną objęte grupy wykluczone, tj. osoby starsze (poprzez Kluby Seniora), osoby niepełnosprawne i dysfunkcyjne, poprzez warsztaty terapii zajęciowej, osoby młode poprzez imprezy, rajdy, turnieje, koła zainteresowań.

Zaplanowano również wsparcie dla tych miejscowości które będą zainteresowane długofalowymi programami odnowy realizowanymi poprzez Stowarzyszenia Odnowy powoływane z inicjatywy mieszkańców.

▪ Cel szczegółowy 4.2 „Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej”

To bardzo istotny cel ponieważ gminy Jelcz – Laskowice, Oława, Domaniów rozpoczęły współpracę w ramach tworzenia Lokalnej Grupy działania dopiero w połowie 2008r.

Wcześniejsze doświadczenia współdziałania odnosiły się do Powiatu Oławskiego który prócz 3 wymienionych gmin obejmuje także miasto Oławę będące centrum administracyjno – gospodarczym dla regionu.

Z uwagi na początki konsolidacji grupy, identyfikowanie partnerów, poszukiwania form trójsektorowej współpracy w ramach Leader, LGD jako nowa struktura będzie wymagała:

- organizacji biura,
- organizacji Rady, Zarządu, w tym podnoszenia umiejętności i przepływu informacji,
- szkoleń i doradztwa dla członków i osób współpracujących z LGD,
- promocji stowarzyszenia wśród mieszkańców poprzez strony www, publikacje, spotkania.

Ważnym elementem będzie powołanie Forum Organizacji Pozarządowych które ma pomóc w rozwoju tego sektora poprzez wspólne identyfikowanie problemów, spotkania szkoleniowe, pisanie wspólnych projektów, konsultowanie programów współpracy j.s.t. z organizacjami.

Zaplanowano także współpracę z sąsiadującymi partnerstwami szczególnie w zakresie subregionalnych produktów turystycznych z LGD Lider A4 i LGD Dobra Widawa oraz transregionalnych szlaków turystycznych i dziedzictwa kulturowo – przyrodniczego z innymi LGD, także z krajów UE.

Ze względu na potrzebę przenoszenia dobrych doświadczeń z innych grup Lidera zostaną zrealizowane wizyty studialne krajowe i zagraniczne.

Grupy docelowe beneficjentów:

Organizacje pozarządowe, organizacje kościelne i związki wyznaniowe, KGW, OSP, KL, grupy nieformalne, liderzy lokalni, Rady Sołeckie, Samorządy i jednostki im podległe, mieszkańcy i członkowie LGD.

Tabela 20 Lista rekomendowanych operacji

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	2	- Remont, przebudowa i wyposażenie obiektów pełniących funkcje społeczno - kulturowe
Małe projekty	20	- Szkolenia, warsztaty, pokazy, prelekcje, wizyty studyjne i inne formy przekazu dla społeczności lokalnej - Udostępnianie na potrzeby społeczności urządzeń i sprzętu umożliwiających dostęp do Internetu - Remont świetlic wiejskich i zakup ich wyposażenia - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych - przygotowanie, wydanie publikacji informujących o obszarze LSR
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	2	- Doradztwo - usługi związane ze sporem, rekreacją i wypoczynkiem - Usługi informatyczne
Mikroprzedsiębiorczość	1	- Doradztwo - usługi związane ze sporem, rekreacją i wypoczynkiem - Usługi informatyczne
Funkcjonowanie LGD		- Szkolenia i animowanie społeczności lokalnej - Informowanie o obszarze działania - Wydarzenia o charakterze promocyjnym - Szkolenia kadr biorących udział we wdrażaniu LSR - Szkolenia liderów lokalnych - Animowanie społeczności lokalnych

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia IV :Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej”j oraz cel ogólny 4 i celów szczegółowych 4.1; 4.2;

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	4. Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost poziomu aktywności mieszkańców - wzrost integracji mieszkańców lokalnie i regionalnie	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	4.1 Zwiększenie samoorganizacji społecznej 4.2 Wzmocnienie integracji i współpracy	Wskaźniki rezultatu: - wzrost ilości organizacji pozarządowych min 9 do 2012 r. - ilość przeszkolonych liderów, animatorów min 60	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, organizacji, instytucji)

	regionalnej	do 2012 r. - ilość podjętych inicjatyw społecznych min 20 do 2012 r. - ilość przeprowadzonych dla różnych grup mieszkańców min 17 szkoleń do 2012 r. - ilość Stowarzyszeń Odnowy Miejscowości min 6 do 2012 r.	
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 2 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 20 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min. 2 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 1 zrealizowana operacja	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość doradztwa do małych projektów min 40 do 2012 r. - ilość wydawnictw promujących LGD min 4000 do 2012 r. - Stworzenie Forum Organizacji Pozarządowych 1 do 2012 r.	Dokumentacja w siedzibie LGD

5. Określenie misji i wizji LGD

Wizja

Wizja to pożądaný obraz danego obszaru w perspektywie kilku lub kilkunastu lat. Wizja w Lokalnej Strategii Rozwoju tworzy ramy do wyznaczenia celów strategicznych, pełni też funkcję integrującą procesy rozwojowe z marzeniami mieszkańców.

Uczestnicy warsztatów określili ramy czasowe Strategii na okres 2009-2015, stąd też tworzona Wizja dotyczyła tej perspektywy czasowej.

Wizja LGD Starorzecze Odry

Starorzecze Odry to region 3 gmin położonych w bliskim sąsiedztwie Wrocławia, w którym tradycja łączy się z nowoczesnością a walory krajobrazu wiejskiego i środowiska tworzą klimat przyciągający ludzi. Wizerunek Starorzeczka budowany jest w oparciu o niepowtarzalne walory przyrodnicze i ciekawe dziedzictwo historyczno –kulturowe. Dzięki nim region posiada wyróżniającą ofertę wypoczynku i rekreacji skierowaną do mieszkańców Wrocławia i LGD. Dobrze zorganizowana infrastruktura społeczna (opieka szkolna i przedszkolna, ośrodki kultury, opieka nad osobami niepełnosprawnymi zagrożonymi marginalizacją) tworzy warunki do integracji wszystkich grup mieszkańców i daje możliwości rozszerzenia wiedzy i

pełnego podnoszenia kwalifikacji zgodnie z potrzebami XXI wieku. Aktywne mikroprzedsiębiorstwa współpracujące w sieci i kooperujące ze strefami przemysłowymi są miejscem zatrudnienia miejscowej ludności. Sprawne drogi i połączenia komunikacyjne dają wygodę i bezpieczeństwo poruszania się po obszarze LGD. Różnorodność gmin i potrzeb lokalnych integrowana jest poprzez wspólne działania mieszkańców. Społeczności lokalne świadome wartości tego obszaru chcą zmieniać rzeczywistość swoich miejscowości.

Misja

Misja określa system wartości łączący partnerów LGD dążących do osiągnięcia wizji i celów strategicznych. Misja ma określić deklarowany sposób działania oraz filozofię grupy.

Misja obszaru

Lokalna Grupa Działania Starorzecze Odry powstała aby integrować aktywność gmin Domaniów, Jelcz Laskowce, Oława na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i ochrony dziedzictwa przyrodniczo- kulturowego obszaru. Chcemy aktywizować społeczności lokalne w działaniach na rzecz rozwoju miejscowości, chcemy wspierać dobre pomysły służące współpracy w regionie. Nasza grupa jest inicjatywą otwartą na każdy dobry pomysł służący urzeczywistnieniu wizji Starorzecza Odry.

6. Wskazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

▪ Spójność przyrodnicza i kulturowa

Obszar Starorzecza Odry charakteryzuje się wieloma walorami środowiska przyrodniczego związanego z doliną rzeki Odry oraz jej dopływów Oławy i Smontawy. Niegdyś bardzo rozległa dolina rzeczna wykształciła różnorodną budowę geologiczną i ciekawe środowisko przyrodnicze stanowiące unikatowy w skali Dolnego Śląska obszar w części objęty ochroną naturalną. Niepowtarzalnej przyrodzie towarzyszy ciekawa historia tych ziem związana z bliskością miasta Wrocławia i dziejami Śląska. Przez obszar w okresie wpływów rzymskich i nowożytnych przebiegały w tym obszarze szlaki handlowe(szlak bursztynowy) pielgrzymkowe (szlak św. Jakuba) wojenne (szlak Napoleoński). Dzięki dogodnemu położeniu w okresie średniowiecza region podlegał wpływom rycerstwa zakonu Templariuszy, zakonu Joannitów i Cystersów. Teren przez wieki stanowił zaplecze rolnicze dla Wrocławia dostarczając żywności i wyroby rzemiosła w XVIII i XIX wieku bogaci właściciele ziemscy wywarli wpływ na wygląd miejscowości tj. zabudowania pałacowe, folwarczne i krajobraz wiejski.

Ten spójny rodowód historyczno - kulturowy i przyrodniczy został wykorzystany w sformułowanych celach i przedsięwzięciach strategii. Obszar posiadając niewątpliwie cechy wspólne i specyficzne może je wykorzystać w rozwoju przedsięwzięć turystycznych i wyeksponowaniu atrakcji historycznych i przyrodniczych. Obecna baza i infrastruktura turystyczna wymaga aktywizacji, wsparcia i powiązania w ciekawą ofertę skierowaną do mieszkańców Wrocławia. Wzbogacona o propozycję imprez, wydarzeń, zwiedzania obiektów historycznych, stworzy warunki do rozwoju tego sektora usług na obszarze LGD. W przyszłości ten kierunek rozwoju może stanowić ważny element aktywizujący obszary wiejskie Starorzecza Odry. Stąd też sformułowano **2 cele ogólne** „Rozwój Turystyki na terenie LGD” i „Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu” wynikają z tego **2 wiodące przedsięwzięcia LSR** „Starorzecze Odry Obszarem Aktywnego Wypoczynku dla Wrocławia” oraz „ Przyroda Tradycja, Kultura w Teraźniejszości Starorzecza Odry”

Cele szczegółowe związane są z rozwojem infrastruktury turystycznej, promocją regionu, zachowaniem walorów przyrodniczych i kulturowych oraz edukacją ekologiczną mieszkańców.

▪ **Spójność gospodarcza**

Od wielu lat centra aktywności gospodarczej obszaru związane są z zakładami strefy ekonomicznej w Jelczu – Laskowicach, przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w gminie i mieście Oława nie objętym Leader PROW.

Duża grupa ludności zatrudniona jest w małych podmiotach gospodarczych, których na terenie LGD jest ponad 2800 i tworzą one miejsce pracy dla wielu mieszkańców obszaru.

Niegdyś typowe rolnicze źródła utrzymania ludności, nie straciły swojej roli jedynie na terenie gminy Domanów. Mieszkańcy obszarów wiejskich poszukują dodatkowych źródeł dochodów, które mogą stanowić alternatywę dla produkcji rolnej. W przypadku rozwoju usług turystycznych, drobnej wytwórczości i rzemiosła oraz różnego rodzaju usług potrzebnych na wsi wsparcie z Leaderów PROW umożliwi aktywizację w wymienionych kierunkach. Ważnym czynnikiem może być również budowanie związków i sieci współpracy pomiędzy małymi podmiotami w różnych branżach oraz nawiązanie stałej kooperacji z dużymi przedsiębiorstwami stref ekonomicznych LGD.

Sformułowano **cel główny** „Wzrost poziomu dochodu mieszkańców” oraz **cele szczegółowe** „Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikro przedsiębiorstw na terenie LGD” „Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych”, „Rozwój rynku produktów lokalnych”.

Cele te są spójne **przedsięwzięciem III**. „Alternatywne źródła dochodów na wsi”.

▪ **6.3 Spójność społeczna**

Obszar LGD stanowi różnorodny konglomerat społeczny zmieniający się w ostatnich latach gwałtownie w związku z przemianami dotyczącymi tradycyjnych źródeł utrzymania ludności oraz ruchami migracyjnymi w obrębie LGD. Silne więzi społeczne charakteryzujące miejscowości wiejskie odchodzą do przeszłości. Napływający osiedleńcy z miasta, głównie Wrocławia i Oławy przynoszą ze sobą nowe potrzeby i inny styl życia, nie zawsze współgrający z potrzebami wspólnot zamieszkujących te tereny od lat.

Spójnikiem dla Starorzecza Odry są więc niewątpliwie zmieniające się uwarunkowania społeczne dla których odpowiednie może być wsparcie tych obszarów, które zintegrują mieszkańców, miejscowości lokalnie i regionalnie, włączając w te procesy również osoby marginalizowane (osoby starsze, niepełnosprawne, kobiety).

Stąd też przedsięwzięcia zapisane w LSR będą się koncentrowały na wsparciu miejsc integrujących i aktywizujących mieszkańców (światlic, ośrodków kultury) tworzeniu warunków do ożywiania miejscowości, budowania aktywności sektoru pozarządowego oraz liderów animatorów życia społecznego. Istotne również będzie rozwijanie współdziałania w obrębie trzech gmin wchodzących w skład LGD.

Sformułowano następujące **cele**:

Cel ogólny „Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwój wspólnoty regionalnej”

Cele Szczegółowe „Zwiększenie samoorganizacji społecznej” i „Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej”. Cele te tworzą **przedsięwzięcie IV** „Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej”

7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

▪ Związki między podmiotami z różnych sektorów uczestniczącymi w realizacji wspólnych przedsięwzięć w ramach LSR.

Planowane w LSR przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z różnych sektorów, tj. sektora publicznego, społecznego i ekonomicznego na etapie planowania i wdrażania oraz na poziomie działań i operacji:

- przedsięwzięcie „Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia” w ramach rozwoju infrastruktury turystycznej. Sieci informacji turystycznej, sieci szlaków, promocji przewidziano współpracę j.s.t, usługodawców turystycznych, organizacji pozarządowych, biur podróży, mediów i LGD,
- przedsięwzięcie „Przyroda, tradycja, kultura w teraźniejszości Starorzecza Odry” współpraca będzie dotyczyła j.s.t, szkół, organizacji pozarządowych, właścicieli obiektów zabytkowych, wytwórców produktów lokalnych, liderów i LGD,
- przedsięwzięcie „Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej” przewidziano współpracę organizacji pozarządowych, liderów i animatorów, ośrodków kultury i LGD.

▪ Związki pomiędzy różnymi sektorami gospodarki zaangażowanymi w realizację wspólnego przedsięwzięcia:

- w ramach realizacji przedsięwzięcia „Alternatywne źródła dochodów na wsi” w zakresie powstania prężnej sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD zaplanowano współpracę małych i dużych podmiotów gospodarczych oraz organizację sieci gospodarstw agroturystycznych, sieci powstaną przy współpracy z samorządami i LGD.

▪ Wykorzystanie różnych zasobów lokalnych:

- przedsięwzięcia związane z rozwojem turystyki na obszarze LGD realizowane są przy jednoczesnym wykorzystaniu zasobów przyrodniczych i kulturowych,
- podobnie działania związane z edukacją mieszkańców o zasobach regionu,
- podobnie działania dotyczące kampanii w okresie edukacji ekologicznej mieszkańców będą realizowane przy zaangażowaniu społecznym liderów, nauczycieli i przy wykorzystaniu danych zgromadzonych przez LGD.

8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.

▪ Zastosowanie pomysłów i rozwiązań znanych gdzie indziej mających nowatorski charakter na danym terenie:

- LGD Starorzecze Odry jest nową strukturą organizacyjną powołaną w lecie 2008r. Wcześniej samorządy z tego obszaru współpracowały ze sobą w ramach Powiatu Oławskiego.

Po raz pierwszy w 2008r. samorządy, organizacje pozarządowe i biznes zainicjowały współpracę między sobą wyznaczając wspólne cele i formy współdziałania.

Powstająca grupa wzięła pod uwagę doświadczenia innych LGD funkcjonujących na terenie Dolnego Śląska,

- inne zastosowane rozwiązania to stworzenie wspólnego wizerunku dla regionu promującego się jako Starorzecze Odry – regionu położonego w bliskim sąsiedztwie Wrocławia oferującego wypoczynek wśród niepowtarzalnej przyrody i specyficznej historii,
- podjęcie współpracy z sąsiadującymi LGD, Lider A4 i Dobra Widawa w zakresie rozwoju Subregionalnego Produktu Turystycznego Odra Wschód i sieci szlaków dla aglomeracji Wrocławskiej.

Nowatorskie wykorzystanie lokalnych zasobów i rozwój nowych rodzajów produkcji i usług.

▪ **Wiele rozwiązań zaproponowanych w LSR wykorzystuje lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, społeczne i gospodarcze czerpiąc z lokalnych walorów środowiska i historii:**

- stworzenie ofert turystycznych w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo – kulturowe obszaru,
- stworzenie szlaków tematycznych w oparciu o historię zakonów rycerskich,
- zebranie legend i przypowieści i wykorzystanie w promocji Starorzecza Odry,
- organizacja Ośrodka Edukacyjnego o Ekosystemach Starorzecza Odry,
- wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie energii odnawialnych i wykorzystania zasobów naturalnych,
- wspieranie oferty gospodarstw jeździeckich i obsługi grup biznesowych.

▪ **Nowe sposoby zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju:**

- stworzenie Forum Organizacji Rządowych które umożliwi wspólne szkolenia, wymianę doświadczeń, pisanie wspólnych projektów i wypracowanie korzystnych rozwiązań dla sektora pozarządowego w gminach LGD,
- wsparcie przedsięwzięć na rzecz integracji społecznej różnych grup osób niepełnosprawnych, osób starszych, młodzieży poprzez warsztaty terapii zajęciowej, Kluby Seniora, świetlice wiejskie w tym dokształcanie animatorów świetlic wiejskich,
- tworzenie Stowarzyszeń Odnowy Miejscowości oraz przygotowanie liderów odnowy miejscowości.

9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania „wdrażanie LSR”, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów

W celu stworzenia sprawnego i czytelnego dla potencjalnych beneficjentów systemu przyznawania wsparcia z budżetu LGD, opracowano następujący zestaw procedur:

1. Procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR.
2. Procedura wyboru operacji:
 - a) ocena zgodności operacji z LSR,
 - b) ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru, w tym lokalne kryteria wyboru operacji dla różnych działań;
 - c) Lokalne Kryteria Wyboru;
3. Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru.

4. Procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność w procesie oceny.
5. Procedura odwoławcza od decyzji Rady.

Rada dokonuje oceny zgodności operacji z LSR w oparciu o ustaloną procedurę oraz z zastosowaniem lokalnych kryteriów wyboru, określających priorytety LGD jako instytucji finansującej.

Procedura przeprowadzania głosowania zawarta jest w Regulaminie Rady, stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej Strategii.

9.1 Procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR

1. LGD wspólnie z SW (Samorząd Województwa) ustala termin składania wniosków o dofinansowanie operacji oraz treści ogłoszenia o naborze wniosków. Ogłoszenie terminu naboru poprzedzone jest szkoleniami dla potencjalnych beneficjentów i doradztwem dla zainteresowanych.
2. W sprawie przyjmowania wniosków przez LGD na działania: „Odnowa i rozwój wsi”, „Małe projekty”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” tryb będzie następujący: Zarząd Stowarzyszenia podejmuje uchwałę w sprawie ogłoszenia/rozpoczęcia naboru wniosków o pomoc w ramach środków przewidzianych na realizację LSR, zgodnie z ustaleniami z SW.
3. LGD przygotowuje treść ogłoszenia: odniesienie treści ogłoszenia do dokumentów (rozporządzenie o wdrażaniu LSR, rozporządzenie o PROW 2007 – 2013, Lokalna Strategia Rozwoju).
4. Zawartość treści ogłoszenia:
 - kto (nazwa LGD),
 - co (nabór wniosków o dofinansowanie projektów w ramach realizacji LSR),
 - termin składania wniosków o przyznanie pomocy (termin nie krótszy niż 14 dni i nie dłuższy niż 30 dni),
 - miejsce składania wniosków o przyznanie pomocy (Biuro LGD: adres, godziny otwarcia),
 - zasady ubiegania się o pomoc (informacje dotyczące kryteriów wyboru operacji, w tym lokalne kryteria przyznawania pomocy określone w LSR, rodzaj operacji podlegających dofinansowaniu, typ beneficjentów, limit dostępnych środków przeznaczonych na realizację operacji w ramach naboru i poziom dofinansowania),
 - informacja, gdzie można uzyskać szczegółowe informacje (strony internetowe: LGD i urzędów gmin; osoba do kontaktu: w Biurze LGD i urzędach gmin),
 - informacja, gdzie można pobrać dokumentację konkursową: Biuro LGD, strony internetowe urzędów gmin,
 - informacja o ważnych dokumentach konkursowych: rozporządzenie o wdrażaniu LSR, PROW 2007 – 2013, Lokalna Strategia Rozwoju, formularz wniosku o przyznanie pomocy, wzór umowy, inne obowiązkowe dokumenty,
 - informacja – kto może pomóc w przygotowaniu wniosku.
6. Ogłoszenie o naborze wniosków zostanie umieszczone na:
 - stronach internetowych: LGD, urzędów gmin,
 - tablicach ogłoszeń: j.w.,
 - w siedzibach członków/partnerów LGD.

7. Miejsce składania wniosków: Biuro Stowarzyszenia (godziny otwarcia i dyżury pracowników),
8. Przyjmowanie wniosków:
 - w formie papierowej; oryginał wypełniony komputerowo z podaniem spisu treści i liczby załączników, kopia wniosku z załącznikami,
 - upoważniona osoba wydaje potwierdzenie przyjęcia wniosku,
 - na pierwszej stronie wniosku pracownik Biura przystawia pieczętę Stowarzyszenia, wpisuje datę oraz numer wniosku (znak sprawy) oraz liczbę załączników,
 - oficjalne zamknięcie listy następuje w dniu zakończenia terminu składania wniosków: podkreślenie listy i podpisanie przez upoważnione osoby, przeliczenie wniosków, sprawdzenie rejestru przyjmowania wniosków
9. Biuro LGD zestawia złożone wnioski w zbiorczą listę wniosków o dofinansowanie operacji dla danego działania osi 4.

Poniżej przedstawione jest tabelaryczne ujęcie tej procedury oraz jej postać graficzna.

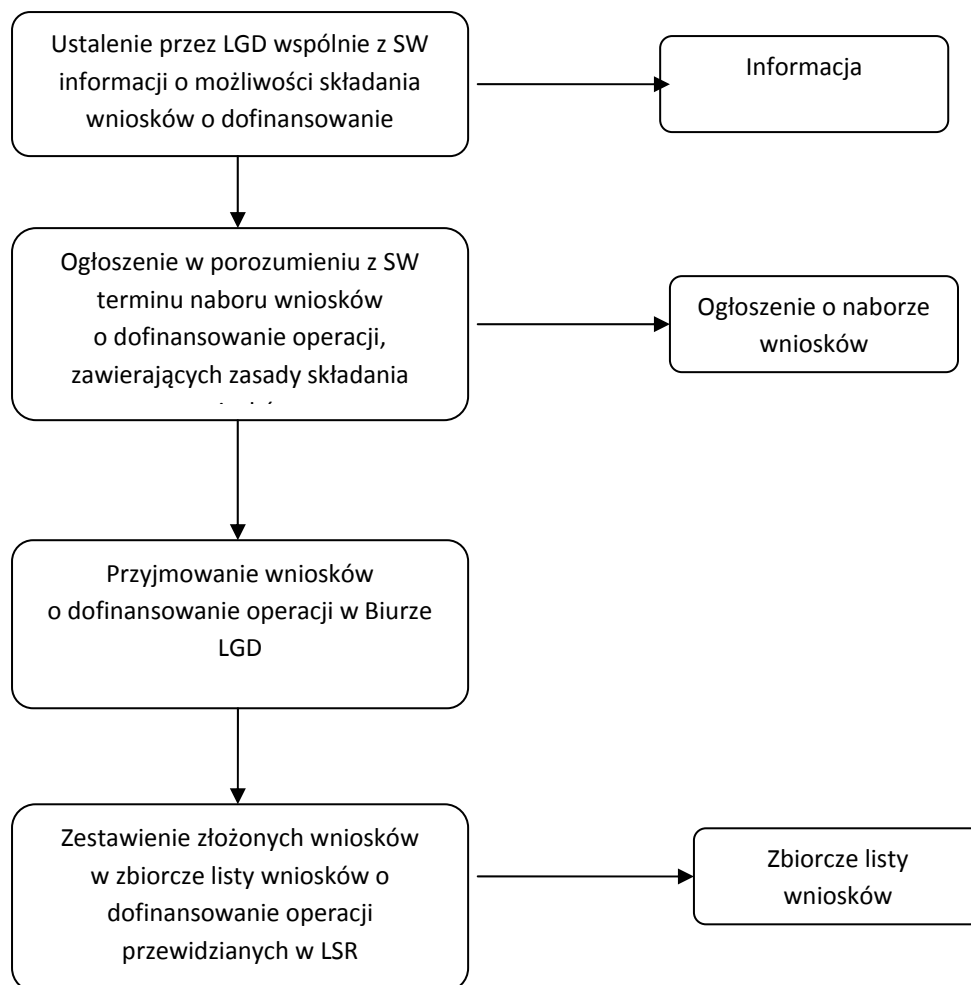
Tabela 21 Ogólna procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR

Miejsce na pieczętę		OGÓLNA PROCEDURA: Przyjmowanie wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR	
CEL PROCEDURY		Przyjęcie wniosków, ich kopii do wyboru operacji przez LGD w ramach posiadanego budżetu na realizację LSR	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCEDURE		Kierownik Biura LGD	
ZAKRES STOSOWANIA		Dotyczy wszystkich pracowników LGD biorących udział w przygotowaniu dokumentacji dotyczącej naboru oraz członków Zarządu	
WEJŚCIE		Lokalna Strategia Rozwoju, obowiązujące akty prawne dotyczące Leader PROW, personel Biura LGD, sprzęt biurowy	
KROK	CZYNNOŚCI	OSOBA ODPOWIEDZ.	ZAPISY
1	Ustalenie przez LGD wspólnie z SW treści informacji o możliwości składania wniosków w Biurze LGD	Kierownik Biura	Treść informacji o możliwości składania wniosków
2	Ogłoszenie w porozumieniu z SW terminu naboru wniosków o dofinansowanie operacji, zawierającego zasady składania wniosków	Kierownik Biura	Informacja o naborze wniosków
3	Przyjmowanie wniosków o dofinansowanie operacji dla danego działania osi 4 Leader	Pracownik Biura	Propozycje wniosków: oryginał, kopia oraz potwierdzenie przyjęcia wniosku
4	Zestawienie złożonych wniosków w zbiorczą listę wniosków o dofinansowanie operacji dla poszczególnych działań Leader	Pracownik Biura	Zbiorcze listy złożonych wniosków
WYJŚCIE		Zbiorcza lista wniosków do dofinansowania	

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

DOKUMENTY ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ	Regulamin Biura Regulamin Zarządu Regulamin Rady
SPRAWDZIŁ Kierownik Biura	ZATWIERDZIŁ Prezes Zarządu
Data:	Data:

Rysunek 1: Ogólna procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR – wersja graficzna:

Procedura wyboru operacji

1. Rada dokonuje wyboru operacji w terminie 30 dni od dnia zakończenia składania wniosków na posiedzeniu Rady zwołanym zgodnie z Regulaminem Rady,
2. Członkowie Rady w okresie 14 dni przed posiedzeniem Rady otrzymują z Biura dokumenty w formie kopii w wersji elektronicznej, drukowanej lub mogą mieć udostępnione do wglądu w Biurze LGD,
3. Poprzez zabezpieczenie danych poufnych zawartych we wniosku członkowie Rady dokonują w dniu posiedzenia Rady:

- 1) złożenie oświadczeń przez członków Rady, że zobowiązują się do zachowania w tajemnicy i zaufaniu informacji objętych wnioskiem oraz że zobowiązują się do bezstronnej oceny,
- 2) oświadczenie, że oceniającego nie łączą interesy z wnioskodawcą (procedura wyłączenia członka Rady w przypadku zaistnienia sytuacji, która może wywoływać wątpliwość co do jego bezstronności – w Regulaminie Rady);
- 3) Oceniający członkowie Rady mogą korzystać z pomocy ekspertów w dziedzinie, której dotyczy projekt (o zatrudnieniu eksperta decyduje Zarząd na wniosek członka Rady).
4. Głosowanie za pomocą kart oceny zgodności operacji z LSR oraz za pomocą kart oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez Stowarzyszenie;
Głosowanie odbywa się zgodnie z Regulaminem Rady.
5. Uchwały podjęte przez Radę Przewodniczącą przekazuje Zarządowi nie później niż 7 dni od ich uchwalenia.
6. Zarząd informuje wnioskodawcę w terminie 14 dni o:
 - zgodności lub niezgodności operacji z LSR – wskazując przyczyny niezgodności,
 - wybraniu albo nie wybraniu operacji – wskazując przyczyny nie wybrania,
 - liczbie uzyskanych punktów lub miejsce na liście,
 - w przypadku nie wybrania operacji wnioskodawcy przysługuje prawo odwołania od decyzji Rady.
8. LGD przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu listy wybranych i niewybranych operacji oraz uchwały Rady LGD wraz ze złożonymi wnioskami w terminie 14 dni od dnia wyboru operacji.

Ocena zgodności operacji z Lokalną Strategią Rozwoju

1. Procedura oceny zgodności operacji z LSR polega na dokonaniu oceny zgodności celów i zakresu operacji z celami ogólnymi, szczegółowymi i przedsięwzięciami zapisanymi w LSR.
2. Ocena zgodności z LSR jest dokonywana indywidualnie przez członków Rady (na podstawie instrukcji) poprzez wypełnienie imiennej karty oceny zgodności.
3. W karcie oceny zgodności projektu z LSR, członkowie Rady odpowiadają na pytania:
 - 1) czy realizacja projektu przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR?
 - 2) czy realizacja projektu przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?
 - 3) czy realizacja projektu jest zgodna z przedsięwzięciami zaplanowanymi w LSR?
4. Uznanie operacji za zgodną z LSR skutkuje przekazaniem operacji do dalszej oceny według lokalnych kryteriów wyboru.
5. Operacja, która nie zostanie uznana za zgodną z LSR nie podlega dalszej ocenie i zostaje zwrócona wnioskodawcy bez możliwości odwołania się od decyzji Rady.
6. Operacja zostanie uznana za zgodną z LSR, jeżeli będzie zgodna z:
 - 1) co najmniej jednym celem ogólnym,
 - 2) co najmniej jednym celem szczegółowym,
 - 3) co najmniej jednym przedsięwzięciem zapisanym w LSR.
7. Do dalszej oceny na podstawie lokalnych kryteriów wyboru zostaną przekazane operacje uznane przez Radę za zgodne z LSR - bezwzględną większością głosów, zgodnie z Regulaminem Rady.
8. Załącznikiem do niniejszej procedury jest karta oceny zgodności operacji z LSR (załącznik nr 5)

Ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru

1. Procedura oceny operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru polega na dokonaniu oceny operacji zakwalifikowanych wcześniej, jako zgodnych z LSR, na podstawie lokalnych kryteriów wyboru operacji.
2. Zasadniczym celem tej procedury jest wybór operacji, które w największym stopniu mogą realizować założenia LSR.
3. Ocena dokonywana jest indywidualnie przez członków Rady na imiennych kartach oceny operacji (**załącznik nr 6**) według lokalnych kryteriów wyboru. Miejsce operacji na liście rankingowej określa średnia arytmetyczna wszystkich indywidualnych ocen.

Lokalne Kryteria Wyboru

Stowarzyszenie LGD, jako instytucja finansująca rozwój lokalny decyduje o przyjęciu odpowiedniego zestawu kryteriów. Ze względu na zróżnicowany charakter operacji, które będą rozpatrywane i oceniane przez Radę, zaleca się stosowanie odmiennych zestawów kryteriów do różnych operacji.

Tabela 22 Lokalne Kryteria Wyboru „Małych projektów”

L.p	Kryteria	Opis	Punkty
1.	Powiązanie z innymi projektami realizowanymi na obszarze LGD	Preferuje powiązanie operacji z więcej niż jednym projektem związanym z działaniami Leader lub innymi programami kierowanymi na obszary wiejskie.	2 – powiązana z więcej niż jednym projektem 1- powiązana z jednym projektem 0 – brak powiązań
2.	Zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację operacji.	Preferuje operacje, które angażują mieszkańców i podmioty (organizacje, instytucje i biznes) z obszaru realizacji operacji	2 – angażuje min. 2 podmioty i grupę mieszkańców 1 – angażuje 1 podmiot i grupę mieszkańców 0 – nie angażuje
3.	Zasięg oddziaływania operacji	Preferuje operacje mające wpływ na więcej niż jedną miejscowość	2 – wpływa na gminę 1- wpływa na więcej niż 1 miejscowość 0 – wpływa na 1 miejscowość
4.	Trwałość operacji po zakończeniu	Preferuje się operacje w których działania będą kontynuowane po zakończeniu finansowania z Leader PROW	1- operacje zapewnia kontynuację 0 – operacja nie zapewnia kontynuacji
5.	Wykorzystanie lokalnych zasobów	Preferuje operacja, które w pełni wykorzystują lokalne zasoby	1- zasoby przyrodnicze 1- zasoby historyczno kulturowe 1- aktywność społeczna lub gospodarcza 0- brak wykorzystania
Max. Ilość punktów, którą operacja może otrzymać w trakcie oceny 10 pkt.			

Tabela 23 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Odnowy i rozwoju wsi”

L.p	Kryteria	Opis	Punkty
1.	Doświadczenie wnioskodawcy	Preferuje się wnioskodawców, którzy realizowali projekty ze środków UE lub krajowych	2 – wnioskodawca realizował więcej niż 1 projekt 1- wnioskodawca realizował min. 1 projekt w okresie 2005 – 2007 0- nie realizował
2.	Zasięg oddziaływania operacji	Preferuje operacje mające wpływ na więcej niż jedną miejscowość	2 – wpływa na gminę 1- wpływa na więcej niż 1 miejscowość 0 – wpływa na 1

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

			miejsowość
3.	Trwałość operacji	Preferuje się operacje zapewniające trwałe wykorzystanie po zakończeniu inwestycji	1 – operacja trwała 0 – operacja nie zapewnia trwałości
4.	Powiązanie z innymi projektami realizowanymi na obszarze LGD	Preferuje powiązanie operacji z więcej niż jednym projektem lub innymi programami kierowanymi na obszary wiejskie	2 – powiązana z więcej niż jednym projektem 1 – powiązana z jednym projektem 0 – brak powiązań
Max. Ilość punktów, którą operacja może otrzymać w trakcie oceny 7 pkt.			

Tabela 24 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”

Lp	Kryteria	Opis	Punkty
1.	Zasięg oddziaływania operacji	Preferuje operacje o oddziaływaniu szerszym	3 – obszar LGD 2- 1 gmina 1 – 1 miejsowość
2.	Wykonalność operacji	Preferuje operacje o dobrej jakości biznes planu	2- wysoka jakość 1- dostateczna jakość 0- brak biznesplanu
3.	Realizacja celów LSR-u	Preferuje operacje realizujące kilka celów szczegółowych LSR- u	3 – 3 cele szczegółowe 2 -2 cele szczegółowe 1 – 1 cel szczegółowy
4.	Wysokość wnioskowanej kwoty	Preferowane są operacje których wnioskowana kwota nie przekracza średniej kwoty dotacji	1 – nie przekracza 0 – przekracza
Max. Ilość punktów, którą operacja może otrzymać w trakcie oceny 9 pkt.			

Tabela 25 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

Lp	Kryteria	Opis	Punkty
1.	Zasięg oddziaływania operacji	Preferuje operacje o oddziaływaniu szerszym	3 – obszar LGD 2- 1 gmina 1 – 1 miejsowość
2.	Wykonalność operacji	Preferuje operacje o dobrej jakości biznes planu	2- wysoka jakość 1- dostateczna jakość 0- brak biznesplanu
3.	Realizacja celów LSR-u	Preferuje operacje realizujące kilka celów szczegółowych LSR- u	3 – 3 cele szczegółowe 2 -2 cele szczegółowe 1 – 1 cel szczegółowy
4.	Długość prowadzonej działalności gospodarczej	Preferuje wnioskodawców rozpoczynających działalność gospodarczą	3 – zaczyna działalność 2 – działa do 1 roku 1 – działa powyżej 1 roku
5.	Wysokość wnioskowanej kwoty	Preferowane są operacje których wnioskowana kwota nie przekracza średniej	1 – nie przekracza

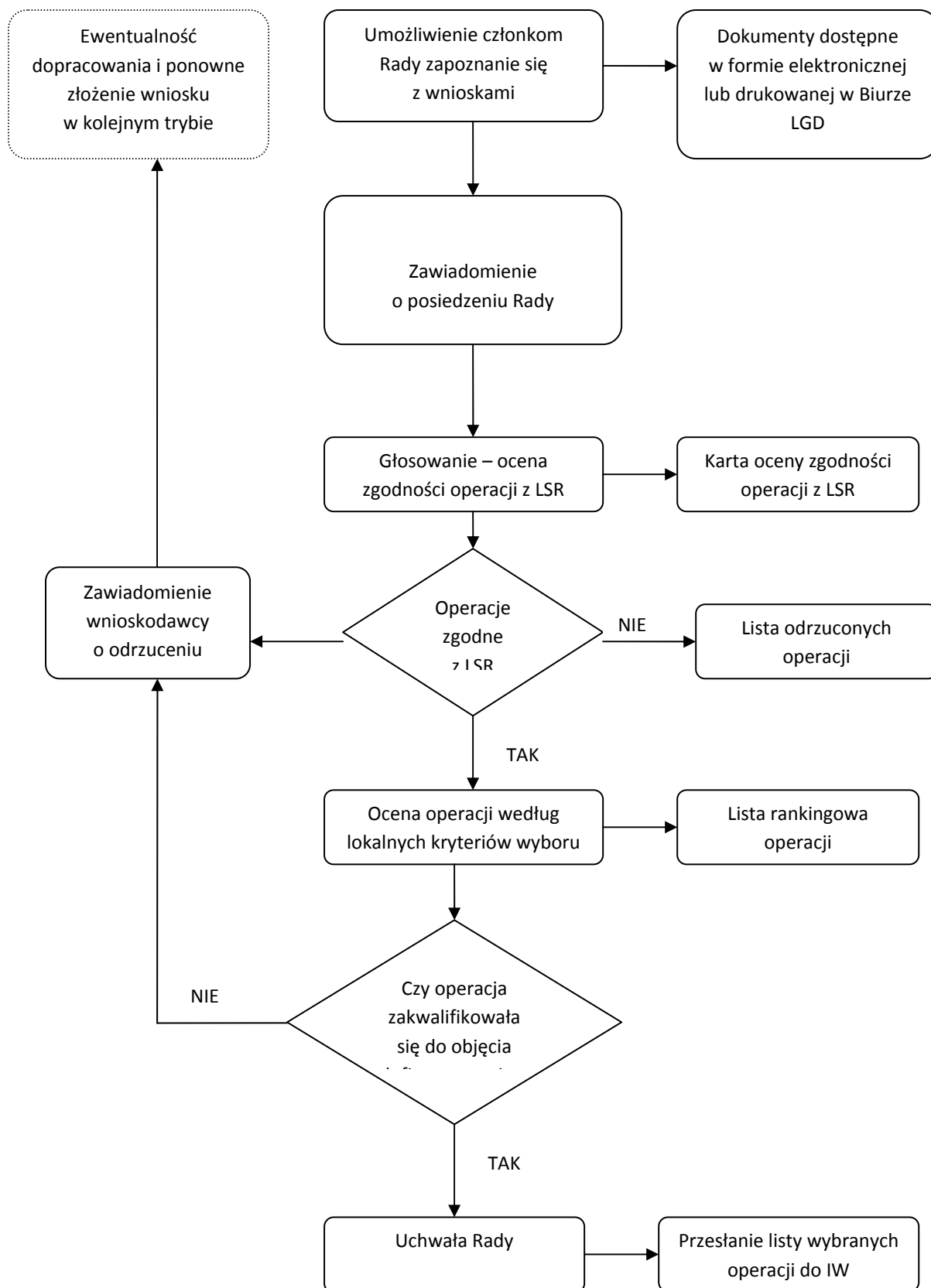
Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

	kwoty dotacji	0 – przekracza
Max. Ilość punktów, którą operacja może otrzymać w trakcie oceny 12 pkt.		

Tabela 26 Ogólna procedura wyboru operacji

(miejsce na pieczętkę)		OGÓLNA PROCEDURA WYBORU OPERACJI do dofinansowania w ramach wdrażania LSR	
CEL PROCEDURY		Przejrzyste przeprowadzenie procesu wyboru operacji do dofinansowania przez LGD w ramach posiadanego budżetu na realizację LSR	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCEDURĘ		Przewodniczący Rady	
ZAKRES STOSOWANIA		Dotyczy pracowników biura LGD biorących udział w organizacji procesu wyboru operacji, członków Rady, członków Zarządu	
WEJŚCIE		Złożone operacje do dofinansowania, obowiązujące akty prawne dotyczące Leader PROW, Lokalna Strategia Rozwoju, personel biura, sprzęt biurowy	
KROK	CZYNNOŚĆ	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	ZAPISY
1	Zapoznanie się przez członków Rady ze złożonymi wnioskami	Kierownik Biura	Zbiorcza lista złożonych wniosków, strony WWW. beneficjentów
2	Ocena wniosków o dofinansowanie projektów pod kątem zgodności z LSR	Przewodn. Rady	Lista wniosków zgodnych z LSR. Lista wniosków odrzuconych z powodu braku zgodności z LSR
3	Ocena wniosków o dofinansowanie projektów według lokalnych kryteriów wyboru	Przewodn. Rady	Uchwały Rady do każdej operacji. Lista wniosków nie wybranych do dofinansowania
4	Przekazanie listy wniosków wybranych do dofinansowania oraz nie wybranych i uchwał w/s wyboru operacji do JW	Biuro Zarządu	
WYJŚCIE	Lista rankingowa operacji wybranych do dofinansowania Lista wniosków nie wybranych do dofinansowania Uchwały Rady do operacji wybranych do dofinansowania		
DOKUMENTY ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ	Regulamin Rady Regulamin Zarządu Regulamin Biura		
SPRAWDZIŁ: Kierownik Biura		ZATWIERDZIŁ: Przewodniczący Rady	
Data:		Data:	

Rysunek 2: Ogólna procedura wyboru operacji do dofinansowania – wersja graficzna:

9.3 Procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru

Rada LGD ma prawo do zmiany lokalnych kryteriów wyboru projektów. Może się to stać w ramach aktualizacji LSR-u. Uprawnieni do wystąpienia o zmianę lokalnych kryteriów wyboru są wszyscy członkowie Rady. Zgłaszają pisemną propozycję zmian wraz ze szczegółowym uzasadnieniem. Propozycje zmian są rozpatrywane i uchwalane na Walnym Zebraniu Członków. W przypadku zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian.

Rysunek 3: Procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru – wersja graficzna:

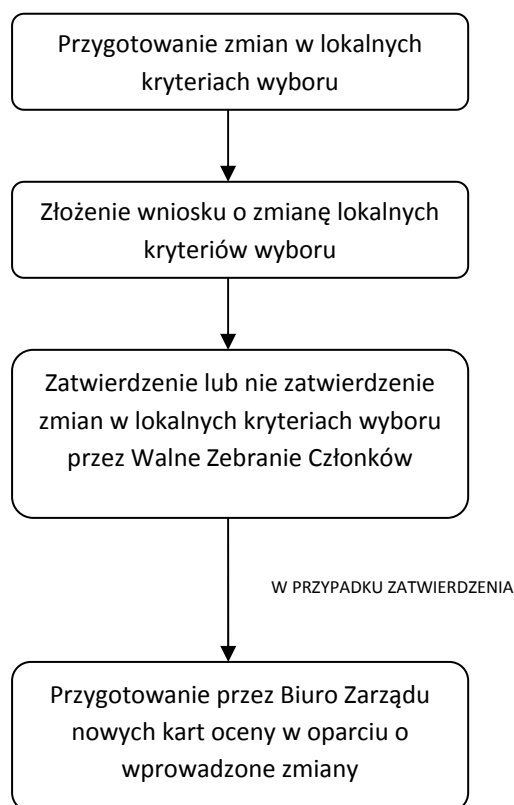

Tabela 27 Ogólna procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru

(miejsce na pieczęć)		OGÓLNA PROCEDURA ZMIANY LOKALNYCH KRYTERIÓW WYBORU	
CEL PROCEDURY		Aktualizacja Lokalnej Strategii Rozwoju	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCEDURĘ		Przewodniczący Rady	
ZAKRES STOSOWANIA		Dotyczy pracowników Biura LGD, członków Rady, członków Zarządu	
WEJŚCIE		Propozycje zmian lokalnych kryteriów wyboru, Lokalna Strategia Rozwoju, personel Biura, sprzęt biurowy	
KROK	CZYNNOŚĆ	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	ZAPISY
1	Przygotowanie zmian w lokalnych kryteriach wyboru	Kierownik Biura	Zebrane propozycje zmian w lokalnych kryteriach wyboru
2	Złożenie wniosku o dokonanie zmian w lokalnych kryteriach wyboru	Przewodniczący Rady	Wniosek do Zarządu

	projektów do dofinansowania		
3	Zatwierdzenie lub nie zatwierdzenie zmian w lokalnych kryteriach wyboru przez Walne Zebranie Członków	Przewodniczący Walnego Zebrania Członków	Uchwała Walnego Zebrania Członków zatwierdzająca zmiany w lokalnych kryteriach wyboru
4	Przygotowanie przez Biuro Zarządu nowych kart oceny w oparciu o wprowadzone zmiany	Kierownik Biura	Aktualna wersja Karty oceny operacji
WYJŚCIE	Uchwała Walnego Zebrania Członków Karta oceny operacji		
DOKUMENTY ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ	Regulamin Walnego Zebrania Członków Regulamin Rady Regulamin Zarządu Regulamin Biura LGD		
SPRAWDZIŁ: Kierownik Biura	ZATWIERDZIŁ: Przewodniczący Rady:		
Data:	Data:		

9.4 Procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze projektów

1. W razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność członka Rady w procesie oceny wprowadza się niniejszą procedurę.
2. Niniejsza procedura ma także za zadanie zapobieganie sytuacjom, w których członkowie Rady ocenialiby operacje złożone przez wnioskodawców, z którymi są w pewnych formalnych lub nieformalnych zależnościach, uzasadniających wątpliwość co do bezstronności w procesie oceny i wyboru.
3. Członkowie Rady każdorazowo przed posiedzeniem Rady poświęconemu ocenie operacji będą proszeni o wypełnienie **Deklaracji bezstronności i poufności** według wzoru zawartego w **załączniku nr 7**
4. W deklaracji bezstronności i poufności zawarte jest również oświadczenie członka Rady o zobowiązaniu do zachowania w tajemnicy wszystkich informacji i treści dokumentów dostępnych przy dokonywaniu oceny i wyboru.
5. Zapis o wyłączeniu członka Rady od głosowania znajduje się w §7 Regulaminu Rady.

9.5 Procedura odwoławcza od decyzji Rady

1. Każdy wnioskodawca ma prawo do odwołania się od decyzji Rady.
2. Odwołanie ma postać wniosku do Zarządu Stowarzyszenia o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji, według wzoru udostępnionego przez Biuro Zarządu, stanowiącym **załącznik nr 8** do niniejszej procedury.
3. Biuro Zarządu informuje wnioskodawcę o wybraniu lub nie wybraniu operacji do realizacji, w ciągu 14 dni od posiedzenia Rady, na którym zapadły stosowne uchwały. Wnioskodawcy przysługuje prawo złożenia odwołania w terminie 7 dni od otrzymania pisma powiadamiającego o decyzji Rady. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w siedzibie Biura Zarządu..
4. Odwołanie polega na ponownym rozpatrzeniu przez Radę wniosku o dofinansowanie operacji na najbliższym posiedzeniu Rady. Ponieważ w statucie procedurę odwołania przypisano Walnemu Zgromadzeniu Członków, Walne Zgromadzenie sędziuje te kompetencje na mocy podjętej uchwały na Radę LGD.
5. Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku, gdy:
 - 1) został wniesiony po upływie terminu określonego w pkt 3,

- 2) został wniesiony przez nieuprawniony podmiot, tzn nie będący wnioskodawcą, którego wniosek o dofinansowanie operacji podlegał ocenie,
 - 3) nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
6. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji musi zostać szczegółowo uzasadniony.
 7. W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o dofinansowanie operacji, członkowie Rady rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
 8. Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów kwalifikujących go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze, zyskuje prawo dofinansowania. Ten fakt może spowodować skreślenie z listy - operacji o mniejszej liczbie punktów.
 9. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie konkretnej operacji może zostać złożony tylko jeden raz.
 10. O wynikach ponownego rozpatrzenia wniosku wnioskodawca zostaje poinformowany w terminie 14 dni od dnia posiedzenia Rady, na którym wniosek był rozpatrywany..
 11. Ponowna decyzja Rady jest ostateczna i nie przysługuje od niej odwołanie.

10.Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji

Na realizację Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – Osi 4 Leader, LGD „Starorzecze Odry” dysponuje kwotą 7 851 252,00 zł. Wielkość tej kwoty wynika z iloczynu liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały na dzień 31 grudnia 2006 r. na obszarze objętym LSR oraz odpowiedniej kwoty, przyporządkowanej do danego działania.

Tabela 28 Podział środków pomiędzy komponenty na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju

Kod komponentu wg PROW 2007-2013	Nazwa komponentu	Kwota alokacji w PLN.	Liczba mieszkańców	Budżet LGD „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich” w PLN
413	Wdrażanie lokalnej strategii rozwoju	116	40 432	4 690 112
421	Wdrażanie projektów współpracy	3	40 432	121 296
431	Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności, aktywizacja	29	40 432	1 172 528
Razem		148	40 432	5 983 936

Podział środków z działania 4.1/413 – „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dokonano zgodnie z wytycznymi tj. na poszczególne działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi”, „Małe projekty” kwota alokacji nie może być mniejsza niż 10 % całej kwoty przeznaczonej na to działanie.

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Tabela 29 Podział środków na działanie 4.1/413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Działania w Komponentcie 4.1/ 413	Kwota w budżecie w PLN	%	Średnia wartość dotacji w PLN	Liczba operacji
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	800 000	17,06	40 000	20
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	990 000	21,11	55 000	18
Odnowa i rozwój wsi	1 500 000	31,98	250 000	6
Małe projekty	1 400 112	29,85	20 000	70
Razem	4 690 112	100,00	---	114

Na działanie biura LGD „Starorzecze Odry” zgodnie z wytycznymi tj. nie więcej niż 15 % wszystkich środków na działanie 4.1/413, 4.21, 4.31 przeznaczono 696 000 zł tj. 11,63 %. Na pozostałą część zadania tj. „Nabywanie umiejętności i aktywizacja” przeznaczono 476 528 zł. Dla konstrukcji budżetu LGD „Starorzecze Odry” przyjęto następujące założenia:

- średnia wartość dotacji dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” wyniesie 40 tys. zł.
- średnia wartość dotacji dla działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” wyniesie 55 tys. zł.
- średnia wartość dotacji dla działania „Odnowa i rozwój wsi wyniesie 250 tys. zł.
- średnia wartość dotacji dla działania „Małe projekty” wyniesie 20tys. zł;

Kwoty całkowite w tabeli budżetowej stanowią sumę kwoty refundowanej i wkładu własnego zgodnego z rodzajem operacji – wg wytycznych PROW 2007-2013, tj.:

- maksymalnie 50% dofinansowania dla operacji „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” (czyli minimum 50% wkładu własnego beneficjenta);
- maksymalnie 50% dofinansowania dla operacji „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” (czyli minimum 50% wkładu własnego beneficjenta);
- maksymalnie 75% dofinansowania dla operacji „Odnowa i rozwój wsi (czyli minimum 25% wkładu własnego beneficjenta);
- maksymalnie 70% dofinansowania dla operacji „Małe projekty” (czyli minimum 30% wkładu własnego beneficjenta);

Budżet LSR dla LGD „ Starorzecze Odry” został przygotowany w oparciu o założenie średnich wartości dotacji dla danego działania 4.1/4.13 czyli „Wdrażania LSR”

Tabela 30 Harmonogram realizacji przedsięwzięć

Okresy realizacji LSR (z dokładnością do pół roku)														
Przedsięwzięcie	2009 I	2009 II	2010 I	2010 II	2011 I	2011 II	2012 I	2012 II	2013 I	2013 II	2014 I	2014 II	2015 I	2015 II
Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia														
Przyroda, tradycja, kultura, w teraźniejszości Starorzecza Odry														
Alternatywne														

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

źródła dochodów na wsi														
Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej														
Projekty Współpracy														
Bieżące funkcjonowanie LGD														

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

Tabela 31. Budżet LGD „Kraina Lasów i Jezior” w każdym roku realizacji.

Działania Osi 4 przeprowadzone przez LGD														
Rok	Kategoria kosztu	413- Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju						421 Wdrażanie projektów Współpracy			431 Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, w tym :			
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja Projektów współpracy	Razem 421	funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 431	Razem os 4	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
2009	całkowite	0	0	1 000 000	257 143	1 257 143	10 000	0	10 000	135 000	90 000	225 000	1 492 000	143
	kwalifikowane	0	0	1 000 000	257 143	1 257 143	10 000	0	10 000	135 000	90 000	225 000	1 492 000	143
	do refundacji	0	0	750 000	180 000	930 000	10 000	0	10 000	135 000	90 000	225 000	1 165 000	000
2010	całkowite	480 000	660 000	1 000 000	400 000	2 540 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	2 773 000	000
	kwalifikowane	480 000	660 000	1 000 000	400 000	2 540 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	2 773 000	000
	do refundacji	240 000	330 000	750 000	280 000	1 600 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 833 000	000
2011	całkowite	640 000	660 000	0	400 000	1 700 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 933 000	000
	kwalifikowane	640 000	660 000	0	400 000	1 700 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 933 000	000
	do refundacji	320 000	330 000	0	280 000	930 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 163 000	000
2012	całkowite	480 000	661 000	0	400 000	1 541 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 774 000	000
	kwalifikowane	480 000	661 000	0	400 000	1 541 000	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 774 000	000
	do refundacji	240 000	330 500	0	280 000	850 500	0	28 000	28 000	115 000	90 000	205 000	1 083 500	000
2013	całkowite	0	0	0	400 000	400 000	0	27 296	27 296	115 000	90 000	205 000	632 296	296
	kwalifikowane	0	0	0	400 000	400 000	0	27 296	27 296	115 000	90 000	205 000	632 296	296
	do refundacji	0	0	0	280 000	280 000	0	27 296	27 296	115 000	90 000	205 000	512 296	296
2014	całkowite	0	0	0	143 017	143 017	0	0	0	101 000	26 528	127 528	270 545	545
	kwalifikowane	0	0	0	143 017	143 017	0	0	0	101 000	26 528	127 528	270 545	545

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

	do refundacji	0	0	0	0	100 112	100 112	0	0	0	0	101 000	26 528	127 528	227 640
2015	całkowite	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	kwalifikowane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	do refundacji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM 2008 – 2015	całkowite	1 600 000	1 981 000	2 000 000	2 000 160	2 000 160	7 581 160	10 000	111 296	121 296	121 296	696 000	476 528	1 172 528	8 874 984
	kwalifikowane	1 600 000	1 981 000	2 000 000	2 000 160	2 000 160	7 581 160	10 000	111 296	121 296	121 296	696 000	476 528	1 172 528	8 874 984
	do refundacji	800 000	990 500	1 500 000	1 400 112	1 400 112	4 690 612	10 000	111 296	121 296	121 296	696 000	476 528	1 172 528	5 984 436

Tabela 32 Tabele pomocnicza do budżetu LSR

Cele ogólne	Przedsięwzięcia	Zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięcia	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (413)	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (413)	Odnowa i rozwój wsi (413)	Małe projekty (413)	Razem wdrażanie LSR (4.1/413)	Wdrażanie projektów współpracy (4.21)	Funkcjonowanie LGD (koszty biurowe) i nabywanie umiejętności i aktywizacja (4.31)	Razem Oś 4
Rozwój turystyki na terenie LGD	Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia	Minimalna liczba	6	5	1	20	32			
Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu	Przyroda, tradycja, kultura w teraźniejszości Starorzecza Odry	Minimalna liczba	5	5	2	20	32			
Wzrost poziomu dochodów mieszkańców	Alternatywne źródła dochodów na wsi	Minimalna liczba	7	7	1	10	25			
Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej	Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej	Minimalna liczba	2	1	2	20	25			
Minimalna liczba operacji w ramach LSR			20	18	6	70	114	5	6	
Wartość operacji w ramach LSR - ogółem			800 000	990 000	1 500 000	1 400 122	4690 112	121 296	1 172 528	5 983 936

11. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSRu

Lokalna Strategia Rozwoju dla LGD „Starorzecze Odry” powstała zgodnie ze standardami procesu planowania strategicznego, czyli od etapu diagnozy poprzez analizę SWOT, uzgodnienie celów, działań i oczekiwanych rezultatów.

Prace nad dokumentem prowadzone były metodą uspołecznioną przy udziale przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych, biznesu, instytucji powiatowych, mediów.

Grupa zaangażowana w proces tworzenia strategii została wyłoniona na podstawie pełnej analizy lokalnych i regionalnych aktorów istotnych z punktu widzenia zasad Lidera i interesów społeczności lokalnych oraz opiniotwórczych środowisk.

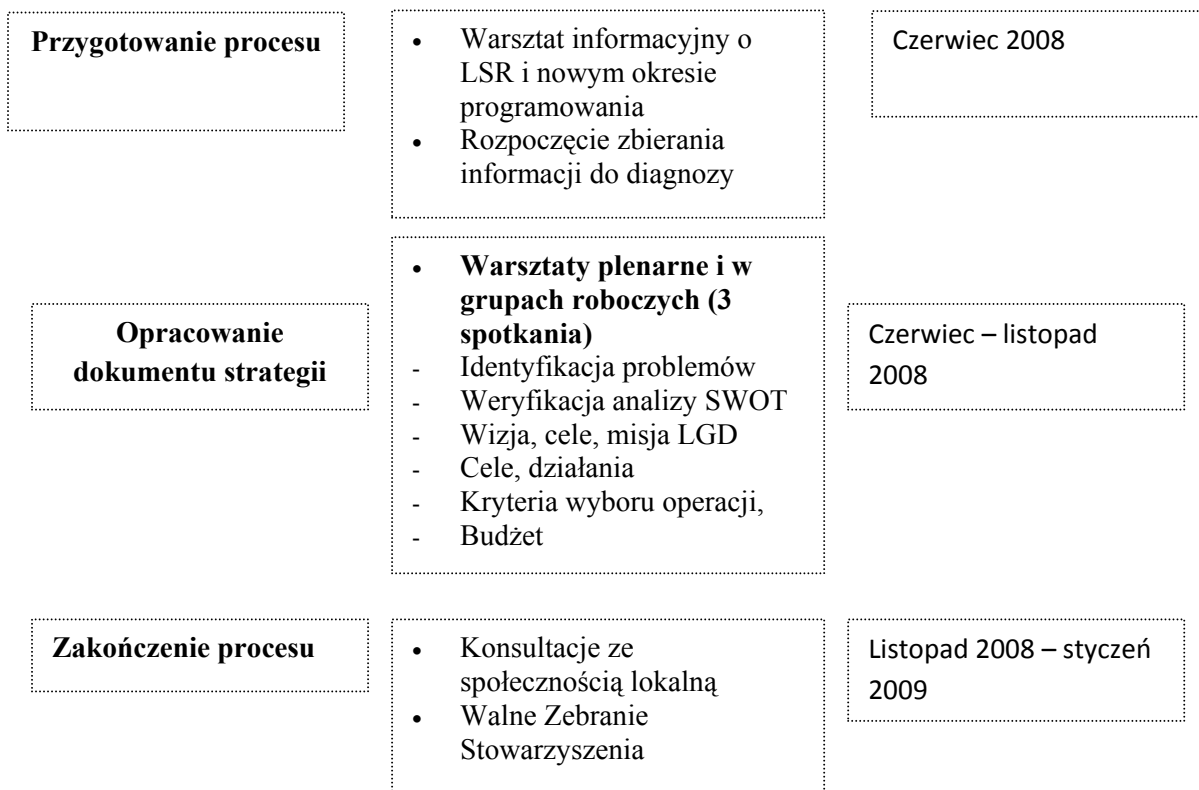
Tabela 23:

Tabela 33 Podmioty i osoby, które brały udział w pracy nad LSR

Lp.	Nazwisko, Imię	Instytucja
1.	Ryszard Wojciechowski	Urząd Gminy Oława
2.	Chudy Marek	Urząd Gminy Domaniów
3.	Chrupcała Robert	Stowarzyszenie „Perspektywy dla Młodzieży”
4.	Hańderek Piotr	Dolnośląskie Centrum Inicjatyw Europejskich
5.	Karkoszka Joanna	Miejsko Gminne zrzeszenie LZS w Oławie
6.	Kawalko Wiesław	OSP Jelcz-Laskowice
7.	Kołodziej Tadeusz	Urząd Gminy Jelcz - Laskowice
8.	Lachowska Monika	Gmina Jelcz - Laskowice
9.	Mało Helena	Stowarzyszenie „Pokolenia”
10.	Piotrowski Artur	Gmina Oława
11.	Regenc Ewelina	Urząd Miasta Gminy Jelcz -Laskowice
12.	Stajszczyk Piotr	„Pionier” Stajszczyk Piotr
13.	Anna Slipko	Urząd Gminy Oława
14.	Jan Burnat	Firma „Fiodor”

Prace nad strategią prowadzone były metodą warsztatową – w sumie przeprowadzono 5 spotkań. Były to spotkania plenarne oraz w grupach roboczych prowadzone od etapu analizy i diagnozy obszaru do etapu działań i wyboru operacji.

Rysunek 4 Przebieg prac nad Lokalną Strategią Rozwoju

Warsztaty prowadzone były metodami interaktywnymi, co pozwoliło na wymianę poglądów i wiedzy pomiędzy uczestnikami.

Spotkania gromadziły do 15 osób. Na podstawie zapisów z plansz, dyskusji pomiędzy uczestnikami i konsultacji ze społecznością lokalną powstała uzgodniona wersja ostateczna strategii dla Lokalnej Grupy Działania.

Na etapie przygotowania procesu została opracowana pełna diagnoza zasobów środowiskowych, społecznych i gospodarczych gmin objętych LGD

▪ **Przebieg procesu informowania i konsultowania LSR**

Przebieg procesu informowania i konsultowania zapewnił powszechny dostęp do informacji o LSR, systematyczny sposób ich rozpowszechniania i aktualizowania oraz pełny udział społeczności lokalnej. Zastosowano następujące formy:

- O działaniach Leader PROW oraz procesie przygotowania LSR poinformowano poszczególne Rady Gmin z obszaru LGD (II i III kwartał 2008)
- Umieszczono na stronach internetowych gmin zakładkę Leader, na których zamieszczono pełną informację o programie oraz umieszczono terminy spotkań w sprawie LSR, a zimą 2008 r. zawieszono dokument strategii do konsultacji społecznych informując o sposobie zbierania uwag (IV kwartał 2008)

- Powołano koordynatorów gminnych, którzy odpowiadali za zbieranie i przekazywanie informacji mieszkańcom oraz byli odpowiedzialni za zbieranie danych do LSR i działania organizacyjne dotyczące LGD; każdy z koordynatorów odpowiadał za informowanie mieszkańców i udostępniał ankietę do wypełnienia przez osoby zainteresowane składaniem wniosków (III- IV kwartał 2008)
- Umieszczono informację o Leader w lokalnej, regionalnej prasie (IV kwartał 2008)
- Powołano Punkt Informacyjny – Konsultacyjny dotyczący działań Leader PROW przy siedzibach poszczególnych Urzędów Gmin LGD czynny od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 15.00

Wszystkie informacje zebrane od gmin i społeczności lokalnych w trakcie konsultacji zostały uwzględnione w dokumencie ostatecznym LSR.

Tabela 34 Zestawienie warsztatów LSR

lp	Nazwa spotkania	Data	Miejsce	Ilość osób
2	I warsztat LSR			
3	II warsztat LSR			
4	III warsztat LSR			

12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

- Proces informowania o wdrażaniu LSR.

LGD zgodnie ze statutem ma na celu m.in. opracowanie i realizację Lokalnej Strategii Rozwoju, podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w opracowaniu i realizacji LSR, propagowanie działań na rzecz realizacji LSR.

Aby spełnić powyższe cele LGD w następujący sposób będzie prowadziło działania informacyjne:

- biuro stowarzyszenia będzie odpowiednio oznakowane z informacją o godzinach urzędowania i prowadzonych formach doradztwa dla zainteresowanych składaniem wniosków. Biuro będzie udzielać informacji, udostępniać materiały i dokumenty z działalności LGD w tym dokumentację z posiedzeń Rady.
- Biuro będzie przyjmować wnioski i postulaty składane przez mieszkańców dotyczące wdrożenia LSR, będzie także systematycznie przekazywać informacje do gmin (zostaną w gminach wyznaczone osoby do kontaktów z mieszkańcami w sprawie Leader), mediów lokalnych i regionalnych o ogłaszanych naborach wniosków o wydarzeniach i sukcesach LGD;
- strony internetowe LGD będą zawierały aktualności (szkolenia, konferencje, wydarzenia), dokumenty (np. wzory wniosków, rozporządzenia LSR), bazy danych (zasoby przyrodnicze, kulturowe, turystyka, edukacja, mikroprzedsiębiorczość,), raporty i sprawozdania z działań LGD, dział pytań i odpowiedzi, forum dyskusyjne, współpraca z innymi LGD, galeria zdjęć. Materiały na stronach będą systematycznie aktualizowane;

- LGD będzie prowadziło spotkania szkoleniowe i warsztaty dla mieszkańców związane z przygotowaniem wniosków oraz animowaniem mieszkańców, będą organizowane konferencje i seminaria propagujące wdrożenie LSR;
- LGD będzie wydawało biuletyn Starorzecza Odry , ulotki opracowania multimedialne o swoich działaniach dostępne w biurze, w gminach, w organizacjach i instytucjach współpracujących oraz przekazywane w trakcie ważnych wydarzeń realizowanych przez LGD (targi, jarmarki, imprezy);
- w przypadku potrzeby zasięgnięcia opinii mieszkańców LGD przeprowadzi sondaże lub wywiady.

W ten sposób zostanie zachowana zasada otwartości, jawności i transparentności działań LGD oraz zasada systematycznego dostarczania i zbierania informacji od mieszkańców, partnerów, członków LGD.

- Proces aktualizowania LSR uwzględniający udział społeczności lokalnej.

Zgodnie z zasadami Leader PROW aktualizacja LSR musi się odbyć zgodnie z warunkami określonymi w umowie i nie może wpłynąć na zmianę celów ogólnych LSR oraz misji LGD i zmienić limity środków w ramach działania 4.1.

LGD proces aktualizacji będzie prowadzić w następujący sposób:

- aktualizacja nie będzie realizowana częściej niż raz do roku przy czym ostatnia powinna się odbyć w roku 2013;
- aktualizacja będzie się odbywać przy udziale członków LGD i mieszkańców obszaru. Wnioski i postulaty mogą być zbierane na spotkaniach (zebrania wiejskie, warsztaty, konferencje) drogą internetową poprzez punkty informacyjno – konsultacyjne działające w gminach LGD
- wnioski i postulaty do aktualizacji może zgłosić Rada i Walne Zgromadzenie;
- Zarząd będzie odpowiedzialny za wniesienie zmian do dokumentu. Może przy tym skorzystać z pomocy ekspertów, przeprowadzić odpowiednie sondaże i badania społeczne, analizy, skorzystać z wyników monitorowania realizacji LSR;
- Walne Zgromadzenie będzie odpowiadać za przyjęcie zaktualizowanego dokumentu w drodze uchwały;
- zaktualizowany dokument zostanie umieszczony na stronach internetowych LGD.

Tak prowadzony proces aktualizacji zapewni powszechny i systematyczny udział społeczności lokalnej oraz adekwatności konsultacji do zakresu aktualizacji.

Proces aktualizacji jest zgodny ze statutem LGD, regulaminem Walnego Zgromadzenia, Rady, Zarządu.

13. Zasady i sposób dokonywania oceny edukacji własnej

- Monitorowanie służy dostarczeniu informacji na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów i osiąganiu celów.

Monitorowaniu będą podlegać następujące aspekty działań LGD:

- monitorowanie realizacji LSRu,
- monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne zamierzenia – operacje, działania własne LGD.

Dzięki temu LGD dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR.

System monitorowania będzie polegać na:

- gromadzeniu danych na podstawie formularzy, wniosków, informacji uzyskanych od podmiotów wdrażających (SM, ARiMR) o zawartych umowach i wysokości środków wypłacanych beneficjentom na realizację operacji,
- monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- weryfikacji osiągnięcia rzeczywistych rezultatów na podstawie gromadzenia danych dotyczących wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania dla poszczególnych przedsięwzięć,
- dokonywania przeglądu procedur wewnętrznych wdrożenia poszczególnych działań LSR,
- gromadzeniu danych dotyczących wydatkowania środków na funkcjonowanie LGD zgodnie z procedurą określoną w umowie z podmiotem wdrażającym.

Sposoby raportowania:

- raporty pisemne i sprawozdania dotyczące realizacji operacji i funkcjonowania LGD,
- analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze,
- sprawozdania z wywiadów z beneficjentami.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym.

- Ewaluacja służy ocenie sukcesu LGD i LSR.
W ramach ewaluacji dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń.
Ewaluacja będzie realizowana:
- ex ante dotyczy operacji i działań które są w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Ocena będzie polegała na analizie spodziewanych efektów pod kątem wpływu na osiąganie celów w LSR, podobna ocena będzie dotyczyć analiz efektów działań realizowanych w ramach funkcjonowania LGD i projektów współpracy;
- ex post dotyczy oceny działań w minionym okresie z perspektywy realizacji latach 2009 – 2015. Ewaluacja zostanie wykonana po 3 latach i po 6 latach od rozpoczęcia realizacji LSR oraz w okresach rocznych po zakończeniu każdego roku kalendarzowego w zakresie oceny operacji i działań pod kątem efektów i osiągnięcia celów zakładanych w LSR; dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować osiągnięcia wskaźników przedsięwzięć opisanych w rozdz. 4.
- ocena jakości partnerstwa i sprawności funkcjonowania LGD. Ewaluacja będzie dotyczyć funkcjonowania biura, funkcjonowania organów LGD, efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji, sprawności podejmowania decyzji.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Komisja Rewizyjna. Komisja może zlecić wykonanie niektórych zadań Zarządowi LGD (w tym pracownikom Biura) i ekspertom zewnętrznym.

Komisja sporządzi przed każdym Walnym Zebraniem Członków, na którym udziela się absolutorium Zarządowi, raport za miniony rok.

Powinien on zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji oraz działań dotyczących Funkcjonowania LGD i Projektów Współpracy wraz z informacją o efektach i finansach,
- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami,
- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiąganie celów LSR,

- wnioski w formie uwag i rekomendacji które zapewnią lepsze osiągnięcie celów LSR i wyższą efektywność LGD.

Raport powinien być podawany do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSRu.

14. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem LSR

- Lokalna Strategia Rozwoju w aspekcie strategii gminnych

Cele, przedsięwzięcia i działania Lokalnej Strategii Rozwoju są spójne ze strategiami i planami rozwoju gmin.

Analizie poddano następujące dokumenty:

- Strategie Rozwoju Miasta i Gminy Jelcz – Laskowice w latach 2007 - 2015
- Strategia Rozwoju Gminy Oława na lata 2000 – 2015 oraz Wieloletni Program Inwestycyjny Gminy Oława na lata 2008 - 2013

Tabela 35 Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi w gminach

	Domaniów	Jelcz - Laskowice	Oława
1 Cel Strategiczny : Rozwój turystyki na terenie LGD I Przedsięwzięcie: Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia			
1.1 Rozwój infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej regionu		X	X
1.2 Promocja i informacja turystyczna regionu		X	
2 Cel Strategiczny : Wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych w budowaniu wizerunku regionu II Przedsięwzięcie: Przedsięwzięcie połączenie tradycji i nowoczesności w Starorzeczu Odry			
2.1 Zachowanie walorów przyrodniczych oraz podniesienie wiedzy mieszkańców i turystów			
2.2 Wsparcie działań proekologicznych		X	X
2.3 integracja dziedzictwa historyczno – kulturowego		X	
3 Cel Strategiczny: Wzrost poziomu dochodów mieszkańców III Przedsięwzięcie: Alternatywne źródła dochodów na wsi			

3.1 Powstanie sieci wzajemnie współdziałających ze sobą mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD		X	
3.2 Dodatkowe dochody dla gospodarstw rolnych		X	X
3.3 Rozwój rynku produktów lokalnych			
4 Cel Strategiczny: Wzrost świadomości i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju wspólnoty regionalnej IV Przedsięwzięcie : Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej			
4.1 Zwiększenie samoorganizacji społecznej		X	X
4.2 Wzmocnienie integracji i współpracy regionalnej			X

▪ **Zapisane przedsięwzięcia LSR-u zgodne są również z priorytetami programów wojewódzkich:**

▪ **LSR a strategię regionalne województwa dolnośląskiego.**

W ramach procesu tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju zbadano jej spójność z regionalnymi strategiami a mianowicie:

- Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego przyjętą w 2005 r.
- Programem Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego opracowanego w 2004 r.

▪ **Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r. została uchwalona w 2005 r. i jest zaktualizowaną i gruntownie przebudowaną wersją strategii z 2000 r. już pod potrzeby NPR i polityki rozwoju regionalnego kraju.

Wizja regionu określona w nowej strategii to: „Dolny Śląsk europejskim regionem węzłowym”

Cel nadrzędny: „Podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju”.

Cel nadrzędny zostanie zrealizowany poprzez realizację priorytetów i działań w sferze gospodarczej, przestrzennej i społecznej.

Niżej wymienione cele, priorytety i działania współgrają ze Lokalną Strategią Rozwoju

Tabela 36 Cele, priorytety i działania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego współgrające z LSR.

Cele	Priorytety	Działania
Sfera gospodarcza		
Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska.	Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.	• Promowanie produktów regionalnych i ich marketing. • Wspieranie rozwoju MŚP. • Rozszerzenie współpracy regionalnej i międzynarodowej. • Wpieranie zmian postaw mieszkańców regionu ukierunkowanych na przedsiębiorczość. • Wspieranie integracji i rozbudowy

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry

		dolnośląskiego potencjału turystycznego oraz uzdrowiskowego.
Sfera Przestrzenna		
Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu.	Poprawa spójności przestrzennej regionu.	• Policentryczny rozwój wsi osadniczej oraz tworzenie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych przy zachowaniu walorów przyrodniczych, środowiskowych i krajobrazowych. • Przeciwdziałanie degradacji obszarów peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją.
	Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.	• Podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej. • Rozwój pozarolniczej aktywności mieszkańców terenów wiejskich i wykształcenie nowych funkcji dla tych terenów. • Wspieranie działalności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.
	Poprawa ładu przestrzennego.	• Kształtowanie atrakcyjnych form różnorodnych zespołów zabudowy w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych. • Ochrona dziedzictwa kulturowego.
	Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki.	• Utworzenie i ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej. • Propagowanie wiedzy ekologicznej.
Sfera Społeczna		
Rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich i otwartych na świat.	Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.	• Redukowanie zjawiska ubóstwa. • Promowanie innowacyjnych metod i technik rozwiązywania problemów z zakresu polityki i profilaktyki społecznej. • Wdrażanie planów działania na rzecz wzrostu zatrudnienia przy wykorzystaniu partnerstwa społecznego. Promocja zatrudnienia socjalnego i spółdzielczości socjalnej.
	Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury.	• Optymalizacja infrastruktury kulturalnej, zwiększenie aktywności w obszarze kultury. • Ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego, rozwój tożsamości regionalnej. • Wsparcie i promocja postaw prospołecznych oraz lokalnych inicjatyw społecznych na zasadach pomocniczości i partnerstwa. • Aktywizacja społeczności lokalnych w szczególności z terenów wiejskich. • Umacnianie i rozwój współpracy administracji publicznej i sektora pozarządowego.
	Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych.	• Zapewnienie powszechnego dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych.

▪ **Program Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego** został opracowany na lata 2004-2013. Wdrażanie założeń przyjętych w programie ma przyczynić się do rozwoju turystyki w województwie dolnośląskim i wzrostu jego konkurencyjności oraz wykorzystania dostępnych regionalnych środków finansowych. Działania w nim przyjęte powinny pozytywnie wpłynąć na wzrost ekonomiczny województwa, dalszy wzrost atrakcyjności

turystycznej regionu, zwiększenie różnorodności kulturowej jego mieszkańców oraz pogłębienie współpracy międzynarodowej szczególnie z partnerami z Czech i Niemiec.

W programie przyjęto 4 priorytety:

- markowe produkty turystyczne,
- rozwój lokalnej turystyki,
- markowa infrastruktura turystyczna,
- system wsparcia sektora i produktów turystycznych.

▪ **Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007 – 2013**

- priorytet 1 Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw
- priorytet 2 Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Dolnym Śląsku
- priorytet 3 Rozwój infrastruktury transportowej
- priorytet 4 Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego
- priorytet 5 Regionalna infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku
- priorytet 6 Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska.

Przedsięwzięcia zapisane w LSR współgrają z możliwościami finansowania działań inwestycyjnych w dziedzinach wyżej wymienionych. Oznacza to, że działania Lidera mogą uzyskać efekt synergii z działaniami finansowanymi w ramach RPO w zakresie wniosków składanych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne uprawnione podmioty

15. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrożeniowych na obszarze objętym LSR

Lokalna Grupa Działania w okresie 2009-2015 planuje przygotowanie projektów do innych źródeł finansowania, które będą komplementarne i będą uzupełniały działania Leader PROW.

Będą to następujące źródła finansowania:

- Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- norweski mechanizm finansowy,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- inne krajowe i zagraniczne źródła finansowania.

Mechanizm zabezpieczający przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów i źródeł finansowania.

- Każda osoba zatrudniona przez LGD będzie miała umowę zawierającą szczegółowy wykaz obowiązków i zadań, ze wskazaniem programu, na rzecz, którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podaną kwotę wynagrodzenia pochodzącą ze środków tego programu,
- W przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub więcej programów, w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy, jaki ta osoba jest zobowiązana przeznaczyć na wykonanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. Łączny wymiar czasu pracy nie może przy tym przekroczyć wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy.
- na każdym dokumencie księgowym stanowiącym dowód poniesienia kosztów, mogą być w sposób trwały umieszczone informacje o tym, że środki jakiego programu te koszty zostały pokryte. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów musi być podana informacja o tym, jaką część tego kosztu finansują

poszczególne programy. Poza tym sposób podziału kosztu pomiędzy poszczególne programy powinien być merytorycznie uzasadniony,

- LGD tworzy wydzielone konta bankowe (lub subkonta) do obsługi każdego programu,
- Każdy program będzie miał wyznaczonego koordynatora odpowiedzialnego za realizację i prawidłowe wydatkowanie środków programu,
- Zarząd LGD zapewni dobry przepływ informacji między zespołami realizującymi różne programy, organizując, co najmniej raz w kwartale narady robocze z udziałem wszystkich koordynatorów programów,
- Każdy wniosek o przyznanie pomocy, przygotowywany przez LGD, będzie zawierał analizę ryzyka w zakresie nakładania się pomocy ze środków tego programu z pomocą, którą LGD uzyskało wcześniej z PROW lub innych programów oraz propozycję mechanizmów, które należy zastosować w celu uniemożliwienia nakładania się pomocy.

16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

1. Przedsięwzięcie „Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia” wpłynie na:

- rozwój infrastruktury turystycznej w tym spójnej sieci szlaków, ścieżek, miejsc do wypoczynku, miejsc widokowych i do biwakowania; włączenie tej sieci w transregionalny Szlak Odry oraz Subregionalne Produkty Turystyczne Odra Wschód i Ślęza i nawiązanie współpracy z Wrocławiem,
- opracowanie wyprofilowanych ofert turystycznych skierowanych do różnych grup odbiorców w tym turystyki weekendowej, edukacyjnej i biznesowej,
- wzrost ruchu turystycznego i wzrost wykorzystania oferty usług i produktów z obszaru Starorzecza Odry,
- poprawa jakości i rozwój bazy noclegowej, gastronomicznej i okołoturystycznej,
- wypromowanie regionu Starorzecza Odry wśród mieszkańców aglomeracji Wrocławskiej i mieszkańców LGD.

2. Przedsięwzięcie „Przyroda, tradycja, kultura w teraźniejszości Starorzecza Odry” wpłynie na:

- stworzenie wizerunku obszaru Starorzecza Odry jako miejsca o niepowtarzalnych walorach przyrodniczych i kulturowych z ciekawą ofertą atrakcji i imprez,
- utworzenie systemu historycznych szlaków tematycznych, ścieżek historycznych oraz wyeksponowanie najciekawszych atrakcji obszaru, m.in. grodziska w Ryczeniu, zabytkowych kościołów, krzyży pokutnych pokazujących specyfikę tego obszaru,
- wykorzystanie niepowtarzalnych walorów przyrodniczych obszaru w edukacji i turystyce aktywnej,
- podniesienie wiedzy mieszkańców o zasobach przyrodniczych i kulturowych obszaru,
- uzyskanie dodatkowych dochodów przez mieszkańców poprzez świadczenie usług przewodnickich i edukacyjnych,
- rozwój wykorzystania obiektów zabytkowych na różne cele, poprawa ich wyglądu funkcjonalności i dostępności,
- podniesienie estetyki miejscowości i walorów krajobrazu wiejskiego.

3. Przedsięwzięcie „Alternatywne źródła dochodów na wsi” wpłynie na:

- wzrost ilości alternatywnych miejsc pracy na obszarach wiejskich w turystyce, wytwórczości produktów lokalnych, rzemiośle, różnego typu usługach,
- powstawanie dodatkowych źródeł dochodów w gospodarstwach rolnych,

- podniesienie wiedzy i umiejętności mieszkańców w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- rozwój współpracy i branżowego współdziałania podmiotów gospodarczych w zakresie wspólnego wchodzenia na rynki zbytu oraz wspólnej promocji.

4. Przedsięwzięcie „Poprzez różnorodność lokalną do wspólnoty regionalnej” wpłynie na:

- wzrost ilości organizacji pozarządowych podejmujących inicjatywy lokalne na rzecz mieszkańców,
- większą aktywizację różnych grup (osób starszych, młodzieży, osób niepełnosprawnych) poprzez wspieranie tworzonych przez nie pomysłów i projektów,
- wzrost wiedzy mieszkańców o Lokalnej Strategii Rozwoju i działaniach Leader PROW, wzrost ilości wniosków składanych na operacje do LGD Starorzecze Odry,
- lepsza organizacja struktur LGD w tym biura, Zarządu, Rady oraz rozwój członkostwa w Stowarzyszeniu.

17. Informacja o dołączonych do LSR załącznikach

Spis rysunków

Rysunek 1: Ogólna procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach	1
Rysunek 2: Ogólna procedura wyboru operacji do dofinansowania – wersja graficzna:.....	1
Rysunek 3: Procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru – wersja graficzna:.....	1
Rysunek 4 Przebieg prac nad Lokalną Strategią Rozwoju.....	1

Spis tabel

Tabela 1 Zestawienie spotkań dotyczących powołania oraz prac bieżących LGD Starorzecze Odry ..	12
Tabela 2 Charakterystyka członków Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry	15
Tabela 3 Skład Rady Lokalnej Grupy Działania Starorzecze Odry	17
Tabela 4 Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji	19
Tabela 5 Stan ludności	32
Tabela 6 Stan ludności wg płci i gęstości zaludnienia	32
Tabela 7 Saldo migracji.....	33
Tabela 8 Przyrost naturalny.....	33
Tabela 9 Struktura wieku ludności.....	34
Tabela 10 Stopa bezrobocia	34
Tabela 11 Bezrobotni w gminach.....	34
Tabela 12 Pracujący wg działów gospodarki	35
Tabela 13 Struktura podmiotów gospodarczych	35
Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w ha	36
Tabela 15 Struktura wykształcenia ludności	37
Tabela 16 Lista rekomendowanych operacji.....	47
Tabela 17 Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia I Starorzecze Odry obszarem aktywnego wypoczynku dla Wrocławia oraz cel ogólny 1 i celów szczegółowych 1.1; 1.2;.....	48
Tabela 18 Lista rekomendowanych operacji:.....	52

Tabela 19 Lista rekomendowanych operacji.....	57
Tabela 20 Lista rekomendowanych operacji.....	61
Tabela 21 Ogólna procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR	68
Tabela 22 Lokalne Kryteria Wyboru „Małych projektów”	71
Tabela 23 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Odnowy i rozwoju wsi”	71
Tabela 24 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” ..	72
Tabela 25 Lokalne Kryteria Wyboru operacji „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”	72
Tabela 26 Ogólna procedura wyboru operacji	73
Tabela 27 Ogólna procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru	75
Tabela 28 Podział środków pomiędzy komponenty na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju.....	77
Tabela 29 Podział środków na działanie 4.1/413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju	78
Tabela 30 Harmonogram realizacji przedsięwzięć.....	78
Tabela 31. Budżet LGD „Kraina Lasów i Jezior” w każdym roku realizacji.....	80
Tabela 32 Tabele pomocnicza do budżetu LSR	82
Tabela 33 Podmioty i osoby, które brały udział w pracy nad LSR	83
Tabela 34 Zestawienie warsztatów LSR	85
Tabela 35 Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi w gminach	88
Tabela 36 Cele, priorytety i działania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego współgrające z LSR.....	89

Spis literatury

1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020, Wrocław 2005.
2. Program Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2005.
3. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2002.
4. Strategia Rozwoju Gminy Domaniów na lata 2004- 2015
5. Plan Rozwoju Gminy Domaniów 2005- 2013, Wrzesień 2005.
6. Strategia Rozwoju Gminy Oława na lata 2000- 2015, Listopad 2009.
7. Strategia Rozwoju Gminy- Jelcz Laskowice na lata 2007-2015, Jelcz Laskowice 2007.
8. Uwarunkowania Rozwoju Turystyki w Powiecie Wrocławskim,
9. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Oława, Oława 2004r.
10. Gminny Program Ochrony Środowiska Jelcz- Laskowice.
11. Dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Wrocław 1996
12. Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne, Muza S.A., Warszawa 2005
13. Polskie Tradycje i Obyczaje, Muza S.A., Warszawa 2006
14. Ankiety nadesłane od Gmin i Gminnych Ośrodków Kultury
15. Ustawa Prawo o stowarzyszeniach Dz.U. 1989 Nr 20 poz. 104,.
16. R. Niecikiewicz, M. Chczonowicz, A.Krawczyk, L. Kossowska, B. Kwiatkowska, Jak założyć stowarzyszenie, Wyd. 3W*, Warszawa 2007
17. Mapy Bliskie Okolice Wrocławia, wydawnictwa PLAN
18. www.bazagmin.pl/bip_domaniow
19. www.bip.gminaolawa.pl

20. www.um.jelcz-laskowice.finn.pl

21. www.jelcz-laskowice.pl

